

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 14.10.2009
KOM(2009) 533 lopullinen

**KOMISSION TIEDONANTO
EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE**

Laajentumisstrategia sekä vuosien 2009 ja 2010 tärkeimmät haasteet

{SEK(2009) 1333}
{SEK(2009) 1334}
{SEK(2009) 1335}
{SEK(2009) 1336}
{SEK(2009) 1337}
{SEK(2009) 1338}
{SEK(2009) 1339}
{SEK(2009) 1340}

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

Laajentumisstrategia sekä vuosien 2009 ja 2010 tärkeimmät haasteet

1. JOHDANTO

Euroopan unionin (EU) viides laajentuminen on tukenut demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen vakiintumista Euroopassa. Se on parantanut taloudellisia mahdollisuuksia ja lisännyt EU:n painoarvoa pyrittäessä ratkaisemaan maailmanlaajuisia haasteita muun muassa ilmastonmuutoksen, kilpailukyvyn sekä rahoitusmarkkinoiden sääntelyn ja valvonnan aloilla. Laajentunut EU on viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana osoittanut pystyvänsä yhteistyöhön merkittävien haasteiden edessä. Laajentuminen on yksi tehokkaimmista EU:n ulkopoliittikan välineistä.

EU:n laajentumisprosessia varjostaa nyt syvä ja laajalle levinnyt lama. Kriisin vaikutukset tuntuvat sekä EU:ssa että prosessissa mukana olevissa maissa. Kriisin puhjettua EU on vastaanottanut kolme uutta jäsenhakemusta: Montenegron joulukuussa 2008, Albanian huhtikuussa 2009 ja Islannin heinäkuussa 2009. Hakemukset todistavat EU:n vetovoimasta ja asemasta vakauden, turvallisuuden ja vaurauden edistäjänä.

Sitä mukaa kuin laajentumisprosessissa mukana olevat maat ovat toteuttaneet uudistuksia, ne ovat voineet edetä liittymisprosessin vaiheesta toiseen. Liittymisneuvottelut Kroatian kanssa ovat loppuvaiheessa. Turkin kanssa käytävissä liittymisneuvotteluissa on päästy haastavaan vaiheeseen, jossa maalta edellytetään uutta määrätietoisuutta uudistusten suhteen. Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on edistynyt merkittävästi keskeisten tavoitteiden saavuttamisessa. Komissio valmistelee parhaillaan lausuntoa Montenegron ja Islannin jäsenyyshakemuksista. Se on valmis laatimaan myös Albanian hakemusta koskevan lausunnon heti, kun neuvosto sitä pyytää. Kaikkien näiden Länsi-Balkanin maiden tapauksessa uudet edistysaskeleet voivat johtaa ehdokasmaan aseman myöntämiseen, kunhan maat osoittavat olevansa valmiita.

Länsi-Balkanin mailla ja Turkilla on edelleen runsaasti, joskin vaihtelevassa määrin, tekemistä asetettujen arviointiperusteiden ja ehtojen täyttämiseksi. Uudistukset etenevät usein hitaasti, ja kansainvälinen talouskriisi aiheuttaa lisäpaineita. Kahdenväliset kysymykset vaikuttavat monissa tapauksissa aiheettomasti liittymisprosessin etenemiseen.

Laajentumisesta joulukuun 2006 Eurooppa-neuvostossa saavutettu uusi yksimielisyys on näiden haasteiden valossa edelleen hyvä lähtökohta. Yksimielisyys perustuu sitoumusten vahvistamiseen, tasapuoliseen ja tiukkaan ehdollisuuteen ja parempaan tiedottamiseen kansalaisille yhdistettynä EU:n kykyyn ottaa vastaan uusia jäseniä. EU on parantanut laajentumisprosessia laadullisesti: esimerkiksi oikeusvaltioperiaatetta ja hyvää hallintotapaa painotetaan nyt enemmän prosessin alkuvaiheessa.

Liittymisprosessi toimii voimakkaana kannustimena poliittisille ja taloudellisille uudistuksille. Onkin EU:n strategisen edun mukaista huolehtia siitä, että prosessi etenee keskeytyksettä sovittujen periaatteiden ja ehtojen mukaisesti.

EU:n laajentumispolitiikka mahdollistaa huolella hallitun prosessin, jossa ehdokasmaat ja mahdolliset ehdokasmaat lähentyvät EU:ta poliittisten ja taloudellisten uudistustensa tahdissa sitä mukaa kuin ne pystyvät selviytymään jäsenyyden velvoitteista Kööpenhaminan arviointiperusteiden edellyttämällä tavalla. Alueellinen yhteistyö on Länsi-Balkanilla edelleen avainasemassa ja keskeinen osa vakautus- ja assosiaatioprosessia.

Lissabonin sopimuksella uudistetaan laajentuneen EU:n toimielimiä, jotta EU voisi sovittaa politiikkansa nopeasti muuttuvan maailman tarpeisiin. Laajentumisen osalta Lissabonin sopimuksella varmistetaan institutionaalinen kehys, jonka puitteissa EU:n toimielimiä voidaan helposti mukauttaa tilanteessa, jossa uusi jäsenvaltio liittyy EU:hun. Lisäksi sopimuksella muutetaan liittymismenettelyä niin, että Euroopan parlamentille ja jäsenvaltioiden parlamenteille ilmoitetaan uusista jäsenyyshakemuksista.

Komission ehdotukseen perustuva viisumivapaus, jota sovelletaan vuoden 2010 alusta entiseen Jugoslavian tasavaltaan Makedoniaan, Montenegroon ja Serbiaan, osoittaa, että uudistuksista on konkreettista hyötyä kansalaisille. Komissio aikoo tehdä vastaavat Albaniaa ja Bosnia ja Hertsegovinaa koskevat ehdotukset vuoden 2010 puoliväliin mennessä edellyttäen, että maat täyttävät viisumivapaudelle asetetut ehdot.

Mitä tulee Kyproksen kysymykseen, saaren kreikkalais- ja turkkilaisyhteisöjen johtajat ovat edenneet ratkaisevaan vaiheeseen neuvotteluissa, joita käydään Yhdistyneiden Kansakuntien johdolla kokonaisvaltaisen ratkaisun löytämiseksi tilanteeseen. Komissio tukee osapuolten ponnisteluja ja antaa asiantuntija-apua EU:n toimivaltaan kuuluvissa asioissa.

Tässä tiedonannossa kerrotaan, miten laajentumisprosessissa mukana olevat maat ovat edistyneet ja mitkä ovat niiden tärkeimmät jäljellä olevat haasteet. Siinä esitetään pääpiirteissään, miten komissio aikoo ohjata ja tukea näitä maita tulevana vuonna. Strategiaan liittyvässä asiakirjassa komissio esittää lisäksi koko alueen Eurooppa-perspektiiviin perustuvan etenemissuunnitelman Kosovon¹ lähentymiselle EU:hun.

2. TÄRKEIMMÄT HAASTEET

Seuraavassa käsitellään laajentumisprosessiin tällä hetkellä vaikuttavia keskeisiä kysymyksiä. EU voi laajentumispolitiikallaan auttaa ratkomaan näitä haasteita, mutta päävastuu on mailla itsellään.

Talouskriisi

Maailmanlaajuisen laman vaikutukset tuntuvat Länsi-Balkanin maiden ja Turkin talouksissa eriasteisesti. Yhdessä kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa EU auttaa laajentumisprosessissa mukana olevia maita, jotta ne voisivat lievittää kriisin vaikutuksia ja valmentautua talouden uudelleen elpymiseen.

Taloudellinen toimeliaisuus Länsi-Balkanilla ja Turkissa on supistunut voimakkaasti vuoden 2008 jälkipuoliskolta alkaen, mikä johtuu vientikysynnän laskusta sekä suorien ulkomaisten investointien ja rajat ylittävän luotonannon vähenemisestä. Julkisen talouden rahoitusasema heikkeni kaikissa maissa. Työttömyys, joka on monissa alueen maissa valmiiksi korkea, alkoi lisääntyä entisestään. Talouden laskusuhdanne Länsi-Balkanilla ja Turkissa on vuoden 2009

¹ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 mukaisesti.

osalta samaa luokkaa kuin EU:ssa keskimäärin, mutta lievempää kuin lamasta pahiten kärsineissä jäsenvaltioissa. Makrotaloudellinen tilanne on kuitenkin kaikissa maissa haavoittuva.

Länsi-Balkanin mailla on rajalliset mahdollisuudet selviytyä kriisistä makrotalouspolitiikan keinoin. Raha- ja finanssipoliittisiin toimenpiteisiin kohdistuu huomattavia rajoituksia, jotka juontuvat aiemmin harjoitetusta suhdanteita vahvistavasta politiikasta, valuuttamääräisistä luotoista ja kiinnityksistä sekä suurista kauppavajeista. Näissä olosuhteissa kriisin torjuntatoimet ovat olleet useimmissa alueen maissa kaiken kaikkiaan asianmukaisia; tosin oli niitäkin, jotka eivät aluksi ymmärtäneet kriisin vakavuutta. Mahdollisuus liittyä EU:hun on auttanut säilyttämään taloudellisen luottamuksen Länsi-Balkanin alueella ja tarjonnut kiinnekohdan talouspolitiikan harjoittamiselle näinä kaoottisina aikoina. Samaan aikaan eräät laajentumisprosessissa mukana olevat maat ovat jo hyötyneet viime vuosina toteuttamistaan rakenteellisista uudistuksista, joista on ollut apua kriisin vaikutusten lievittämisessä. Rahoitusalan sääntelyn tehostuminen esimerkiksi Kroatiassa ja Turkissa on osaltaan edistänyt pankkien vakautta ja kestävyyttä. Serbia ja Bosnia ja Hertsegovina ovat saaneet Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) tukea, koska maiden aiemmin harjoittama elvytyspolitiikka on kasvattanut niiden kauppavajetta ja rapauttanut niiden julkista taloutta erityisen voimakkaasti.

Kriisin leviäminen laajentumisprosessissa mukana olevissa maissa ja erityisesti sen vaikutukset reaalityöelämään ja sitä kautta työllisyyteen ja sosiaaliseen tilanteeseen jatkuvat. Elpyminen vie aikaa, koska tärkeimpien kauppakumppaneiden taloudellisen toimeliaisuuden ennustetaan virkoavan hitaasti. Kotimaista kysyntää elvyttävät pääomavirrat pysyvät todennäköisesti maltillisina. Kriisin yhteiskunnallisten vaikutusten lieventämiseksi on toteutettu vähäosaisimmille suunnattuja lyhyen aikavälin toimenpiteitä. Keskipitkällä aikavälillä on erityisen tärkeää harjoittaa tervettä finanssipolitiikkaa, jossa keskitytään julkisen varainkäytön vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen sekä investointeihin. Työllisyyspolitiikalla on puututtava rakennetyöttömyyteen ja sosiaaliturvatoimilla suojeltava yhteiskunnan vähäosaisia.

Kriisin vastatoimissa on otettava huomioon kestävän kehityksen tavoite ja ilmastonmuutoksesta aiheutuvat haasteet sekä nostettava etusijalle toimet, joilla pyritään turvalliseen ja kestäväan vähähiiliseen talouteen. EU:hun liittyvillä uudistuksilla parannetaan kilpailukykyä, lisätään avoimuutta ja rakennetaan kauppaa ja investointeja edistävää oikeudellista kehystä. Liiketoimintaympäristön parantamisen kannalta olennaisia ovat toimenpiteet, joilla lujitetaan oikeusvaltioperiaatetta muun muassa torjumalla korruptiota.

Liittymistä valmistelevalle EU:n tuella avustetaan pankkialaa, infrastruktuurihankkeita, pk-yrityksiä ja työpaikkojen luomista muun muassa maaseutualueilla. Liittymistä valmistelevalta tukivälineestä (IPA) on myönnetty 200 miljoonan euron edestä avustuksia näihin tarkoituksiin. Ne mahdollistavat vähintään miljardin euron investoinnit, joiden rahoituksesta osa katetaan kansainvälisten rahoituslaitosten myöntämällä lainoilla. Komissio on ehdottanut, että edunsaajamaille asetettua IPA-tuen yhteisrahoitusvaatimusta höllennetään. Komissio on antanut IPA-välineestä suoraa budjettitukea Serbialle rahoitus- ja talouskriisin vaikutusten lievittämiseen. Lisäksi komissio on ehdottanut neuvostolle, että Serbialle myönnettäisiin 200 miljoonaa euroa makrotaloudellista apua lainan muodossa. Tällaiset mahdollisuudet ovat tarvittaessa myös muiden maiden käytettävissä. Molemmissa tapauksissa rahoitusapu on ehdollinen, esimerkiksi IMF:n kanssa on ensin sovittava terveen makrotalouspolitiikan harjoittamisesta. Komissio tekee tiivistä yhteistyötä kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa,

jotka ovat sitoutuneet lisäämään Länsi-Balkanille ja Turkille myöntämiensä lainojen määrän yli 5 miljardiin euroon vuonna 2009.

Oikeusvaltioperiaate

Länsi-Balkanin mailla ja Turkilla on edelleen suuria haasteita oikeusvaltioperiaatteen toteutumisessa ja varsinkin korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Nämä kysymykset ovat avainasemassa toimivan demokratian ja talouden kannalta ja määräävät pitkälti EU:n laajentumisprosessin etenemistä. Ne myös vaikuttavat – joskus suhteettomalla tavalla – EU:n kansalaisten käsityksiin laajentumisesta. Laajentumisprosessissa mukana olevissa maissa on käynnissä mittavia toimia näiden haasteiden ratkomiseksi. Komissio puolestaan hyödyntää jatkossakin kaikkia laajentumisprosessin tarjoamia mahdollisuuksia näiden toimien tukemiseksi ja tulosten seuraamiseksi tarkkaan.

Korruptio on yleistä monilla aloilla, ja sen vaikutukset tuntuvat kansalaisten jokapäiväisessä elämässä ja liiketoimintaympäristössä. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota julkisiin hankintoihin ja yksityistämiseen, oikeuslaitokseen, puoluerahoitukseen sekä läpinäkyvyyteen valtionhallinnossa ja muussa julkishallinnossa. Korruption ja muiden siihen liittyvien rikosten torjunnassa on olennaista, että oikeuslaitos on riippumaton ja puolueeton, syyttäjillä on alan erityisasiantuntemusta ja poliisi ja hallinto toimivat ammattimaisesti ja ilman poliittista ohjausta. Esimerkiksi julkisten hankintojen, immateriaalioikeuksien, varainhoidon valvonnan, tilintarkastusten ja petosten torjunnan aloilla on panostettava lainsäädännön huolelliseen laatimiseen ja tehokkaaseen täytäntöönpanoon.

Järjestäytynyt rikollisuus on edelleen ongelma koko alueella, ja sen torjunta edellyttää lisätoimia. Lainvalvontaviranomaisten on tehostettava toimintaansa ja tehtävä yhteistyötä kansainvälisten rikollisjärjestöjen kukistamiseksi.

Laajentumisesta saavutetun uuden yksimielisyyden mukaisesti ja viidennestä laajentumiskierroksesta saadut kokemukset huomioon ottaen oikeusvaltioperiaate on yksi tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista, joihin asianomaisten maiden on panostettava liittymisprosessin alkuvaiheessa. EU:n avustuksella on saavutettu jonkinasteista edistystä korruptiota ja järjestäytyntä rikollisuutta torjuvien lakien ja mekanismien käyttöönotossa, mutta konkreettisten tulosten saavuttamiseksi on huolehdittava lakien täytäntöönpanosta ja niiden soveltamisen valvonnasta. IPA-välineestä on myönnetty noin 80 miljoonaa euroa oikeuslaitoksen ja lainvalvonnan tukemiseen vuonna 2009. Komissio on laatinut jäsenvaltioiden asiantuntijoiden kanssa vertaisarviointeja oikeuslaitoksesta sekä korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta ehdokasmaissa ja aikoo lisätä tällaisten arviointien tekemistä. Tarkistuskohtien käyttö liittymisneuvotteluissa samoin kuin viisumivapaudesta käytävä vuoropuhelu ovat toimineet kannustimina uudistusten tekemiselle.

Komissio tukee edelleen alueellista yhteistyötä, jota oikeusviranomaiset, poliisi ja syyttäjät tekevät järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjumiseksi. Länsi-Balkanin maiden on lisättävä oikeudellista yhteistyötä alueella oikeuslaitostensa tehokkaan toiminnan varmistamiseksi. Tässä yhteydessä on erityisen tärkeää puuttua sotarikoksiin ja muihin vakaviin rikoksiin liittyvään rankaisemattomuuden ongelmaan. Maiden olisikin tarkasteltava uudelleen niiden lainsäädäntöön sisältyviä rajoituksia, joita sovelletaan omien kansalaisten luovuttamismenettelyyn ja rikossyytteiden siirtämiseen.

Komissio jatkaa kumppanimaiden tukemista korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Tehokkaisuus ja pysyviin tuloksiin päästään kuitenkin vain, jos maissa riittää

poliittista tahtoa ja niiden viranomaiset sitoutuvat toimintaan. Komissio seuraa tarkkaan saavutettua edistystä ja ennen kaikkea tuloksia.

Useimmissa laajentumisprosessissa mukana olevissa maissa sananvapaus on pysyvä huolenaihe. Vaikka oikeudellinen kehys sananvapauden ja tiedotusvälineiden vapauden turvaamiseksi on pääosin olemassa, tiedotusvälineiden epäasiallinen poliittinen painostus, toimittajiin kohdistuvien uhkien ja ruumiillisten hyökkäysten kasvava määrä sekä eräät lainsäädännölliset esteet aiheuttavat vakavaa huolta. Näihin ongelmiin on puututtava kiireesti.

Kahdenväliset kysymykset

Kahdenväliset kysymykset, muun muassa rajakiistat, vaikuttavat enenevässä määrin laajentumisprosessiin. Asianomaisten pitäisi ratkaista keskinäiset kiistansa, eivätkä ne saisi jarruttaa liittymisprosessia.

Tarkastelujaksolla Slovenian ja Kroatian välinen rajariita viivästytti Kroatian liittymisneuvottelua.

Jäsenvaltioiden yhdessä sopimien, Kroatiaa ja Turkia koskevien neuvottelukehysten mukaisesti EU olettaa, että ehdokasmaat ratkaisevat mahdolliset rajakiistat YK:n peruskirjaan sisältyvää, riitojen rauhanomaisen ratkaisemisen periaatetta noudattaen, tarvittaessa Kansainvälisessä tuomioistuimessa. Molempia osapuolia tyydyttävien ratkaisujen löytäminen naapurimaiden kanssa vielä auki oleviin kysymyksiin on myös osa vakautus- ja assosiaatioprosessia.

Komissio odottaa, että asianomaiset tekevät kaikkensa naapurimaiden kanssa jäljellä olevien kahdenvälisen kiistojen ratkaisemiseksi edellä esitetyllä tavalla. Komissio voi tarvittaessa ja asianomaisten pyynnöstä auttaa ratkaisujen etsimisessä. Kroatian ja Montenegron periaatepäätös viedä rajalinjan määrittämistä Prevlakassa koskeva kiista Kansainvälisen tuomioistuimen käsittelyyn on rohkaiseva.

Tämäntyyppisten kahdenvälisen riitojen osapuolet kantavat vastuun siitä, että ratkaisuihin pyritään hyvässä naapurihengessä EU:n yleiset edut mielessä pitäen. Tämä on omiaan lujittamaan laajentumisesta saavutettua uutta yksimielisyyttä, jonka mukaan maan lähentyminen EU:hun etenee sen tekemien uudistusten tahdissa.

Alueellinen yhteistyö

Viime vuosina alueellinen yhteistyö Kaakkois-Euroopassa on edennyt merkittävästi ja alueen maat ovat ottaneet prosessista enemmän vastuuta. Alueellinen yhteistyö ei kuitenkaan toimi parhaalla mahdollisella tavalla: kahdenväliset kiistat ja Kosovoon liittyvät erimielisyydet ovat vaikuttaneet siihen kohtuuttomasti. Alueellisissa yhteistyörakenteissa ja -aloitteissa on niissäkin tehostamisen varaa.

Kosovon osallistumista alueellisiin tapaamisiin, aloitteisiin ja sopimuksiin koskevat kiistat ovat muodostumassa esteeksi alueelliselle yhteistyölle. Tärkeiden elinten ja välineiden, esimerkiksi Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen (CEFTA), alueellisen yhteistyöneuvoston (RCC) ja julkishallinnon alueellisen koulun (ReSPA), normaali toiminta voi vaarantua, jos nykyinen jatkuu. Komissio kannustaa painokkaasti asianomaisia etsimään käytännöllisiä ratkaisuja, jotta alueellinen yhteistyö voisi jatkua kaikille avoimena, haluamatta kuitenkaan rajoittaa näkemyksiä Kosovon asemasta. Alueellisen yhteistyön edistymistä

arvioidaan laajentumisprosessin kaikissa vaiheissa, ja se yksi on osa vakautus- ja assosiaatioprosessin ehdollisuutta.

RCC on toiminut vakaussopimuksen alueellisena seuraajana yli vuoden Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessin (SEECF) poliittisessa suojeluksessa. Sen on nyt tehostettava toimintaansa konkreettisten tulosten saavuttamiseksi. RCC:llä on strateginen rooli alueellisen yhteistyön kehittämisessä sekä alueellisiin toimiin ja rakenteisiin liittyvien tarpeiden määrittelemisessä ja kattamisessa. Sillä on myös rooli alueelliseen yhteistyöhön liittyvän yhteisön avun ohjelmasuunnittelussa. Komissio tukee RCC:n toimintaa ja rahoittaa kolmanneksen sen sihteeristön talousarviosta vuosiksi 2008–2010. Komissio käy RCC:n sihteeristön kanssa vuoropuhelua RCC:n painopisteistä, toiminnan tehostamisesta ja kehittämisestä jatkossa. Se myös selvittää, miten se voisi tukea RCC:tä jatkossa parhaalla mahdollisella tavalla sen toiminnan tehostamiseksi.

Alueellisella kaupalla on erityistä merkitystä Länsi-Balkanin talouskehitykselle ja sovintohengelle. Se voi myös osaltaan lievittää talouskriisin vaikutuksia. CEFTA-sopimuksella luotu alueellinen vapaakauppa-alue on keskeisessä asemassa. CEFTAn puitteissa on päästy sopimukseen muistakin merkittävistä kaupan, varsinkin maatalouskaupan, vapauttamistoimista, mutta niitä ei sovelleta vielä. Työ kaupan teknisten esteiden poistamiseksi on sekin meneillään. Diagonaalista kumulaatiota EU:n ja eräiden Länsi-Balkanin maiden välillä koskevat määräykset ovat astuneet voimaan, mikä on omiaan vauhdittamaan kaupan alueellista yhdentymistä. On kuitenkin olemassa riski, että CEFTAn toiminta kilpistyy Kosovon asemaa koskeviin erimielisyyksiin, jotka ovat jo nyt esteenä maatalouskaupan vapauttamista koskevan pöytäkirjan hyväksymiselle. Kansainvälisestä kriisistä alkunsa saaneet protektionistiset paineet kasvavat jatkuvasti ja saattavat johtaa sopimusvelvoitteita rikkovien toimenpiteiden käyttöönottoon. Tätä suuntausta olisi vastustettava ja tämäntyyppisistä sopimusrikkomuksista päästävä eroon.

Alueellinen yhteistyö on edennyt energian ja liikenteen aloilla. Energiayhteisö ajaa energia-alan uudistuksia ja parantaa energian toimitusvarmuutta alueella sekä vie aluetta osaksi yhteisön energiemarkkinoita. Neuvottelut EU:n ja Länsi-Balkanin liikenneyhteisön perustamisesta jatkuvat, ja ne pitäisi saada päätökseen tämän vuoden loppuun mennessä. Euroopan yhteinen ilmailualue (ECAA) lisää osaltaan EU:n ja Länsi-Balkanin välistä lentoliikennettä ja vie alueen maat asteittain osaksi EU:n sisäisiä lentoliikennemarkkinoita. Alueellista yhteistyötä ympäristön sekä oikeus- ja sisäasioiden aloilla ollaan lisäämässä.

Julkishallinnon alueellinen koulu (ReSPA) on lisännyt koulutustarjontaa. On ensiarvoisen tärkeää jatkaa koululle oikeushenkilön aseman vahvistavan kansainvälisen sopimuksen ratifiointia, jotta koulu voisi toimia täydessä mitassa.

Komissio tukee kulttuuriperinnön kunnostamista osana Ljubljanan prosessia, koska se pitää sitä tärkeänä sovittelukeinona ja katsoo sen edistävän paikallistalouden kehitystä. Se aikookin esitellä uusia kunnostustoimia Ljubljanassa marraskuussa 2009 järjestettävässä ministerikokouksessa.

Komissio laatii Tonavan aluetta koskevan EU-strategian vuoden 2010 loppuun mennessä, kuten kesäkuussa 2009 kokoontunut Eurooppa-neuvosto pyysi päätelmissään. Laajentumisprosessissa mukana olevat maat sekä muut asianomaiset tahot osallistuvat tiiviisti strategian valmisteluun. Mitä taas tulee Mustanmeren alueeseen, Turkki on sitoutunut tekemään alueellista yhteistyötä ja on yksi Mustanmeren synergian toimijoista. Komissio

tukee Turkin osallistumista Mustanmeren alueen yhteistyöohjelmaan, jota rahoitetaan eurooppalaisesta naapuruuden ja kumppanuuden välineestä (ENPI).

Komissio tukee jatkossakin alueellisia yhteistyötoimia ja -mekanismeja Länsi-Balkanilla muun muassa ottamalla alueen tiiviimmin mukaan IPA-välineestä rahoitettavan usean edunsaajan ohjelman suunnitteluun.

3. LIITTYMISTÄ VALMISTELEVAT VÄLINEET: TÄRKEIMMÄT ENSISIJAISET TAVOITTEET

Viisumivapaan matkustamisen toteutuminen

Länsi-Balkanin maiden viisumivapausprosessi on edennyt Thessalonikin toimintasuunnitelman mukaisesti ja on nyt ratkaisevassa vaiheessa. Kaikkien asianomaisten maiden kanssa on pantu tammikuun 2008 jälkeen täytäntöön viisumien myöntämistä helpottavat sopimukset sekä takaisinottosopimukset. Viisumivapaudesta käytävän vuoropuhelun puitteissa kullekin maalle vuonna 2008 laaditut etenemissuunnitelmat ovat vauhdittaneet uudistusten tekemistä eri osa-alueilla, joista tärkeimpiä ovat asiakirjojen turvallisuus, rajavalvonta, maahanmuuton hallinta sekä korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta.

Komissio on ottanut huomioon kunkin maan saavuttaman edistyksen viisumivapaudelle asetettujen edellytysten täyttämässä ja ehdotti sen perusteella heinäkuussa 2009, että viisumivapaus ulotettaisiin entiseen Jugoslavian tasavaltaan Makedoniaan, Montenegroon ja Serbiaan. Viisumivapauden käyttöönotto vuoden 2010 alussa on merkittävä keino edistää ihmisten välistä kanssakäymistä ja osoittaa kyseisten maiden kansalaisille, että Eurooppaperspektiiviin liittyvistä uudistuksista on konkreettista hyötyä. Komissio aikoo tehdä vastaavat Albaniaa ja Bosnia ja Hertsegovinaa koskevat ehdotukset vuoden 2010 puoliväliin mennessä edellyttäen, että maat täyttävät viisumivapaudelle asetetut ehdot. Tämän tiedonannon kanssa julkaistavassa Kosovo-selvityksessä ehdotetaan, että viisumien myöntämistä helpotetaan jatkossakin ja että Kosovon osalta käynnistetään prosessi, jonka tavoitteena on viisumivapaus sitten, kun maa on ryhtynyt tarvittaviin uudistuksiin ja täyttää asetetut ehdot.

Liittymisvalmistelujen laadun varmistaminen

Laajentumista koskevan uuden yksimielisyyden puitteissa tehdään jatkuvasti työtä laajentumisprosessin laadun parantamiseksi. Neuvottelulukujen käsittelyn aloittamisen ja päättämisen ehdoksi asetetut tarkistuskohdat ovat osoittautuneet tehokkaaksi keinoksi varmistaa sopimusvelvoitteiden noudattaminen ja ohjata vaikeita taloudellisia, oikeudellisia ja hallinnollisia uudistuksia neuvotteluja käyvässä maissa ja siten tukea niiden liittymisvalmisteluja. Kroatian EU:hun liittymisen taloudellisista vaikutuksista on tekeillä selvitys. Jäsenyyshakemuksista annettaviin lausuntoihin sisällytetään jatkossa arvio siitä, miten hakijan liittyminen vaikuttaa EU:n keskeisiin politiikanaloihin. Maiden kanssa käydään tiivistä poliittista vuoropuhelua edistyksen seuraamiseksi lähinnä kumppanuusasiakirjojen pohjalta. Taloudellisen vuoropuhelun merkitys on korostunut kriisin myötä.

Laajentumisprosessissa mukana olevien maiden on huolehdittava siitä, että uudet lait valmistellaan perusteellisesti sidosryhmiä kuullen ja että ne pannaan täytäntöön asianmukaisesti. Yhteisön säännösten tehokas täytäntöönpano edellyttää, että maassa on riippumaton, ansioitunut, avoimesti toimiva ja vastuullinen virkamieskunta.

Kansalaisten ja hallintojen lähentäminen EU:hun

Kansalaisjärjestöjen osallistumisaktiivisuuden lisääntyminen vahvistaa demokratiaa ja edistää sovinnontekoa. Niiden osallistuminen laajentumisprosessiin kuuluvissa maissa käynnistettyihin uudistuksiin parantaa liittymisprosessin laatua ja lisää liittymisen kannatusta kansalaisten keskuudessa. Komissio on rahoittanut IPA-välineeseen kuuluvan kansalaisyhteiskuntavälineen varoilla teknisen tuen toimistojen perustamista kuhunkin edunsaajamaahan, kasvavan määrän lyhyitä vierailuja EU:n toimielimiin sekä noin 800 henkilön osallistumisen Länsi-Balkanilla ja Turkissa järjestettyihin workshoppeihin. Komissio jatkaa kansalaisyhteiskunnan kumppanuuksien tukemista ja nostaa etusijalle kulttuurialan, vähemmistöjen ja toimialajärjestöjen kumppanuudet.

Osallistuminen yhteisön ohjelmiin ja yhteisön virastojen toimintaan on osoittautunut hyödylliseksi, koska se on lähentänyt kumppanimaiden instituutioita ja kansalaisia EU:hun. Komissio on lisännyt yhteisön virastoille antamaansa tukea valmistellakseen laajentumisprosessissa mukana olevien maiden osallistumista niiden toimintaan. Mahdollisten ehdokasmaiden osallistuminen uusiin ohjelmiin on lisääntynyt sen jälkeen, kun yhteisön osarahoituksen saantimahdollisuuksia parannettiin. Komissio auttaa jatkossakin kumppanimaita luomaan valmiudet ja resurssit, joita ne tarvitsevat osallistuakseen yhteisön ohjelmiin ja yhteisön virastojen toimintaan.

Koska hallintotapaan liittyvät peruskysymykset on nostettu etusijalle, komissio seuraa tiiviisti julkishallintoa kiinnittäen erityishuomiota sen ammattimaisuuteen ja toimivuuteen. Se myös kannustaa maita vaihtamaan parhaita toimintatapoja ja asiantuntemusta julkishallinnon uudistusten tiimoilta. Komissio hyödyntää tässä yhteydessä kaikkia käytössä olevia välineitä, muun muassa kumppanuushankkeita, TAIEX-ohjelmaa ja SIGMA-ohjelmaa,² ja tehostaa yhteydenpitoa muihin kansainvälisiin järjestöihin sekä kansallisiin, alueellisiin ja eurooppalaisiin julkishallinnon koulutuslaitoksiin.

Laajentumisprosessissa mukana olevien maiden tukeminen taloudellisesti

Tuen myöntämistä Länsi-Balkanin maille ja Turkille jatkettiin liittymistä valmistelevalta tukivälineestä: tuen määrä nousee 1,5 miljardiin euroon vuonna 2009. Erityisesti tuetaan valtiorakenteiden, oikeusvaltion ja kansalaisyhteiskunnan kehittämistä sekä hyvää hallintotapaa. IPA-välineestä on tuettu edelleen rajat ylittävää yhteistyötä ja kestävästä kehitystä raja-alueilla, mikä on omiaan edistämään sovintoa, hyviä naapuruussuhteita ja liittymisvalmisteluja. Komissio keskittää jatkossakin tukensa liittymisvalmisteluihin kumppanuuden ensisijaisten tavoitteiden mukaisesti.

Ehdokasmaat ovat edistyneet varojen hallinnoinnin hajauttamisessa. Hajauttaminen etenee hyvin Kroatiaassa ja Turkissa: molempien maiden on nyt panostettava kaikkien hajauttamiselle asetettujen ehtojen täyttämiseen. Entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa hajauttaminen on saatu päätökseen IPA-välineen aluekehityksen ja henkilövoimavarojen kehittämisen osa-alueilla. Tarvitaan kuitenkin lisätoimia ennen kuin hajauttamista voidaan

² Keskipitkän ajan tukea yhteisön säännöstöön liittyvillä aloilla annetaan kumppanuushankkeissa, joissa edunsaajamaiden hallintojen ja niiden jäsenvaltioissa sijaitsevien yhteistyökumppaneiden välille luodaan yhteistyökehys. Tapauskohtaista tukea saa teknisen avun ja tiedonvaihdon ohjelmasta (TAIEX), jonka toiminnasta vastaavat jäsenvaltioiden virkamiehet. Lyhyen ajan tukea hallintotapaa koskeviin horisontaalisiin kysymyksiin ja julkishallinnon uudistuksiin saa OECD:n rahoittamasta hallinnon ja johtamisen parantamisen tukiohjelmasta (SIGMA), jota komissio tukee laajentumisen puitteissa.

jatkaa. Komissio antaa ehdokasmaille jatkossakin niiden tarvitseman tuen auttaakseen niitä täyttämään EU-varojen hajautettua hallinnointia koskevat vaatimukset; painopisteitä ovat aluekehitys, henkilövoimavarojen kehittäminen ja maaseudun kehittäminen.

Komission lähetystöt, jotka toimivat Euroopan jälleenrakennusviraston lakkauttamisen jälkeen täydellä teholla, vastaavat EU:n tuen täytäntöönpanosta muissa laajentumisprosessissa mukana olevissa maissa ja tekevät edunsaajien kanssa yhteistyötä varmistaakseen, että EU:n tuki käytetään vaikuttavalla ja tehokkaalla tavalla. Hajautettu tuki säilyy keskipitkän aikavälin tavoitteena, ja sillä maita valmistetaan koheesio politiikan välineiden hallinnointiin tulevaisuudessa.

Komissio tukee alakohtaisten strategioiden laatimista edunsaajamaissa, koska ne edistävät ohjelmiin perustuvaa, strategisempaa suhtautumista avun antamiseen ja parantavat avun vaikuttavuutta.

Komissio on IPA-asetuksen mukaisesti vahvistanut avunantajien koordinoitiprosessia, jonka toimijoita ovat EU:n jäsenvaltiot, kansainväliset rahoituslaitokset ja muut avunantajat. Samassa yhteydessä on sovittu painopisteistä ja niiden yhteensovittamisesta sekä täytäntöönpanon säännöllisestä seurannasta.

Komissio, hankkeeseen osallistuvat kansainväliset rahoituslaitokset ja jäsenvaltiot ovat viimeistelemässä Länsi-Balkanin investointikehyksen (WBIF) käyttöönottoa. Kyseessä on merkittävä hanke, jolla tuetaan investointien tekemistä infrastruktuuriin, pk-yrityksiin ja energiatehokkuuteen. Tarkoituksena on kerätä varoja komissiolta, hankkeeseen osallistuvilta kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta, jäsenvaltioilta ja muilta avunantajilta ja kytkeä näin kootut varat lainoihin, joita kansainväliset rahoituslaitokset myöntävät ensisijaisten hankkeiden rahoittamiseen hankkeen piiriin kuuluvilla aloilla. Komissio on varannut hankkeeseen yli 100 miljoonaa euroa, mikä tekee siitä sen suurimman rahoittajan. Kaiken kaikkiaan WBIF:stä pitäisi tulevina vuosina voida rahoittaa yli miljardin euron suuruiset lainat.

Ilmastonmuutoksen torjuminen yhteistuumin

EU aikoo lujittaa ilmastonmuutoksesta ehdokasmaiden ja mahdollisten ehdokasmaiden kanssa säännöllisesti käymäänsä vuoropuhelua panostamalla liittymistä varten myöhemmin perustettavan alueellisen ympäristöverkoston (Regional Environmental Network for Accession, RENA) toimintaan. Komissio odottaa, että kaikki laajentumisprosessissa mukana olevat maat tukevat EU:n tavoitetta päästä kunnianhimoiseen ja kokonaisvaltaiseen sopimukseen Kööpenhaminassa vuoden 2009 lopussa järjestettävässä ilmastonmuutoskokouksessa. Komissio on viime vuosina myöntänyt 120 miljoonaa euroa kansainvälisten rahoituslaitosten järjestelyihin, joilla energiatehokkuushankkeisiin investoidaan noin 600 miljoonaa euroa ja siten autetaan Länsi-Balkanin maita ja Turkkiä vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä. Komissio tukee jatkossakin ilmastonmuutokseen liittyviä aloitteita laajentumisprosessissa mukana olevissa maissa.

Laajentumisesta tiedottaminen

Yleisviestinnän parantaminen on yksi laajentumisesta saavutetun uuden yksimielisyyden pääperiaatteista. EU:n laajentumisprosessin onnistumisen kannalta on tärkeää kuunnella kansalaisia ja pyrkiä vastaamaan heidän kysymyksiin ja huolenaiheisiin. EU:n julkiseen mielipiteeseen laajentumisesta vaikuttaa se, minkälaisina aiemmat laajentumiset on koettu. Komissio laati selvityksen EU:n viidennen laajentumisen taloudellisista saavutuksista ja haasteista ja esitteli sen kyseisen laajentumisen viisivuotispäivän juhlallisuuksissa.

Selvityksen mukaan laajentuminen on lisännyt kasvua ja tehnyt EU:sta vahvemman toimijan maailmantaloudessa. Komissio kannattaa valistunutta julkista keskustelua viidennen laajentumisen vaikutuksista ja on järjestänyt joukon sen viisivuotispäivää juhlistavia tapahtumia. Samaan aikaan tuli kuluneeksi 20 vuotta rautaesiripun repeämisestä. Komissio on luonut aiheesta oman nettisivuston ja osallistunut audiovisuaalisen materiaalin tuotantoon.

Kansalaisten tuen varmistaminen on yksi EU:n laajentumispolitiikan tärkeimmistä tavoitteista, ja komissio jatkaa aktiivisen tiedotuspolitiikan harjoittamista sen saavuttamiseksi. Erityisesti komissio tukee ja täydentää jäsenvaltioiden omia toimia. Jäsenvaltioilla ja kumppanimaille on pääasiallinen vastuu asiassa, ja komissio keskittääkin tiedotustoimintansa mielipidevaikuttajiin, erityisesti kansalaisjärjestöihin ja toimittajiin, sekä nuorisoon. Kohdennettuja toimia toteutetaan laajentumisprosessissa mukana olevien maiden kulttuurin ja elintapojen tuntemuksen lisäämiseksi EU:ssa.

4. EDISTYMINEN LAAJENTUMISPROSESSISSA MUKANA OLEVISSA MAISSA JA TOIMINTASUUNNITELMA VUOSILLE 2009 JA 2010

4.1. Ehdokasmaiden ja mahdollisten ehdokasmaiden ohjaaminen lähemmäksi EU:ta

Länsi-Balkanin maat ovat kuluneen vuoden aikana lähentyneet EU:ta: uudistukset etenivät ja asetettujen arviointiperusteiden ja ehtojen täyttämässä edistyttiin, tosin edistys on ollut epätasaista. Viisumivapauden osalta tapahtui merkittävää edistymistä, ja komissio ehdottikin heinäkuussa 2009, että viisumivelvoite poistetaan entiseltä Jugoslavian tasavallalta Makedonialta, Montenegrolta ja Serbialta. Vakautus- ja assosiaatiosopimusten verkosto on laajentunut entisestään, ja alueelta saatiin kaksi uutta jäsenyyshakemusta.

Kaikkien asianomaisten Länsi-Balkanin maiden tapauksessa uudet edistysaskeleet voivat johtaa ehdokasmaan aseman myöntämiseen, kunhan maat osoittavat olevansa valmiita. Tyydyttävät saavutukset vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta johtuvien velvoitteiden, myös kauppaan liittyvien määräysten, täytäntöönpanossa ovat olennainen osa kunkin maan etenemistä kohti jäsenyyttä.

Seuraavassa esitetään yhteenveto **laajentumisprosessissa mukana olevien maiden** edistymisestä ja toimintasuunnitelma vuosille 2009 ja 2010.

Kroatia

Kroatiassa on tapahtunut lisäedistystä keskeisissä poliittisissa uudistuksissa. Kroatia täyttää edelleen jäsenyyden poliittiset arviointiperusteet ja on edistynyt useimmilla aloilla, esimerkiksi oikeusvaltiota vahvistavia toimia on lisätty. Liittymiskumppanuuden ensisijaiset tavoitteet on saavutettu pääosin.

Tiedonannossaan *Laajentumisstrategia sekä vuosien 2008 ja 2009 tärkeimmät haasteet*³ komissio esitti alustavan suunnitelman liittymisneuvottelujen päätösvaiheeseen etenemiselle. Kroatiassa etenemissuunnitelma on synnyttänyt uutta määrätietoisuutta panna täytäntöön neuvottelulukujen käsittelyn aloittamiselle ja päättämiseksi asetetut tarkistuskohdat suunnitelmassa ehdotetussa aikataulussa. Kroatiassa viiveet tietyillä aloilla ovat aiheuttaneet sen, että neuvottelut tiettyjen lukujen osalta eivät ole edenneet suunnitelman mukaisesti.

³ KOM(2008) 674.

Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat kuitenkin edenneet hyvin, joten teknisissä neuvotteluissa lähestytään niiden päätösvaihetta.

Talouskriisi on vaikuttanut voimakkaasti Kroatiaan, mutta sopeutumiskykyinen pankkiala ja vahvat valuuttavarannot ovat osaltaan lievittäneet kriisin vaikutuksia. Rakenneuudistusten tehostaminen ja julkisen talouden uskottavan, keskipitkän aikavälin strategian käyttöönotto parantaisivat maan kilpailukykyä merkittävästi.

Slovenian ja Kroatian välinen rajakiista lamautti liittymisneuvottelut niin, että varsin monien neuvottelulukujen käsittelyä ei voitu aloittaa eikä päättää ennen lokakuuta 2009, vaikka ne oli teknisesti saatu päätöksen aiemmin. Komissio on tarjonnut palvelujaan riidan ratkaisemiseksi, vaikka sen pitäisikin pysyä kahdenvälisenä. Osapuolet pääsivät syyskuussa 2009 poliittiseen sopimukseen, mitä edelsi kuusi kuukautta kestänyt komission määrätietoinen, puheenjohtajatroikan tukema toiminta. Komissio on tyytyväinen viimeaikaiseen edistykseen, jonka johdosta varsin monien neuvottelulukujen käsittely voitiin joko aloittaa tai alustavasti päättää lokakuussa järjestetyssä liittymiskonferenssissa. Kahdenväliset kysymykset eivät saisi jarruttaa liittymisneuvotteluja.

Kroatian on vauhditettava oikeuslaitokseen ja perusoikeuksiin liittyviä uudistuksia erityisesti seuraavilla osa-alueilla: oikeuslaitoksen riippumattomuus ja tehokkuus, korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, vähemmistöjen oikeudet ja varsinkin pakolaisten paluu sekä sotarikosoikeudenkäynnit. Julkishallinnon uudistamiseen on kiinnitettävä erityishuomiota. Kroatian on myös varmistettava, että maan hallitus toteuttaa kaikki tarvittavat toimet, jotta entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevä kansainvälinen sotarikostuomioistuin (ICTY) pääsee esteettä tutustumaan tärkeisiin asiakirjoihin. Komissio valmistelee parhaillaan Kroatian liittymisen rahoituspakettia. Kroatian on tehostettava toimia yhteisön rahoitusvälineiden hallinnoinnissa ja valvonnassa tarvittavien välineiden käyttöönottamiseksi. Komissio suosittelee, että neuvosto perustaa teknisen työryhmän laatimaan liittymissopimusta komission valmistelemien tekstien perusteella. Jos Kroatia täyttää kaikki jäljellä olevat tarkistuskohdat aikataulussa, neuvottelut liittymisestä ja mahdollisista siirtymäkauden järjestelyistä voitaisiin saattaa päätökseen ensi vuonna.

Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia

Sen jälkeen, kun komissio antoi entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian jäsenyyshakemuksesta lausunnon⁴ ja myönsi sille ehdokasmaan aseman vuonna 2005, maa on vahvistanut demokratiansa toimivuutta sekä huolehtinut niiden instituutioiden vakaudesta,

⁴ Marraskuussa 2005 antamassaan lausunnossa maan jäsenyyshakemuksesta (KOM(2005) 562) komissio totesi seuraavaa: ”*Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on toimiva demokratia, jossa on yleisesti oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien kunnioittamisen takaavat vakaat instituutiot. Maa allekirjoitti vakautus- ja assosiaatiosopimuksen vuonna 2001 ja on siitä lähtien yleisesti täyttänyt sopimukseen liittyvät velvoitteensa tyydyttävästi. Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on onnistuneesti pannut täytäntöön Ohridin puitesopimuksen lainsäädäntöohjelman, joka on osaltaan parantanut poliittista ja turvallisuustilannetta maassa. Nyt on varmistettava lainsäädännön täysimääräisen täytäntöönpanon valvonta. Maa on edelleen sitoutunut alueelliseen yhteistyöhön. Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian on toteutettava lisätoimia erityisesti vaaliprosessin, poliisivoimien ja oikeuslaitoksen uudistuksen sekä korruption vastustamisen aloilla. Sen perusteella, miten uudistuksissa on yleisesti edetty, komissio arvioi, että maa on hyvää vauhtia täyttämässä Eurooppa-neuvostossa Kööpenhaminassa vuonna 1993 sekä vakautus- ja assosiaatioprosessissa vahvistetut poliittiset arviointiperusteet.*”

joilla taataan oikeusvaltion toteutuminen ja perusoikeuksien kunnioittaminen. Tätä työtä on jatkettava.

Maa on edistynyt hyvin liittymiskumppanuuden tärkeimpien ensisijaisten tavoitteiden⁵ toteuttamisessa. Maalis- ja huhtikuussa 2009 järjestetyt presidentin- ja aluevaalit täyttivät valtaosan vaaleille asetetuista kansainvälisistä normeista. Parlamentin toiminta on tehostunut erityisesti parlamentin työjärjestyksen käyttöönoton ja uuden parlamenttilain ansiosta. Poliisilaki on pantu täytäntöön nimittämällä alue- ja paikallistason poliisikomentajat, ja poliisitoimen uudistusta on jatkettu säätämällä laki sisäisistä asioista. Oikeuslaitoksen uudistusstrategian lainsäädäntöosuus on saatu valmiiksi, uusia tuomioistuimia ja oikeuselimiä on toimintavalmiudessa ja oikeuslaitoksen toiminta on yleisesti ottaen tehostunut. Korruption torjunnassa on edistytty hyvin: korkean tason korruptiotapauksia on viety oikeuteen, oikeudellista kehystä on vahvistettu muuttamalla puolerahoituslakia ja korruption torjuntaan osallistuvien elinten valmiuksia on parannettu. Virkamieslakia on muutettu valtionhallinnon virkamiesviraston vaikutusvallan lisäämiseksi. Laki myös tuo ansioihin perustuvan urajärjestelmän askelen lähemmäksi toteutumista. Työllisyyden alalla on toteutettu uusia aktiivisia työmarkkinatoimenpiteitä ja liiketoimintaympäristöä on parannettu muun muassa sääntelyviranomaisia vahvistamalla.

Maa on toteuttanut vakautus- ja assosiaatiosopimuksessa antamansa sitoumukset. Siksi komissio ehdotti lokakuussa, että assosiaatiossa siirryttäisiin sen toiseen vaiheeseen sopimuksen 5 artiklan mukaisesti.

Taluskriisi on koetellut maata, mutta vakaa pankkisektori ja tasaisena pysynyt yksityinen kulutus ovat hillinneet kasvun hidastumista. Talouden kilpailukykyä voitaisiin parantaa harjoittamalla tervettä finanssipolitiikkaa ja puuttamalla rakennetyöttömyyteen.

Nimikysymys Kreikan kanssa on edelleen avoin, ja maa käy YK:n johdolla neuvotteluja sen ratkaisemiseksi. Olisi pidättäydyttävä toimista ja lausunnoista, jotka voivat vaarantaa hyvät naapuruussuhteet. Olennaista on säilyttää hyvät naapuruussuhteet ja pyrkiä saavuttamaan molempien osapuolten hyväksyttävissä oleva, YK:n alaisuudessa neuvoteltu ratkaisu nimiongelmaan.

⁵ Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian kanssa solmitun liittymiskumppanuuden tärkeimmät ensisijaiset tavoitteet ovat seuraavat:

- varmistettava kaikkien vakautus- ja assosiaatiosopimuksessa annettujen sitoumusten asianmukainen täytäntöönpano,
- edistettävä demokraattisten toimielinten puitteissa rakentavaa ja kaikki osapuolet mukaan ottavaa vuoropuhelua erityisesti aloilla, jotka edellyttävät kaikkien poliittisten puolueiden yhteisymmärrystä,
- varmistettava poliisilain täytäntöönpano,
- saavutettava kestäviä tuloksia oikeuslaitoksen uudistusten täytäntöönpanossa sekä vahvistettava oikeuslaitoksen riippumattomuutta ja yleisiä valmiuksia; saatettava syyttäjälaitoksen uudistaminen päätökseen ja tehtävä loput nimitykset tuomarineuvostoon,
- saavutettava kestäviä tuloksia korruption vastaisen lainsäädännön täytäntöönpanossa,
- varmistettava, että virkamiesten palvelukseen otto ja urakehitys eivät riipu poliittisista tekijöistä, jatkettava ansioihin perustuvan urajärjestelmän kehittämistä ja pantava virkamieslaki kokonaisuudessaan täytäntöön,
- vähennettävä työpaikkojen luomista haittaavia tekijöitä ja puututtava erityisesti nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyteen,
- kehitettävä yleistä liiketoimintaympäristöä parantamalla oikeusvaltioperiaatteen soveltamista, lisäämällä sääntely- ja valvontaviranomaisten riippumattomuutta, nopeuttamalla oikeudellisia menettelyjä ja jatkamalla omistusoikeuksien rekisteröintiä.

Montenegro

Montenegrossa on jatkettu poliittisia uudistuksia, ja maaliskuussa 2009 järjestetyt parlamenttivaalit täyttivät lähes kaikki kansainväliset normit. Jäljellä oleviin heikkouksiin on kuitenkin puututtava. Oikeuslaitoksen uudistamisessa on tapahtunut jonkin verran edistystä. Väliaikaisen sopimuksen täytäntöönpano etenee kokonaisuutena hyvin.

Taluskriisi on vaikuttanut Montenegroon, mutta tuottoisa matkailukausi ja kriisin torjuntatoimet ovat lieventäneet sen vaikutuksia. Kilpailukyvyn parantamisen kannalta on olennaisen tärkeää jatkaa rakenneuudistuksia.

Montenegro haki EU:n jäsenyyttä joulukuussa 2008, ja huhtikuussa 2009 neuvosto pyysi komissiolta lausuntoa hakemuksesta. Lausunto on valmisteltavana. Montenegron on saavutettava konkreettisia tuloksia oikeusvaltioperiaatteen vakiinnuttamisessa ja varsinkin oikeuslaitoksen uudistamisessa ja korruption torjunnassa. Hallinnollisten valmiuksien ja täytäntöönpanovalmiuksien parantamista on jatkettava.

Albania

Albania on edistynyt keskeisten poliittisten uudistusten toteuttamisessa. Kesäkuun 2009 parlamenttivaalit täyttivät useimmat kansainväliset normit, mutta havaittujen puutteiden korjaamiseksi on tehtävä enemmän. Tänä vuonna voimaan tulleen vakautus- ja assosiaatiosopimuksen täytäntöönpano etenee kaiken kaikkiaan hyvin.

Taluskriisin vaikutukset Albaniassa ovat toistaiseksi olleet vähäisiä. Rakenneuudistusten jatkaminen ja infrastruktuurin kohentaminen ovat maan kilpailukyvyn kannalta avainasemassa.

Albania haki EU:n jäsenyyttä huhtikuussa 2009. Heinäkuussa 2009 neuvosto ilmoitti jatkavansa Albanian jäsenyyshakemuksen käsittelyä sen jälkeen, kun maan vaaliprosessi on saatu päätökseen. Komissio on valmis aloittamaan lausunnon valmistelun heti, kun neuvosto esittää pyynnön. Albaniassa on tapahduttava edistystä muun muassa oikeusvaltioperiaatteen ja varsinkin korruption torjunnan osalta sekä valtioelinten moitteettoman toiminnan ja varsinkin oikeuslaitoksen riippumattomuuden osalta. Hallinnollisten valmiuksien ja täytäntöönpanovalmiuksien parantamista on jatkettava.

Bosnia ja Hertsegovina

Bosnia ja Hertsegovinassa väliaikaisen sopimuksen täytäntöönpano on ollut kaiken kaikkiaan tyydyttävää. Edistyminen keskeisten uudistusten toteuttamisessa on sen sijaan ollut hyvin vähäistä. Sisäpoliittinen ilmapiiri on huonontunut, instituutioiden moitteeton toiminta on jatkuvasti uhattuna ja retoriikka kärkevä. Maa ei täytä kaikkia vaatimuksia, jotka liittyvät korkean edustajan toimiston lakkauttamiseen ja EU:n läsnäolon lisäämiseen maassa. EU on suostunut siihen, että toimiston kapasiteettia ja EU:n erityisedustajan mandaattia vahvistetaan, ja se myös harkitsee erityisedustajan ja komission lähetystön päällikön tehtävien yhdistämistä perussopimusten mukaisesti ja toimielinten välistä tasapainoa kunnioittaen.

Bosnia ja Hertsegovinan on kiireesti vauhditettava keskeisten uudistusten täytäntöönpanoa. Maan edistyminen edellyttää, että sen johdolla on yhteinen näkemys siitä, mihin suuntaan maata halutaan tulevaisuudessa viedä, ja että maasta löytyy poliittista tahtoa täyttää EU:hun yhdentymistä koskevat vaatimukset. Bosnia ja Hertsegovinan on täytettävä myös korkean

edustajan toimiston lakkauttamiselle asetetut ehdot. EU ei voi ottaa Bosnia ja Hertsegovinan jäsenyyshakemusta käsittelyyn ennen kuin toimisto on lakkautettu.

Bosnia ja Hertsegovinan on uudistettava valtiosääntöään instituutioidensa toiminnan tehostamiseksi ennen kuin komissio voi suositella ehdokasmaan aseman myöntämistä. Erityisesti edellytetään, että maalla on valmiudet panna EU:n lait ja säännöt täytäntöön ja valvoa niiden noudattamista. Komissio kehottaa Bosnia ja Hertsegovinaa tekemään tarvittavat perustuslailliset muutokset viipymättä. Komissio on valmis tukemaan Bosnia ja Hertsegovinaa valtiosääntönsä kehittämisessä ja muiden keskeisten uudistusten toteuttamisessa, jotta maa voisi edetä liittymisprosessissaan.

Taluskriisi on koetellut Bosnia ja Hertsegovinaa niin pahoin, että se on pyytänyt IMF:ltä taloudellista apua. Maan on jatkettava talouden rakenneuudistuksia ja huolehdittava siitä, että julkinen talous pysyy terveellä pohjalla.

Serbia

Serbia on edistynyt EU:n kanssa tekemänsä väliaikaisen sopimuksen määräysten täytäntöönpanossa ja käynnistänyt tärkeitä, eurooppalaiset normit täyttäviä poliittisia uudistuksia; näin se osoittanut olevansa sitoutunut viemään maata lähemmäksi EU:ta. Serbia on myös tehnyt työtä EU:hun lähentymistä koskevan kunnianhimoisen ohjelman täytäntöönpanemiseksi. Serbiassa on tarvittavat hallinnolliset valmiudet lähentyä EU:ta merkittävästi. Ne on valjastettava uudistusten läpivientiin, jotta ensisijaisilla aloilla, esimerkiksi oikeusvaltioperiaatteen lujittamisessa, saataisiin konkreettisia tuloksia.

Serbia on joutunut pyytämään taloudellista apua IMF:ltä ja EU:lta selvitäkseen taluskriisin vaikutuksista. Maan on vauhditettava talousuudistuksia ja huolehdittava julkisen talouden kestävyydestä.

Yhteistyö ICTYn kanssa on parantunut entisestään, mutta syytteeseen asetetut Ratko Mladić ja Goran Hadžić ovat yhä vapaalla jalalla. Koska yhteistyö ICTYn kanssa on jatkunut ja Serbia on uusinnut sitoutumisensa Euroopan yhdentymisprosessiin, komissio katsoo, että EU:n on puolestaan pantava väliaikainen sopimus täytäntöön. Serbian on suhtauduttava rakentavammin Kosovon osallistumiseen alueelliseen kaupankäyntiin ja yhteistyöhön. Yhteistyö EULEX-oikeusvaltio-operaation kanssa on alkanut, mutta sitä on tehostettava erityisesti Kosovon pohjoisosassa.

Kosovo

Tilanne Kosovossa on pysynyt vakaana, mutta vakaus on hauraalla pohjalla. Kansainvälisen yhteisön edustuksessa tapahtuneiden muutosten johdosta EU:n oikeusvaltio-operaatio EULEX ulottuu nyt koko Kosovon alueelle ja on täydessä toimintavalmiudessa – Kosovon viranomaisista on ollut apua operaation toimintavalmiuteen saattamisessa. Äskettäiset välikohtaukset, joissa EULEXille kuuluvaa omaisuutta tuhoutui, antavat aiheita huoleen. Kosovon on huolehdittava siitä, että EULEXin toimintaa tuetaan keskeytyksettä. Kosovosta on tullut IMF:n ja Maailmanpankin jäsen, ja se on säätänyt keskeisiä lakeja. Suuria haasteita on kuitenkin jäljellä oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen, korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan, hallinnollisten valmiuksien lisäämisen, serbien ja muiden vähemmistöjen suojelemisen, vuoropuhelun tehostamisen sekä kansanryhmien välisen sovittelun osalta. EU kannustaa Kosovon serbejä osallistumaan Kosovon instituutioiden toimintaan ja marraskuussa järjestettäviin kunnallisvaaleihin. Kosovon on asennoiduttava rakentavasti alueelliseen yhteistyöhön ja kaupankäyntiin.

Vuonna 2008 järjestetyn avunantajien konferenssin ansiosta Kosovon saaman taloudellisen avun määrä on kasvanut merkittävästi. IPA-välineestä on korvamerkitty lähes 500 miljoonaa euroa Kosovolle vuosiksi 2007–2011. Talouskriisin vaikutukset Kosovossa ovat jääneet kohtuullisiksi. On tärkeää, että Kosovon viranomaiset lunastavat budjettikurista, julkisten menojen hallinnoinnista sekä talous- ja sosiaalipolitiikan uudistamisesta antamansa sitoumukset.

EU tukee Kosovon taloudellista ja poliittista kehitystä antamalla sille selvän Eurooppa-perspektiivin koko aluetta koskevan Eurooppa-perspektiivin mukaisesti. Elinolojen kohentamisella on suurta merkitystä Kosovon väestön hyvinvoinnin ja alueen vakauden kannalta. Tätä taustaa vasten sekä vuoden 2008 laajentumisstrategian ja neuvoston joulukuussa 2008 tekemien päätelmien mukaisesti komissio antaa nyt esitettävän strategian kanssa samanaikaisesti tiedonannon *Kosovon* Eurooppa-perspektiivin toteuttaminen*. Siinä esitellään ne yhteisön välineet, joilla EU voi tukea Kosovon poliittista ja sosioekonomista kehitystä. Tiedonannossa myös ehdotetaan suunnitelmallista lähestymistapaa, jonka avulla Kosovon kansalaisia lähennetään EU:hun muun muassa käymällä vuoropuhelua viisumiasioista; perimmäisenä tavoitteena on viisumivelvoitteesta luopuminen. Näiden lisäksi komissio ehdottaa yksipuolisten kaupan toimenpiteiden laajentamista ja kauppasopimusta koskevien neuvotteluohjeiden antamista heti, kun Kosovo täyttää asiaankuuluvat ehdot.

Turkki

Turkki on toistuvasti ilmaissut sitoutumisensa EU:hun liittymiseen tähtäävään prosessiin. Maassa on pidetty vapaat ja rehelliset paikallisvaalit. Kehitys on ollut myönteistä oikeuslaitoksen osalta (oikeuslaitoksen uudistamiseksi on laadittu strategia ja toimintasuunnitelma), siviiliviranomaisten ja armeijan välisten suhteiden osalta ja sivistyksellisten oikeuksien osalta. Parlamentti esimerkiksi muutti lainsäädäntöä niin, että rauhanaikana sotilashenkilöstöä voidaan tuomita siviilituomioistuimissa. Hallitus on käynnistänyt laaja-alaisen julkisen keskustelun kurdien asemasta, ja valtiollinen televisioyhtiö tarjoaa nyt pelkästään kurdinkielisiä ohjelmia lähettävän kanavan.

Liittymisneuvotteluissa on avattu uusia lukuja, ja Turkki on laatinut kansallisen ohjelman yhteisön säännösten käyttöönotolle. Maalle on nyt nimitetty kokopäiväinen pääneuvottelija, minkä pitäisi helpottaa hallituksen toimintaa EU:hun liittyvissä uudistuksissa. Tämä on erityisen tärkeää liittymisneuvottelujen edetessä haastavampaan vaiheeseen, jossa Turkin edellytetään tehostavan toimintaansa tarkistuskohtien täytäntöönpanemiseksi, mikä taas mahdollistaa uusien neuvottelulukujen avaamisen.

Taluskriisi on koetellut Turkkiä ankarasti, mutta sopeutumiskykyinen pankkiala ja kriisin torjuntatoimet ovat lieventäneet sen vaikutuksia. Kilpailukyvyn parantamiseksi on tärkeää jatkaa rakenneuudistuksia ja harjoittaa varovaista finanssipolitiikkaa.

Väitetyn Ergenekon-rikollisverkoston tutkinta on johtanut siihen, että verkostoon kuuluvia upseereja ja nationalisteja vastaan on nostettu vakavia rikossyytteitä. Tapaus tarjoaa Turkille mahdollisuuden vahvistaa luottamusta demokraattisten instituutioiden asianmukaiseen toimintaan ja oikeusvaltion. Tässä yhteydessä on varmistettava, että oikeudenkäynnit ovat kaikin puolin asiallisia ja että syytettyjen oikeuksia kunnioitetaan.

* YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 mukaisesti.

Uudistustahtia on nyt kiristettävä huomattavasti. Huolenaiheita on edelleen useilla osa-alueilla: sanan-, lehdistön- ja uskonnonvapaus, ammattiyhdistysoikeudet, armeijan siviilivalvonta sekä naisten oikeudet ja sukupuolten tasa-arvo. Kiduttamiseen ja epäasialliseen kohteluun syyllistyneiden rankaisemattomuus on ongelma, jonka poistamisessa on vielä paljon työtä. Hallituksen kurdialoitteen pitäisi johtaa konkreettisiin toimiin, joilla Turkin kansalaisille taataan kansallisuuteen katsomatta täydet oikeudet ja vapaudet, ja kohentaa merkittävästi tilannetta maan kaakkoisosassa. Puolueiden välisen vuoropuhelun paraneminen on omiaan edistämään uudistusprosessia, kuten perustuslain uudistamista.

Turkki on ilmaissut tukensa Kyproksen kreikkalais- ja turkkilaisyhteisön välisille neuvotteluille, joita käydään YK:n johdolla kokonaisvaltaisen ratkaisun löytämiseksi Kyproksen kysymykseen. Sen sijaan Turkin ja Kyproksen tasavallan kahdenvälisen suhteiden normalisoinnissa ei ole edistytty. Turkki ei ole pannut assosiaatiosopimuksen lisäpöytäkirjaa täysimääräisesti täytäntöön eikä poistanut kaikkia tavaroiden vapaan liikkuvuuden esteitä, kuten Kyproksen ja Turkin välisiä suoria liikenneyhteyksiä koskevia rajoituksia. Turkin on kiireesti täytettävä lisäpöytäkirjan täysimääräistä ja syrjimätöntä täytäntöönpanoa koskeva velvoitteensa ja edistyttävä kahdenvälisen suhteiden normalisoinnissa Kyproksen tasavallan kanssa. EU jatkaa 21. syyskuuta 2005 annettuun julistukseen sisältyvissä kysymyksissä saavutetun edistyksen seuranta ja arviointia neuvoston 11. joulukuuta 2006 tekemien päätelmien mukaisesti.

Kreikka on tehnyt huomattavan määrän virallisia valituksia sen johdosta, että Turkki loukkaa toistuvasti sen ilmatilaa muun muassa lentämällä Kreikan saarten yli.

Hyvät naapuruussuhteet ovat jatkossakin avainasemassa.

Turkilla on keskeinen rooli alueen turvallisuuden ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäjänä. Turkki on tehnyt Etelä-Kaukasian, Lähi-idän ja muiden alueiden vakauttamiseen tähtääviä aloitteita. Se osallistuu useampaan EU:n rauhanturvaoperaatioon. Diplomaattisia ponnisteluja suhteiden normalisoimiseksi Armenian kanssa jatkettiin määrätietoisesti: historiallinen hetki koitti lokakuussa 2009, jolloin maat allekirjoittivat suhteiden normalisointia koskevat pöytäkirjat. On tärkeää, että molemmat maat ratifioivat pöytäkirjat nopeasti.

Heinäkuussa 2009 Turkki allekirjoitti hallitustenvälisen sopimuksen Nabucon kaasuputkihankkeesta. Kyseessä on tärkeä strateginen hanke energia-alan yhteistyön tiivistämiseksi EU:n, Turkin ja muiden alueen valtioiden välillä sekä energialähteiden monipuolistamiseksi. Eteläisen kaasulinjan valmistuminen aikataulussa edellyttää hallitustenvälisen Nabucco-sopimuksen ripeää täytäntöönpanoa, ja se on edelleen yksi tärkeimmistä EU:n energiavarmuudelle asettamista tavoitteista.

EU:n liittymisprosessi tarjoaa Turkille tehokkaan kannustimen jatkaa uudistuksia ja maan modernisointia sekä vahvistaa demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Turkin toteuttamien uudistusten tahti on jatkossakin yksi tärkeimmistä näkökohdista prosessin etenemisen kannalta.

4.2. Islanti

Islanti haki EU:n jäsenyyttä 16. heinäkuuta 2009, ja 27. heinäkuuta neuvosto pyysi komissiolta lausuntoa hakemuksesta. Islannin hakemusta arvioidaan perustamissopimuksen periaatteiden, Kööpenhaminassa vuonna 1993 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston vahvistamien arviointiperusteiden ja joulukuussa 2006 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmien perusteella. Jälkimmäiset koskevat laajentumisesta saavutettua uutta

yksimielisyyttä, ja niissä edellytetään tasapuolista ja tiukkaa ehdollisuutta sekä arviointia maan omien ansioiden perusteella.

Islanti on vakiintunut demokratia. Se on kärsinyt suuresti maailmanlaajuisesta talous- ja finanssikriisistä. Maa on Euroopan talousalueen jäsen ja sitä kautta hyvin integroitunut sisämarkkinoihin. Se kuuluu myös Schengen-alueeseen. EU:lle Islanti on tärkeä kumppani pohjoisen ulottuvuuden osalta sekä arktiselle alueelle kehitteillä olevan politiikan osalta. Komissio ottaa kaiken tämän huomioon lausuntoa laatiessaan. Maan saavutukset ETA-sopimuksesta sille johtuvien velvoitteiden täytäntöönpanossa ovat keskeisellä sijalla komission arvioissa. Komissio valmistele parhaillaan IPA-asetukseen muutosta, jotta Islannille voitaisiin vastaisuudessa myöntää IPA-tukea.

5. PÄATELMÄT JA SUOSITUKSET

Edellä esitetyn analyysin perusteella komissio esittää seuraavat **päätelmät** ja **suositukset**:

1. Liittymisprosessi toimii voimakkaana kannustimena poliittisten ja taloudellisten uudistusten toteuttamiselle laajentumisprosessissa mukana olevissa maissa, minkä lisäksi se lujittaa rauhaa ja vakautta Euroopassa. On EU:n edun mukaista huolehtia siitä, että prosessi etenee keskeytyksettä sovittujen periaatteiden ja ehtojen sekä laajentumisesta saavutetun uuden yksimielisyyden mukaisesti.
2. Laajentumisprosessissa mukana olevat maat eivät ole välttyneet maailmanlaajuisen laman vaikutuksilta. EU auttaa niitä lievittämään kriisin vaikutuksia ja valmistautumaan talouden uudelleen elpymiseen. EU:hun liittyvien uudistusten täytäntöönpano tarjoaa siihen ponnahduslaudan.
3. Oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen, erityisesti korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta mutta myös hallinnollisten valmiuksien lisääminen, on edelleen suuri haaste, johon laajentumisprosessissa mukana olevien maiden on tartuttava. Komissio jatkaa kaikkien laajentumisvälineidensä käyttöä maiden tukemiseksi tässä hankkeessa. Sananvapauteen ja tiedotusvälineiden vapauteen liittyviin ongelmiin on puututtava kiireellisesti.
4. Kahdenväliset kysymykset eivät saisi jarruttaa liittymisprosessia. Kiistakumppaneiden on itse ratkaistavat kahdenväliset riidat. Ne myös kantavat vastuun siitä, että ratkaisuihin pyritään hyvässä naapuruushengessä EU:n yleiset edut mielessä pitäen.
5. Alueellinen yhteistyö Kaakkois-Euroopassa on parantunut sitä mukaa kuin alueen maat ovat itse ottaneet enemmän vastuuta prosessista. Alueellisten rakenteiden ja aloitteiden tehokkuudessa on kuitenkin parantamisen varaa. Kosovoon⁶ liittyvät erimielisyydet eivät saisi estää alueellista yhteistyötä.
6. Komission ehdotukseen perustuva viisumivapaus, jota sovelletaan vuoden 2010 alusta entiseen Jugoslavian tasavaltaan Makedoniaan, Montenegroon ja Serbiaan, osoittaa, että uudistuksista on konkreettista hyötyä kansalaisille. Komissio aikoo tehdä vastaavat Albaniaa ja Bosnia ja Hertsegovinaa koskevat ehdotukset vuoden

⁶ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 mukaisesti.

2010 puoliväliin mennessä edellyttäen, että maat täyttävät etenemissuunnitelmissa asetetut ehdot. Henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta ja varsinkin nuorten ja opiskelijoiden vaihto-ohjelmista on suurta apua Kosovolle sen luodessa elinkelpoisia talouden rakenteita. Näin ollen viisumien myöntämistä olisi helpotettava jatkossakin ja Kosovon osalta käynnistettävä prosessi, jonka tavoitteena on viisumivapaus sitten, kun maa on ryhtynyt tarvittaviin uudistuksiin ja täyttää asetetut ehdot.

7. Kroatia on edistynyt hyvin liittymisneuvotteluissa asetettujen tarkistuskohtien täytäntöönpanossa. Edistyminen pantiin merkille liittymiskonferenssissa, joka järjestettiin lokakuussa 2009 sen jälkeen, kun Slovenia ja Kroatia olivat syyskuussa päässeet poliittiseen sopimukseen rajakiistansa ratkaisemista. Kyseessä oli merkittävä edistysaskel, joka antoi uutta pontta liittymisneuvotteluille. Kroatian on jatkettava uudistuksia, jotka koskevat erityisesti oikeuslaitosta ja julkishallintoa, korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa, vähemmistöjen oikeuksia, pakolaisten paluuta ja sotarikosoikeudenkäyntejä. Kroatian on myös ratkaistava asiakirjojen saatavuutta koskeva kysymys ICTYn kanssa. Jos Kroatia täyttää kaikki jäljellä olevat ehdot, liittymisneuvottelut on mahdollista saattaa päätökseen ensi vuonna.
8. Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on edistynyt hyvin liittymiskumppanuuden tärkeimpien ensisijaisten tavoitteiden toteuttamisessa. Sen perusteella ja uudistusten yleisen tahdin huomioon ottaen komissio katsoo, että maa täyttää riittävässä määrin Kööpenhaminassa vuonna 1993 kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa sekä vakautus- ja assosiaatioprosessissa vahvistetut poliittiset arviointiperusteet. Maan talous on nyt lähempänä toimivaa markkinataloutta, ja maa on edistynyt monilla sellaisilla aloilla, jotka ovat kytköksissä sen edellytyksiin täyttää jäsenyysvelvoitteet.

Edellä esitetyn perusteella sekä vuosien 2005 ja 2006 joulukuussa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmät huomioon ottaen komissio suosittaa, että entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian kanssa aloitetaan neuvottelut EU:hun liittymisestä.

Olennaista on säilyttää hyvät naapuruussuhteet ja pyrkiä saavuttamaan molempien osapuolten hyväksyttävissä oleva, YK:n alaisuudessa neuvoteltava ratkaisu nimiongelmaan.

9. Montenegro haki EU:n jäsenyyttä joulukuussa 2008, ja huhtikuussa 2009 neuvosto pyysi komissiolta lausuntoa hakemuksesta. Vaikka parlamenttivaalit täyttivät lähes kaikki kansainväliset normit, jäljellä oleviin heikkouksiin on puututtava. Hallinnollisten valmiuksien lisääminen ja oikeusvaltioperiaatteen vakiinnuttaminen ovat edelleen suuria haasteita Montenegrolle.
10. Albania haki EU:n jäsenyyttä huhtikuussa 2009. Komissio on valmis laatimaan hakemuksesta lausunnon heti, kun neuvosto sitä pyytää. Parlamenttivaalit täyttivät useimmat kansainväliset normit, mutta tulevissa vaaleissa on korjattava vielä jäljellä olevat heikkoudet. Oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen ja valtioelinten asianmukaisen toiminnan varmistaminen ovat edelleen suuria haasteita.
11. Bosnia ja Hertsegovinan on kiireesti vauhditettava keskeisten uudistusten täytäntöönpanoa. Maan edistyminen edellyttää, että sen johdolla on yhteinen

näkemyksistä, mihin suuntaan maata ollaan viemässä, ja että maasta löytyy poliittista tahtoa täyttää EU:hun yhdentymistä koskevat vaatimukset. Bosnia ja Hertsegovinan on täytettävä myös korkean edustajan toimiston lakkauttamiselle asetetut ehdot. EU ei voi ottaa Bosnia ja Hertsegovinan jäsenyyshakemusta käsittelyyn ennen kuin toimisto on lakkautettu. Bosnia ja Hertsegovinan on uudistettava valtiosääntöään instituutioidensa toiminnan tehostamiseksi ennen kuin komissio voi suositella ehdokasmaan aseman myöntämistä. Erityisesti edellytetään, että maalla on valmiudet panna EU:n lait ja säännöt täytäntöön ja valvoa niiden noudattamista.

12. Serbia on edistynyt EU:n kanssa tekemänsä väliaikaisen sopimuksen määräysten täytäntöönpanossa ja käynnistänyt tärkeitä, eurooppalaiset normit täyttäviä poliittisia uudistuksia; näin se osoittanut olevansa sitoutunut lähentymään EU:ta. Koska Serbia on jatkanut yhteistyötä ICTYn kanssa ja uusinut sitoutumisensa Euroopan yhdentymisprosessiin, komissio katsoo, että EU:n on puolestaan pantava väliaikainen sopimus täytäntöön. Oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen ja talousuudistusten vauhdittaminen ovat yhä tärkeitä tavoitteita. Serbian on suhtauduttava rakentavammin Kosovon osallistumiseen alueelliseen kaupankäyntiin ja yhteistyöhön. Yhteistyö EULEX-oikeusvaltio-operaation kanssa on alkanut, mutta sitä on tehostettava erityisesti Kosovon pohjoisosassa.
13. Tilanne Kosovossa on pysynyt vakaana, mutta vakaus on hauraalla pohjalla. EU:n oikeusvaltio-operaatio EULEX ulottuu nyt koko Kosovon alueelle ja on täydessä toimintavalmiudessa. Kosovolla on kuitenkin jäljellä suuria haasteita oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen, korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan, hallinnollisten valmiuksien lisäämisen, serbien ja muiden vähemmistöjen suojelemisen, vuoropuhelun tehostamisen sekä kansanryhmien välisen sovittelun osalta. Kosovon on asennoiduttava rakentavasti alueelliseen yhteistyöhön ja huolehdittava siitä, että EULEXin toimintaa tuetaan keskeytyksettä. Komissio ehdottaa keinoja, joilla yhteisön välineitä voidaan käyttää toisaalta Kosovon poliittisen ja sosioekonomisen kehityksen tukemiseen erityisesti viisumien ja kaupankäynnin osalta ja toisaalta edistymiseen EU:hun lähentymisessä vakautus- ja assosiaatioprosessin sekä koko alueen Eurooppa-perspektiivin puitteissa. Kaupan alalla komissio ehdottaa yksipuolisten kaupan toimenpiteiden laajentamista ja kauppasopimusta koskevien neuvotteluohjeiden antamista heti, kun Kosovo täyttää asiaankuuluvat ehdot.
14. Turkin on jatkettava aloitettujen poliittisten uudistusten toteuttamista uudella innolla. Liittymisneuvotteluissa on päästy vaativampaan vaiheeseen, jossa Turkin on tehtävä enemmän täyttääkseen asetetut ehdot. Liittymisprosessi tarjoaa Turkille voimakkaan kannustimen vahvistaa demokratiaa ja ihmisoikeuksia, jatkaa maan uudistamista ja tuoda se lähemmäksi EU:ta. Turkilla on keskeinen rooli alueen turvallisuuden, energian toimitusvarmuuden ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäjänä. Diplomaattisia ponnisteluja suhteiden normalisoimiseksi Armenian kanssa jatkettiin määrätietoisesti; historiallinen hetki koitti lokakuussa 2009, jolloin maat allekirjoittivat suhteiden normalisointia koskevat pöytäkirjat. Turkin on huolehdittava assosiaatiosopimuksen lisäpöytäkirjan täysimääräisestä ja syrjimättömästä täytäntöönpanosta ja edistytävä kahdenvälisen suhteiden normalisoinnissa Kyproksen tasavallan kanssa. EU jatkaa 21. syyskuuta 2005 annettuun julistukseen sisältyvissä kysymyksissä saavutetun edistyksen seurantaan ja arviointia neuvoston 11. joulukuuta 2006 tekemien päätelmien mukaisesti. Hyvät naapuruussuhteet ovat jatkossakin avainasemassa.

15. Mitä tulee Kyproksen kysymykseen, saaren kreikkalais- ja turkkilaisyhteisöjen johtajat ovat edenneet ratkaisevaan vaiheeseen neuvotteluissa, joita käydään YK:n johdolla kokonaisvaltaisen ratkaisun löytämiseksi tilanteeseen. Komissio tukee osapuolten ponnisteluja ja antaa asiantuntija-apua EU:n toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Se kehottaa molempia johtajia panostamaan neuvotteluihin, jotta ne saataisiin mahdollisimman nopeasti suotuisaan päätökseen. Turkilta komissio odottaa konkreettisia toimia, jotta Kyproksen kysymys saadaan ratkaistua kokonaisvaltaisesti.
16. Islanti on hakenut EU:n jäsenyyttä, ja komissio valmistelee parhaillaan neuvoston pyynnöstä lausuntoa asiasta. Islannin hakemusta arvioidaan perustamissopimuksen periaatteiden, Kööpenhaminassa vuonna 1993 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston vahvistamien arviointiperusteiden ja laajentumisesta saavutettua uutta yksimielisyyttä koskevien päätelmien, jotka Eurooppa-neuvosto teki joulukuussa 2006, perusteella. Islanti kuuluu Euroopan talousalueeseen ja Schengen-alueeseen ja on sitä kautta monin tavoin kytköksissä EU:hun.
17. Kansalaisten tuki laajentumiselle on erittäin tärkeä. Jäsenvaltioiden ja kumppanimaiden viranomaisten sekä EU:n toimielinten onkin parannettava EU:n laajentumispolitiikan tuntemusta kansalaisten keskuudessa.

LIITE

Albaniaa, Bosnia ja Hertsegovinaa, Kroatiaa, entistä Jugoslavian tasavaltaa Makedoniaa, Montenegroa, Serbiaa, Kosovoa⁷ ja Turkkiä koskevat päätelmät

Albania

Huhtikuussa voimaan tulleen vakautus- ja assosiaatiosopimuksen täytäntöönpano etenee kaiken kaikkiaan hyvin. Albaniassa on tapahtunut lisäedistystä **poliittisten arviointiperusteiden** täyttämiseksi Eurooppa-kumppanuuden mukaisesti. ETYJin alainen demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto (ODIHR) katsoi, että kesäkuun parlamenttivaalit olivat pääosin kansainvälisten normien mukaiset, mutta sen antamien suositusten noudattamiseksi tulevissa vaaleissa tarvitaan lisätoimia. Äänestäjien rekisteröinnissä ja vaaleja koskevassa oikeudellisessa kehityksessä saavutettiin konkreettista edistystä, mutta ääntenlaskumenettelyissä todettiin puutteita. Vaaliuudistus saatiin valmiiksi ja uusi vaalilaki voimaan ennen vaaleja. Tällä kertaa äänestäjälueet laadittiin uuden väestörekisterin pohjalta, joten ne vastasivat varsin pitkälle Eurooppa-kumppanuuden kyseistä ensisijaista tavoitetta, joka on yksi tärkeimmistä. Henkilökorttien jakelu saatiin kuta kuinkin päätökseen; henkilökorttien avulla passittomat kansalaiset voivat äänestää. Sen sijaan suurimpien puolueiden välinen vuoropuhelu väheni vaalikaudella. Poliittinen vuoropuhelu on yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista, joten sen on aktivoitettava.

Demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen juurruttamisessa on tapahtunut jonkin verran edistystä. ODIHR:n edellisten vaalien yhteydessä antamista suosituksista tärkeimmät on pantu pääosin täytäntöön osana yleistä vaaliuudistusta. *Parlamentti* säätää joukon tärkeitä lakeja, joilla maan lainsäädäntöä lähennetään EU:n säännöstöön. Puolueiden välinen poliittinen vuoropuhelu on kuitenkin jäänyt muun politikoinnin jalkoihin, ja tärkeitä uudistuksia on lykätty. Albania on edistynyt jonkin verran Eurooppaan yhdentymistä koordinoivien *hallintoelintensä* lujittamisessa. Valmiuksien kehittämiseen ja strategiseen suunnitteluun on kuitenkin panostettava lisää. Virkamieslain vastaiset nimitykset jatkuivat *julkishallinnossa*, koska määräaikaisia sopimuksia tehtiin edelleen. Avoimuuden ja vastuullisuuden puuttuminen nimityksistä on yhä ongelma, jonka ratkaiseminen on yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista. Tarvitaan mittavia ponnisteluja, jotta maahan saataisiin luoduksi riippumaton ja tehokas virkamieskunta, jonka jäsenet on nimitetty ansioidensa perusteella ja johon ei kohdistu poliittista painostusta. Edistymisen kannalta on olennaista valvoa virkamieslain aukotonta noudattamista, lisätä julkishallintoministeriön institutionaalisia valmiuksia ja panna julkishallinnon uudistamisstrategia täytäntöön.

Oikeuslaitoksen uudistaminen eteni vain vähän. Maahan perustettiin yksityisten ulosottomiesten järjestelmä. Oikeuslaitoksen uudistamiselta puuttuu kuitenkin kokonaisvaltainen strategia. Lustraatiolaki annettiin parlamentin yksinkertaisella ääntenenemmistöllä ilman, että kaikkia sidosryhmiä oli kuultu. Tästä syystä perustuslakituomioistuimien keskeytti lain täytäntöönpanon. Oikeuslaitoksen uudistamista koskevaa oikeudellista kehystä ei ole saatu valmiiksi. Korkean tuomioistuinneuvoston ja hallintotuomioistuinten toimintaa koskevien keskeisten lakien säätäminen on kesken. Käsittelyä odottavien oikeustapausten kasautuminen jatkuu, ja tuomioistuinten infrastruktuuri on edelleen puutteellista. Toimeenpanoelinten yritykset rajoittaa oikeuslaitoksen

⁷ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 mukaisesti.

riippumattomuutta ovat edelleen vakava huolenaihe. Korkean tason oikeudenkäyntien (esim. Gërdecin tapaus) lykkääminen prosessuaalisiin syihin vedoten on nostattanut kysymyksen oikeuslaitoksen puolueettomuudesta. Kaiken kaikkiaan oikeuslaitoksen toiminta on jatkunut vajavaisena, ja sen riippumattomuuden, avoimuuden ja tehokkuuden varmistamisessa, joka on yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista, on vielä paljon tekemistä.

Hallitus on jatkanut toimia *korruption* torjumiseksi. Korruption torjunta on yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista, ja sitä koskevan strategian ja toimintasuunnitelman täytäntöönpano on aloitettu. Sähköisten menettelyjen käytöstä julkisissa hankinnoissa on nyt säädetty lailla. Avoimuuden lisäämiseksi tietyillä aloilla, esimerkiksi koulutuksessa, on ryhdytty toimenpiteisiin. Tämä kaikki on positiivista. Monilla aloilla korruptio on kuitenkin edelleen erittäin vakava ongelma. Tarvitaan enemmän poliittista tahtoa vallitsevan rankaisemattomuuden kulttuurin kitkemiseksi, myös korkean tason tapauksissa. Kaiken kaikkiaan korruption torjunnan institutionaalisia järjestelyjä ja siihen osallistuvien elinten toiminnan koordinointia on parannettava. Korruption torjunnan kaikilla osa-alueilla (esim. oikeudellinen vastuu ja puoluerahoituksen avoimuus) tarvitaan vielä mittavia ponnisteluja.

Ihmisoikeuksissa ja vähemmistöjen suojelussa on edistytty jonkin verran, muun muassa niitä koskeva oikeudellinen kehys on lähes valmis. Monilla aloilla on kuitenkin tehostettava voimassa olevan lainsäädännön soveltamisen valvontaa.

Kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien saralla puututtiin tapauksiin, joissa tutkintavankeja oli *kohdeltu epäasiallisesti*. Maahan on rakennettu uusia *vankiloita* sekä tutkintavankeudessa oleville nuorille ja mielenterveyspotilaille tarkoitettuja keskuksia. Ehdonalaista vapautta koskeva järjestelmä on otettu käyttöön. Kehnot vankilaolot ovat kuitenkin edelleen vakava ongelma varsinkin vanhemmissa vankiloissa, ja vankien tiloihin nähden liian suuri määrä vain pahentaa ongelmaa. Ihmisoikeuksien suojelemiseksi ja oikeusasiamiehen suositusten täytäntöönpanemiseksi on tehtävä enemmän. *Oikeussuojan* osalta ongelmana on edelleen oikeusavun turvaaminen vähäosaisille ja joillekin vähemmistöille.

Sananvapauden turvaava oikeudellinen kehys on olemassa. Eräät mediaoperaattorit joutuivat kuitenkin painostuksen kohteeksi muun muassa niin, että ne häädettiin valtion omistamista tiloista. Mediapolitiikkaa koskeva oikeudellinen kehys on kesken, ja voimassa oleva alan lainsäädäntö on pantava täytäntöön. Tarvitaan huomattavia ponnisteluja oikeudellisen kehyksen viimeistelemiseksi, tiedotusvälineiden omistussuhteiden avoimuuden lisäämiseksi ja julkista lähetystoimintaa säätelevän elimen riippumattomuuden vahvistamiseksi. Kokoonumisvapaus ja uskonnonvapaus toteutuvat edelleen tyydyttävästi. Hallitus on tehostanut *kansalaisyhteiskuntaa* tukevia toimia muun muassa kansalaisyhteiskunnan saamiseksi mukaan keskeisen lainsäädännön valmisteluun. Kansalaisjärjestöjen osallistumista politiikantekoon on kuitenkin lisättävä.

Edistyminen *taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien* alalla on ollut rajallista. *Naisten oikeuksien* vahvistamisessa on edistytty jonkin verran: vaalilaissa määrätään 30 prosentin sukupuolikiintiöstä, jota suurin osa puolueista noudatti kesäkuun vaaleissa. Albaniaan on perustettu kansallinen tasa-arvoneuvosto. Voimassa olevia lakeja naisten suojelemiseksi kaikenlaiselta väkivallalta ei ole kuitenkaan pantu täysimääräisesti täytäntöön, ja perheväkivalta on edelleen vakava ongelma. *Lasten oikeuksien* parantamisessa on tapahtunut jatkuvaa edistystä. Vaihtoehtoisten rangaistusten soveltaminen nuorisorikollisiin on

lisääntynyt. Lapsityövoiman käyttöön ja koulunkäynnin keskeyttämiseen on kuitenkin puututtava määrätietoisemmin varsinkin romanilasten tapauksessa. *Vähäosaisille ja vajaakuntoisille* tarkoitettuja tukimekanismeja on edelleen vähän. Valtion virastojen toimintaa on koordinoitava paremmin. *Työntekijöiden oikeuksien ja ammattiyhdistysoikeuksien* vahvistamiseksi on tehtävä enemmän. Työlainsäädännön muuttamisessa ei ole edelleenkaan edistytty, mikä haittaa työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun kehittymistä. Syrjinnän kieltävää lakia ei ole myöskään vielä annettu.

Omistusoikeudet ovat yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista, mutta niiden vahvistamisessa on edistytty vain vähän. Maa-alueiden arvon määrittämistä koskevat kartat on saatu valmiiksi koko maan osalta. Karttoja tarvitaan korvausten maksamiseksi entisille omistajille. Maanomistuskysymyksen kaikkien näkökohtien osalta tarvitaan kuitenkin huomattavia lisätoimia. Ratkaisua vailla olevat omistuskysymykset estävät maakaupan markkinoita kehittymästä, pitävät ulkomaisten investointien määrän niiden potentiaalia alhaisempana ja edistävät korruptiota. On erittäin tärkeää, että omistusoikeuksista laaditaan kokonaisvaltainen, juridiset ja institutionaaliset näkökohdat kattava strategia.

Vähemmistöjen suojelussa on tapahtunut lisäedistystä, esimerkiksi poliisivoimiin on pyritty rekrytoimaan vähemmistöjen edustajia. Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa on kuitenkin vauhditettava. Vähemmistöistä ei edelleenkaan ole käytettävissä tarkkoja tietoja. Seuraavassa väestölaskennassa tilanne on korjattava tietosuojelua koskevia kansainvälisiä normeja unohtamatta. Vähemmistöjen suojelua koskevan oikeudellisen kehityksen kehittämistä on jatkettava ja selkeytettävä, jotta kaikki vähemmistöt voivat nauttia täysimääräisesti niille kuuluvista sivistyksellisistä oikeuksista. *Romanien* tilanteen parantamiseksi on ryhdytty joihinkin toimiin, mutta romaneja varten laaditun strategian täytäntöönpano etenee hitaasti. Romanivähemmistön elinolosuhteet ovat edelleen hyvin puutteelliset, ja heitä syrjitään.

Mitä tulee *alueellisiin kysymyksiin ja kansainvälisiin velvoitteisiin*, Albaniassa on edelleen rakentava rooli alueellisen vakauden säilyttämisessä ja hyvien suhteiden vaalimisessa muiden Länsi-Balkanin maiden ja naapurissa sijaitsevien EU:n jäsenvaltioiden kanssa. Maa on osallistunut aktiivisesti alueelliseen yhteistyöhön, kuten Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessiin (SEEC) sekä alueellisen yhteistyöneuvoston ja Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen (CEFTA) toimintaan. Kahdenväliset suhteet muihin laajentumisprosessissa mukana oleviin maihin ja naapurimaihin EU:n jäsenvaltioihin ovat pysyneet hyvinä. Yhdysvaltojen kanssa tehty kansainvälistä rikostuomioistuinta koskeva kahdenvälinen immuniteettisopimus ei ole EU:n yhteisten kantojen eikä pääperiaatteiden mukainen. Albanian onkin lähennyttävä EU:n kantaa asiassa.

Albanian **kansantalous** on säilynyt vakaana kansainvälisestä finanssi- ja talouskriisistä huolimatta. Talous jatkoi kasvuaan koko vuoden 2008. Vuonna 2009 kasvu kuitenkin hidastui viennin, saapuvien rahalähetysten ja luottokasvun vähentymisen seurauksena. Rahapolitiikka ja hintakehitys pysyivät vakaina. Elvyttävä finanssipolitiikka, jonka ansiosta tieverkostoon tehtiin siihen kipeästi kaivattuja parannuksia, kasvatti kuitenkin budjettivajetta merkittävästi. Puutteet oikeusvaltioperiaatteen toteutumisessa, heikko infrastruktuuri ja epävirallinen talous haittaavat edelleen talouden kehitystä ja liiketoimintaedellytyksiä.

Taloudellisin arviointiperustein arvioitaessa Albania on edistynyt hyvin pyrkimyksissään luoda toimiva markkinatalous. Albanian on uudistettava oikeusjärjestelmänsä ja vahvistettava sitä sekä korjattava infrastruktuurissa ja osaamispääomassa vallitsevat puutteet, jotta se voisi selvitä kilpailupaineista ja markkinavoimista EU:ssa keskipitkällä aikavälillä.

Hallitus vastasi kansainväliseen kriisiin käyttämällä raha- ja finanssipoliittisia välineitä monipuolisesti sekä toteuttamalla sääntelytoimia. Pääomantuonti kasvoi muun muassa yksityistämisen vauhdittumisen ansiosta, ja se riitti varsin hyvin rahoittamaan vaihtotaseen alijäämän. Verohallinnon uudistaminen jatkui, minkä ansiosta veropohja laajeni, verolakien noudattaminen parani kokonaisuutena ja epävirallinen sektori supistui. Veronkannon tehostuminen johti talousarvion perusylijäämään ja paransi politiikkayhdistelmää vuonna 2008. Valtio-omistajuus väheni taloudessa entisestään, eniten energia-alalla ja televiestinnässä. Markkinoille pääsyyn tehtiin lisähelpotuksia, ja markkinatoimijoille oli hyötyä omaisuus- ja luottorekisterien paranemisesta. Pankkisektori pysyi hyvin pääomittuna ja maksukykyisenä vaikeasta kansainvälisestä tilanteesta huolimatta. Tieverkostoon tehtiin laajamittaisia parannuksia julkisin varoin.

Vaalikaudella harjoitettu elvyttävä finanssipolitiikka johti kuitenkin siihen, että talousarvio oli vahvasti alijäämäinen vuonna 2008 ja pysyy ennusteen mukaan selvästi alijäämäisenä vuonna 2009. Julkisen talouden vakauttamiseksi on tehtävä enemmän. Konkurssimenettelyjä ei edelleenkään käytetä. Heikot hallinnolliset valmiudet rapauttavat oikeusjärjestelmän arvostusta ja hyväksyntää. Sopimusten epäviralliset, oikeusjärjestelmän ulkopuoliset täytäntöönpanomenetelmät ovat edelleen varsin yleisiä. Ratkaisemattomat omistuskysymykset jarruttavat yhtä maakaupan markkinoiden kehittymistä ja pitävät investointien määrän niiden potentiaalia alhaisempana. Epävirallinen sektori on yhä melkoinen ongelma, työttömyys on pysynyt korkeana ja koulutusjärjestelmä kaipaa perusteellista remonttia. Liikenteen infrastruktuuri on edelleen heikko, ja sähkön toimitusvarmuudessa on puutteita, jotka johtuvat tuotannon yksipuolisuudesta ja yhteenliitettävyyden huonoista edellytyksistä.

Albania on edistynyt lainsäädäntönsä, politiikkojensa ja valmiuksiensa lähentämisessä **eurooppalaisiin normeihin**. Edistymistä on tapahtunut lähes kaikilla aloilla, mutta se on ollut epätasaista. Lisäedistystä on tapahtunut esimerkiksi tavaroiden vapaan liikkuvuuden, energian ja pk-yrityspolitiikan aloilla. Sen sijaan esimerkiksi immateriaalioikeuksien, audiovisuaalipolitiikan, maatalouden sekä eläinlääkinnän ja kasvinsuojelun valvonnan aloilla on edistytty vain vähän. Kaiken kaikkiaan tarvitaan lisätoimia hallinnollisten valmiuksien parantamiseksi ja lainsäädännön täytäntöönpanon tehostamiseksi.

Sisämarkkinoiden alalla on tapahtunut edistystä. *Tavaroiden vapaan liikkuvuuden* osalta lisäedistystä tapahtui eurooppalaisten standardien omaksumisessa, akkreditoinnissa ja metrologiassa. Täytäntöönpanon valvontavalmiuksia on kuitenkin lisättävä. Pääomien vapaata liikkuvuutta koskeva lainsäädäntökehys parani, kun valuuttatoimia koskevaa säädöstä tarkistettiin. Myös *kuluttajansuojaa* koskeva sääntelykehys parani, kun maahan perustettiin neuvoa-antavia elimiä ja päätöksentekoelemiä.

Tullin tietokoneistamisessa ja infrastruktuurissa tapahtui lisäedistystä, mutta alan eurooppalaisten normien omaksumisessa ja hallinnollisten valmiuksien lisäämisessä on vielä tehtävää. Tullin työntekijöillä ei ole virkamiehen asemaa. *Verotuksen* alalla on tapahtunut lisäedistystä. Verohallinnon toiminta tehostui, ja vero toimistojen tietokoneistaminen on saatu lähes valmiiksi. Veronkanto on kuitenkin edelleen heikkoa. Käytettyjen autojen ja painotuotteiden verotus ei vastaa vakautus- ja assosiaatiosopimuksen sitoumuksia.

Kilpailun alalla tapahtui lisäedistystä kilpailunrajoitusten ja valtiontukien osalta. Lainsäädäntökehys vastaa pääpiirteissään yhteisön säännöstöä, mutta sen täytäntöönpano edellyttää lisätoimia.

Julkisissa hankinnoissa on tapahtunut jonkin verran edistymistä. Valtaosa hankintasopimuksista kuuluu nyt sähköisten menettelyjen piiriin. Lainsäädäntöä on kuitenkin lähennettävä lisää toimilupien, yleishyödyllisten palvelujen ja muutoksenhakumenettelyjen osalta. Julkisten hankintojen keskusviraston valmiudet ovat parantuneet, mutta eivät riittävästi. *Immateriaalioikeuksien* alalla tapahtui jonkin verran edistystä. Oikeuksien rikkomisesta nostettujen syytteiden määrä nousi. Alalla tarvitaan kuitenkin huomattavia lisätoimia. Oikeuksien noudattamista valvotaan edelleen heikosti, ja patentti- ja tekijänoikeusvirastojen valmiuksissa on edelleen runsaasti parantamisen varaa, samoin oikeuslaitoksen henkilöstön osaamisessa ja pätevyyydessä.

Sosiaalipolitiikan ja työllisyyden alalla on edistytty vain vähän. Sosiaaliturvan määrärahoja on lisätty ja työterveyttä ja -turvallisuutta koskeva strategia hyväksytty. Työterveydelle ja -turvallisuudelle asetetut normit ovat kuitenkin edelleen puutteellisia ja työsuojeluhallinto heikoissa kantimissa. Lainsäädännön lähentämistä EU:n normeihin jatkettiin joillakin *kansanterveyden osa-alueilla*. Hallinnolliset valmiudet ovat kuitenkin edelleen huonot. *Koulutus- ja tutkimuspolitiikan* lähentämisessä eurooppalaisiin normeihin on tapahtunut jonkin verran edistymistä.

Joissakin *alakohtaisissa politiikoissa* on tapahtunut edistystä. Mitä tulee *teollisuuteen ja pk-yrityksiin*, pienyrityksiä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanossa on edistytty merkittävästi. *Maataloudessa* on tapahtunut jonkin verran edistystä lainsäädännön ja institutionaalisen kehyksen osalta, mutta rakenteellisia heikkouksia on edelleen. Laboratoriokapasiteetti parani *elintarvikkeiden turvallisuuden sekä eläinlääkinnän ja kasvinuojelun* aloilla, mutta Albania ei edelleenkään täytä EU:n normeja, mikä rajoittaa maan vientimahdollisuuksia. *Kalastuksen* osalta tapahtui lisäedistystä horisontaalisessa lainsäädännössä, valvonnassa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Saaliiden ja niiden purkamisen valvonta on kuitenkin edelleen puutteellista.

Ympäristöalalla on tehty joitakin parannuksia jätehuollossa ja luonnonsuojelussa. Poliitikantekoon liittyviä valmiuksia samoin kuin täytäntöönpanoa ja sen valvontaa on kuitenkin vahvistettava. *Liikennettä* koskeva lainsäädäntö on kehittynyt lento- ja meriliikenteen osalta. Kokonaisuutena tarkasteltuna liikennealalla tarvitaan kuitenkin huomattavia parannuksia.

Energia-alalla on tapahtunut edistymistä. Valtion sähköyhtiön jakelutoiminnot on yksityistetty. Sähköntuotannon monipuolistamiseksi ja yhteenkytkettävyydedellytysten parantamiseksi on ryhdytty toimenpiteisiin. Energia-alalla ei kuitenkaan mene hyvin: sähkön toimitusvarmuudessa on edelleen toivomisen varaa ja toimia tappioiden pienentämiseksi ja laskujen perimiseksi on syytä jatkaa.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden osalta on tapahtunut vain vähän edistystä. Markkinoiden vapauttaminen sähköisen viestinnän alalla jatkui, mutta sitä jarruttaa edelleen kilpailun turvaavien välineiden puuttuminen. Hallinnolliset valmiudet ovat edelleen heikot erityisesti sääntelyviraston neuvostossa. *Audiovisuaalipolitiikan* alalla edistyi vain vähän. Mediauudistuksen toimintasuunnitelman täytäntöönpano edellyttää lisätoimia. *Varainhoidon valvonnassa* on tapahtunut kohtalaista edistymistä, mutta oikeudellisen kehyksen ja täytäntöönpanovalmiuksien kehittämistä on jatkettava. *Tilastoissa* on tapahtunut lisäedistymistä.

Oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioiden useimmilla osa-alueilla on tapahtunut edistystä, mutta se on ollut epätasaista. Viisumipakosta luopumisesta käytävän vuoropuhelun puitteissa

on ryhdytty toimiin viisumivapautta koskevassa etenemissuunnitelmassa vahvistettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, ja oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alalla on aloitettu keskeisten uudistusten täytäntöönpano. Viisumipolitiikassa on tapahtunut lisäedistystä. Viisumivapautta koskevassa etenemissuunnitelmassa vahvistettujen tavoitteiden saavuttamiseksi on toteutettu toimenpiteitä. Ulkomaalaislaki on tullut voimaan, ja sen täytäntöönpanemiseksi on annettu säädöksiä. Luotettava väestörekisteri/osoitejärjestelmä on otettu käyttöön, ja kansalaisille on jaettu henkilökortit. Biometristen passien myöntämistä on nopeutettu. Eurooppalaisiin normeihin lähentyminen edellyttää kuitenkin lisätoimia. Euroopan yhteisön ja Albanian välisen takaisinottosopimuksen täytäntöönpanoa jatkettiin.

Rajaturvallisuudessa tapahtui jonkin verran edistystä. Yhdennetyn rajaturvallisuuden strategian täytäntöönpanoa jatkettiin. Lisätoimia tarvitaan kuitenkin eri virastojen toiminnan koordinoimiseksi sekä sen varmistamiseksi, että raja-aseilla on riittävästi henkilöstöä, henkilöstöllä asianmukainen koulutus ja käytössään tarvittava välineistö. Valtion rajojen valvontaa koskevaa lakia ei ole tosiasiallisesti pantu täytäntöön ja rajat ylittävää yhteistyötä on lisättävä. *Turvapaikka-asioissa* on tapahtunut merkittävää edistystä. Turvapaikkalakia on tarkistettu. Oikeudellisen kehysten täydentämiseksi on kuitenkin toteutettava joukko täytäntöönpanotoimenpiteitä. *Maahanmuuton* alalla tapahtui lisäedistystä. Kansallisen maahanmuuttostrategian täytäntöönpano jatkuu. Laittoman maahanmuuton torjumiseksi on tehtävä enemmän.

Edistyminen *rahanpesun* torjunnassa on ollut kohtalaista. Oikeudellinen kehys ja hallinnolliset valmiudet ovat parantuneet. Tutkintaresursseja ja varallisuuden takavarikointivaltuuksia on kuitenkin vahvistettava. Poliisin ja tuomioistuinten välinen yhteistyö on edelleen heikoissa kantimissa. *Huumeaineiden* torjunnassa on edistytty vain vähän: toiminnan tulokset ovat riittämättömiä ja varsinkin virastojen välistä yhteistyötä on lisättävä. Huumekauppa on edelleen vakava ongelma.

Poliisitoiminnassa tapahtui jonkin verran lisäedistystä uuden poliisilain täytäntöönpanon myötä. Henkilöstön osalta tehtiin joitakin parannuksia. Tarvitaan kuitenkin lisätoimia tutkintavalmiuksien lisäämiseksi, syyttäjälaitoksen kanssa tehtävän yhteistyön tehostamiseksi ja henkilöstöhallinnon kehittämiseksi. Poliisin hallintoa, henkilöstöä, koulutusta ja sisäistä valvontaa on vahvistettava edelleen. Luotettavien rikostilastojen laadinta edellyttää lisätoimia.

Järjestäytynyt rikollisuus on edelleen vakava ongelma, ja sen torjunnassa saavutettiin vain vähän lisäedistystä. Todistajien suojelemiseksi paremmin toteutettiin joitakin toimia, mutta ne eivät riitä. Yhteistyö Interpolin kanssa on parantunut, minkä johdosta muutamia kansainvälisiä pidätysmääräyksiä on pantu täytäntöön. Korruptio, puutteellisesti järjestetty todistajien suojeleminen ja rikostiedustelun riittämättömyys heikentävät kuitenkin järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Poliisin ja syyttäjälaitoksen välisessä yhteistyössä jatkuneet ongelmat vähensivät tutkinnan tehokkuutta.

Ihmiskaupan torjunnassa on edistytty jonkin verran: uhreja koskeva verkkotietokanta otettiin käyttöön ja ihmiskaupan torjunnan koordinoijan ja kansallisen yhteistyömekanismin hallinnolliset valmiudet ovat parantuneet. Ihmiskaupan torjuntastrategian täytäntöönpano edellyttää kuitenkin lisäresursseja ja eri virastojen toiminnan parempaa koordinoitua erityisesti uhrien suojelelun osalta. Albania on edelleen ihmiskaupan lähtömaa, minkä lisäksi naisten ja lasten kauppa maan sisällä on lisääntymässä.

Henkilötietojen suojassa on tapahtunut lisäedistystä. Oikeudellinen kehys on saatu valmiiksi ja riippumaton tietosuojaviranomainen nimetty. Tietosuojavaltuutetun työn tehokkuuden

varmistamiseksi on kuitenkin huolehdittava riittävästä resursseista mukaan lukien henkilöstön koulutus. Lisätoimia tarvitaan voimassa olevan lainsäädännön moitteettoman täytäntöönpanon varmistamiseksi ja hallinnollisten valmiuksien lisäämiseksi.

Bosnia ja Hertsegovina

Bosnia ja Hertsegovinan edistyminen **poliittisten arviointiperusteiden** täyttämisessä on ollut erittäin rajallista. Maan poliittinen ilmapiiri on huonontunut, ja hallintoelinten asianmukaiseen toimintaan liittyvät haasteet ja tulehtunut retoriikka ovat jatkuneet. Uudistusten toteuttaminen on ollut hidasta yhteisymmärryksen ja poliittisen tahdon puuttumisen sekä institutionaalisen kehyksen monimutkaisuuden vuoksi. Poliittisten johtajien yhteinen näkemys maan suunnasta ja tärkeimmistä EU:hun liittyvistä uudistuksista on edelleen välttämätön, jotta maa voisi edetä kohti EU:ta. On tärkeää, että korkean edustajan toimiston sulkemiselle asetetut tavoitteet ja edellytykset täytetään⁸. Euroopan unioni ei pysty käsittelemään jäsenyyshakemusta ennen kuin korkean edustajan toimisto on suljettu. Ennen kuin komissio voi suositella ehdokasmaan aseman myöntämistä, Bosnia ja Hertsegovinan valtiosääntöä on uudistettava siten, että maan hallintoelimet pystyvät toimimaan tehokkaasti. Tätä tarkoitusta varten maan poliittiset johtajat ovat sitoutuneet yhteiseen EU:n ja Yhdysvaltojen johtamaan aloitteeseen, joka käynnistettiin Sarajevossa 8.–9. lokakuuta. Nyt on konkreettisten tulosten vuoro, joilla poistetaan esteet Bosnia ja Hertsegovinan edistymisen tieltä kohti EU:ta perustuslaillisin muutoksin ja uudella kansallisella yhteisymmärryksellä.

Demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen osalta voidaan todeta, että toimivampien ja tehokkaampien valtiorakenteiden kehittämisessä on tapahtunut vain vähän edistystä samoin kuin *perustuslain* uudistuksessa, joka kuuluu Eurooppa-kumppanuuden tärkeimpiin ensisijaisiin tavoitteisiin. Bosnia ja Hertsegovinan perustuslakia muutettiin ensimmäistä kertaa Brčkon alueen aseman määrittämiseksi. Tämä oli merkittävä askel eteenpäin. Korkea edustaja on kuitenkin joutunut viime aikoina käyttämään toimeenpanovaltaansa sen varmistamiseksi, että alueen kansainvälisen valvonnan lopettamisessa edistytään.

Bosnia ja Hertsegovinan hallintojärjestelmään osallistuu edelleen kansainvälisiä toimijoita. Maa on edistynyt jonkin verran korkean edustajan toimiston sulkemista koskevien vaatimusten täyttämisessä ja siirtymisessä EU:n voimakkaampaan läsnäoloon. Riittämätön poliittinen sitoumus on kuitenkin haitannut prosessia. Täyttämättä olevien tavoitteiden saavuttamiseksi on nyt ryhdyttävä kiireellisesti toimiin. Tällaisia tavoitteita ovat omaisuuden jako valtion ja muiden hallintotasojen välillä, puolustusomaisuutta koskeva kysymys sekä vakaan ja rakentavan poliittisen ilmapiirin takaaminen maassa.

Valtiontason täytäntöönpano- ja lainsäädäntöelinten toiminta on ollut puutteellista. Bosnia ja Hertsegovinan *parlamentti* kärsii edelleen riittämättömistä teknisistä ja henkilöstöresursseista, ja yhteistyö ministerineuvoston ja entiteettien parlamenttien kanssa on pysynyt heikkona. Parlamentti on antanut vähän Euroopan yhdentymiseen liittyviä lakeja. Sisäiset poliittiset

⁸ Näihin kuuluu viisi tavoitetta: 1) Omaisuuden jakoa valtion ja muiden hallintotasojen välillä koskevan kysymyksen hyväksyttävä ja kestävä ratkaisu; 2) puolustusomaisuutta koskevan kysymyksen hyväksyttävä ja kestävä ratkaisu; 3) Brčkon asemaa koskevan lopullisen ratkaisun tekeminen; 4) julkisen talouden kestävyys (jota edistävät sopimus välillistä verotusta käsittelevän viranomaisen pysyvistä korjauskerroinmenetelmästä ja kansallisen veroneuvoston perustaminen); ja 5) oikeusvaltioperiaatteen juurtuminen (josta on osoituksena sotarikoksia koskevan kansallisen strategian, ulkomaalais- ja turvapaikkalain sekä oikeusalan uudistusta koskevan kansallisen strategian hyväksyminen) ja kaksi erityisedellytystä: 1) vakautus- ja assosiaatiosopimuksen allekirjoittaminen ja 2) vakaa poliittinen tilanne.

jännitteet sekä hajanainen ja koordinoimaton politiikanteko ovat yhä vaikuttaneet *hallintoelimiin* kaikilla tasoilla. Viranomaiset eivät usein ole pystyneet nimittämään nopeasti korkean tason virkamiehiä. Euroopan unioniin yhdentymisestä vastaavan viraston työtä on vaikeuttanut yleinen poliittinen ilmapiiri ja se, että virasto oli ilman johtajaa suurimman osan tarkastelujaksosta. Valmistelut vuoden 2011 väestölaskentaa varten on aloitettu, mutta prosessin kannalta välttämätöntä valtion tason lakia väestölaskennasta ei ole annettu.

Julkishallinnon alalla on tapahtunut jonkin verran edistystä, mutta ponnistelujen jatkaminen on välttämätöntä. Julkishallinnon uudistusstrategiaa, joka on yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista, ollaan panemassa täytäntöön, joskin hitaasti. Julkishallinnon uudistuksen tukemiseksi perustettu rahasto on toiminnassa, ja useita hankkeita ollaan toteuttamassa. Eri hallintoelinten välistä koordinointia maan sisällä on kuitenkin parannettava entisestään. On tehtävä määrätietoista työtä poliittisen väliintulon estämiseksi, etnisen identiteetin ja poliittisen suuntautumisen merkityksen rajoittamiseksi nimityksissä ja ammattimaisen, puolueettoman, vastuuvollisen, avoimen ja tehokkaan virkamieskunnan luomiseksi, jonka jäsenet on nimitetty ansioiden ja pätevyyden perusteella. Valtion tason oikeusasiamiehet on nimitetty, mutta niiden toiminta ei ole vielä täysimääräistä, sillä entiteetit ovat olleet haluttomia lopettamaan olemassa olevat entiteettitason virastot.

Bosnia ja Hertsegovina on edistynyt rajallisesti *oikeuslaitoksen* parantamisessa. Uutta lainsäädäntöä on annettu, ja joitakin toimia on toteutettu käsittelyä odottavien oikeustapausten määrän pienentämiseksi. Tuomioistuinten varustamisessa riittävällä tietotekniikalla on edistytty. Oikeusalan kehittämistä koskevan kansallisen strategian ja sotarikoksia koskevan strategian täytäntöönpano on ollut heikkoa ja sitä on nopeutettava. Lainsäädäntökehyksen monimutkaisuus, oikeuslaitosjärjestelmän pirstaleisuus ja yhden ainoan talousarvion puuttuminen ovat edelleen tärkeimmät esteet uudistuksille tällä alalla. Poliittinen väliintulo on yhä yleistä. Se, ettei maassa ole korkeinta oikeutta, jolla on koko maan kattava toimivalta, on vakava puute. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvässä syytteenpanossa on edelleen ongelmia. Bosnia ja Hertsegovinan poliittiset viranomaiset eivät ole pystyneet täyttämään oikeusviranomaisten pyyntöä, joka koskee kansainvälisten tuomareiden ja syyttäjien toimeksiantojen jatkamista. Valtiollinen tuomioistuin on jatkanut sotarikoksista syytteenpanoa kaiken kaikkiaan tyydyttävästi, mutta syytteenpanoa on parannettava entiteeteissä ja kantoneissa. Oikeuslaitoksen riippumattomuutta, vastuuvollisuutta ja tehokkuutta on lisättävä edelleen. Serbitasavallan viranomaiset ovat yhä suuremmissa määrin asettaneet kyseenalaiseksi valtion tason poliisin ja oikeudellisten virastojen laillisuuden ja toimivallan toimia niiden alueella. Tämä on vakava huolenaihe.

Bosnia ja Hertsegovina on edistynyt vähän *korruption torjunnassa*, mutta korruptio on edelleen laajalle levinnyttä ja muodostaa vakavan ongelman. Uusi strategia ja toimintasuunnitelma kaudelle 2009–2014 on annettu, mutta vuosien 2006–2009 strategisten puitteiden täytäntöönpano oli heikkoa. Lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän (Greco) laatimien suositusten täyttämisessä on edistytty vähän. Syytteenpano on puutteellista ja tuomioiden määrä erittäin pieni. Bosnia ja Hertsegovinan on vahvistettava sitoumusta ja päättäväistä toimintaa korruptiota vastaan.

Edistyminen *ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojelun* alalla on ollut rajallista. Bosnia ja Hertsegovina on ratifioinut tärkeimmät kansainväliset ihmisoikeussopimukset, mutta paremman täytäntöönpanon varmistaminen edellyttää määrätietoista työtä. Kotimaisten tuomioiden, myös Bosnia ja Hertsegovinan perustuslakituomioistuimen tuomioiden, täytäntöönpanoa on parannettava. Bosnia ja Hertsegovinan valtiosäännön ja Euroopan

ihmisoikeussopimuksen väliset ristiriitaisuudet on poistettava kiireellisesti, ennen vuoden 2010 vaaleja ja vakaus- ja assosiaatiosopimuksen voimaantuloa.

Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia kunnioitetaan yleisesti ottaen. Rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevan käytännön yhtenäistämiseksi valtion ja entiteettien välillä on edistytty jonkin verran. Valtion tason laki oikeusavusta rikosoikeudellisissa menettelyissä on annettu. *Oikeussuojan saatavuutta* siviili- ja rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä on kuitenkin parannettava, ja tasavertaisuus oikeuden edessä on taattava. Vankien *huono kohtelu* aiheuttaa edelleen huolta. Suunniteltu valtion tason *vankilan* rakentaminen on viivästynyt paljon.

Valtion ja entiteettien perustuslaissa määrätään *sananvapaudesta* ja viestintän vapaudesta, *kokoontumis-* ja *yhdistymisvapaudesta* sekä *uskonnonvapaudesta*. Jo annetun lainsäädännön täytäntöönpanoa on kuitenkin tehostettava. Väitetyt toimittajien ahdistelutapaukset ovat lisääntyneet. Tiedotusvälineiden etninen suuntautuminen lisääntyy. Yleisradiotoiminnan uudistuksen toteuttaminen, mikä kuuluu Eurooppa-kumppanuuden tärkeimpiin ensisijaisiin tavoitteisiin, on viivästynyt riittämättömän yhdenmukaistamisen ja lainsäädäntökehyksen hitaan täytäntöönpanon vuoksi, erityisesti federaatioissa. Toimeenpanoviranomaisten on ponnistettava vuoropuhelun parantamiseksi *kansalaisyhteiskunnan* kanssa ja sen kehityksen tukemiseksi. Viranomaisten on varmistettava, että varojen myöntäminen valtiosta riippumattomille järjestöille tapahtuu puolueettomasti ja avoimesti.

Edistyminen *taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien* alalla on ollut rajallista. Bosnia ja Hertsegovinan lainsäädäntöön sisältyy säännöksiä taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien suojelemiseksi, mutta yleisesti ottaen niiden täytäntöönpano on heikkoa. Kattava syrjinnän vastainen valtion tason laki on annettu, mutta sen soveltamisala on melko rajallinen. *Naisten* suojelemiseksi kaikenlaiselta väkivallalta tarvitaan yhä määrätietoista työtä. *Lasten* osalta ongelmia on edelleen terveyden, sosiaaliturvan, koulutuksen ja perheväkivallan suhteen. Sosiaaliturvajärjestelmien puutteellisuus vaikuttaa haitallisesti *heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin*, kuten mielenterveyspotilaisiin. Euroopan uudistetun sosiaalisen peruskirjan ratifiointi oli myönteinen kehitysaskel, mutta peruskirjan täytäntöönpanoa on parannettava. Mutkikas hallintojärjestelmä ja lainsäädännön pirstaleisuus haittaavat edelleen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua maan sisällä.

Sivistyksellisten oikeuksien ja vähemmistöjen oikeuksien alalla on tapahtunut vähäistä edistymistä. Kansallisten vähemmistöjen neuvostojen verkosto on saatu valmiiksi federaation neuvoston perustamisen myötä, mutta se ei ole vielä täysin toiminnassa. Strategiaa ja toimintasuunnitelmia romanivähemmistön tukemiseksi ollaan panemassa täytäntöön hiljalleen. Kansallisia vähemmistöjä koskevan lain täytäntöönpanoa on kuitenkin parannettava, ja valtiotason perustuslakia on muutettava siten, että vähemmistöjen edustajat voivat päästä kaikkiin poliittisiin tehtäviin. Lasten erottelu kouluissa etnisin perustein on edelleen ongelma. *Romanistrategian* täytäntöönpanoon on osoitettu enemmän varoja, mutta romanivähemmistön elinolosuhteet ovat edelleen erittäin vaikeat ja sitä syrjitään. Väestörekisterin puuttuminen estää edelleen romanien sosiaalisten ja taloudellisten perusoikeuksien toteutumisen.

Maansisäisten ja muiden pakolaisten osalta turvallisuustilanne pysyi vakaana, mutta lisäedistys paluumuuttajien sosioekonomisen sopeuttamisen parantamisessa on ollut vähäistä. Koko maan kattavaa strategiaa paluuprosessin tukemiseksi ja Daytonin rauhansopimuksen liitteen VII asianmukaisen täytäntöönpanon varmistamiseksi ei vielä ole.

Alueellisista kysymyksistä ja kansainvälisistä velvoitteista voidaan todeta, että Daytonin rauhansopimuksen täytäntöönpano on jatkunut. Yhteistyö entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on pysynyt tyydyttävänä. Serbitasavallan poliittisten johtajien lausunnot, joissa asetetaan kyseenalaiseksi sodanaikaisten siviiliväestön joukkomurhien totuudenmukaisuus, ovat kuitenkin erityisen huolestuttavia.

Bosnia ja Hertsegovinan olisi yhdessä naapureidensa kanssa puututtava rikosten rankaisematta jäämiseen alueella, muun muassa ryhtymällä toimiin sotarikostapaukset kattavien luovutussovittimusten tekemiseksi.

Yhdysvaltojen kanssa tehty kansainvälistä rikostuomioistuinta koskeva kahdenvälinen immuniteettisopimus ei ole EU:n yhteisen kannan eikä pääperiaatteiden mukainen. Se on yhdenmukaistettava EU:n kannan kanssa.

Bosnia ja Hertsegovina on jatkanut aktiivista osallistumista alueellisiin yhteistyöaloitteisiin, muun muassa Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessiin (SEECF), alueelliseen yhteistyöneuvostoon ja Keski-Euroopan vapaakauppasopimukseen (CEFTA).

Bosnia ja Hertsegovinan suhteet naapureihinsa ovat pysyneet vakaina, mutta se on tehnyt vähän sovinnonteon ja ratkaisematta olevien kiistojen selvittämisen edistämiseksi, mikä on yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista. Erityisesti kauppaa ja rajakiistoja naapurimaiden kanssa ei ole selvitetty.

Bosnia ja Hertsegovinan **talous** hidastui merkittävästi vuoden 2008 viimeisen neljänneksen aikana, kun maailmanlaajuinen kriisi alkoi vaikuttaa reaalityöelämään. Tämä suuntaus jatkui vuonna 2009, ja maa joutui laskusuhdanteeseen. Työttömyys pysyi erittäin korkeana. Julkinen talous heikkeni edelleen, pääasiassa juoksevien menojen dramaattisen nousun vuoksi. Maa pyysi apua IMF:n ohjelmasta, ja sille neuvoteltiin kolmivuotinen valmiusluottojärjestely. Vaikka talouspolitiikan koko maan kattavassa koordinoinnissa edistettiin jonkin verran, sitoutuminen rakenneuudistuksiin on ollut epätasaista koko maassa.

Taloudellisten arviointiperusteiden osalta Bosnia ja Hertsegovinan lisäedistys toimivan markkinatalouden luomisessa on ollut vähäistä. Huomattavia lisäedistyksiä on tehtävä määrätietoisesti, jotta maa pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa.

Talous- ja rahoitusalan vakaus säilyi, koska keskuspankki reagoi asianmukaisella tavalla kansainvälisen finanssikriisin vaikutuksiin. Valuuttakatejärjestelmän uskottavuus oli edelleen erittäin suuri. Inflaatioasteet ovat laskeneet merkittävästi hintojen kansainvälisen kehityksen mukaisesti. Kauppavaje on pienentynyt, pääasiassa nopeasti muuttuvan kauppataaseen vuoksi. Rahoituksen välityksen lisääntyminen on hidastunut, mutta pankkiala on tähän asti selvinnyt hyvin maailmanlaajuisen kriisin vaikutuksista. Liiketoimintaympäristö on parantunut hieman, erityisesti rakennuslupien, omaisuuden siirron, yritysten rekisteröinnin ja markkinoilta poistumisen osalta.

Julkinen talous ja sen kestävyys on kuitenkin heikentynyt entisestään. Juoksevat menot, erityisesti palkka- ja sosiaaliturvamenot, lisääntyivät dramaattisesti vuonna 2008, ja julkisen talouden osuus BKT:stä säilyi suurena. Julkisten yritysten rakenneuudistus, verkkotoimialojen vapauttaminen ja yksityistämismenot eivät ole edenneet. Työpaikkojen luomista ja työmarkkinoiden toimintaa vaikeuttavat edelleen heikko tuottavuus ja rakenteelliset jäykkyydet – korkeat sosiaalimaksut, vääristyneet palkanmuodostusmekanismit, suuret ja

huonosti suunnatut sosiaaliset tulonsiirrot ja työvoiman alhainen liikkuvuus. Työttömyys on edelleen erittäin suuri, ja epävirallinen sektori muodostaa yhä merkittävän haasteen. Hallinnolliset heikkoudet vaikuttavat edelleen liiketoimintaympäristöön. Suorien ulkomaisten investointien ja julkisten investointien vähentyminen hidasti infrastruktuurin parantamista.

Bosnia ja Hertsegovina on edistynyt vain vähän lainsäädäntönsä ja politiikkojensa yhdenmukaistamisessa **eurooppalaisten normien** kanssa. Jonkin verran edistystä on tapahtunut esimerkiksi liikenteen, tullin, verotuksen, koulutuksen ja kulttuurin aloilla sekä useissa oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioihin liittyvissä kysymyksissä. Ponnistelut ovat tarpeen erityisesti tavaroiden, henkilöiden ja palvelujen liikkuvuuden, sosiaali- ja työllisyyspolitiikan, valtiontukien, energian ja ympäristön aloilla.

Kokonaisuudessaan väliaikaisen sopimuksen täytäntöönpano on ollut tyydyttävää. On kuitenkin nopeutettava valmisteluja väliaikaisen sopimuksen ja vakautus- ja assosiaatiosopimuksen vaatimusten täyttämiseksi, mikä on yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista. Bosnia ja Hertsegovinan hallinnollisia valmiuksia on tehostettava entisestään, jotta vakautus- ja assosiaatiosopimuksen täytäntöönpanossa edistyttäisiin hyvin. Maan on myös lisättävä ponnisteluja täysin toimivan yhtenäisen talousalueen luomiseksi maahan, kuten Eurooppa-kumppanuudessa edellytetään.

Bosnia ja Hertsegovina on edistynyt jonkin verran Eurooppa-kumppanuuden **sisämarkkinoita** koskevien ensisijaisten tavoitteiden täyttämässä. *Tavaroiden vapaan liikkuvuuden* alalla on tapahtunut vähäistä edistymistä standardoinnissa, akkreditoinnissa, metrologiassa ja markkinavalvonnassa. Ponnisteluja on jatkettava lainsäädännön lähentämiseksi EU:n lainsäädäntöön ja tarvittavien hallinnollisten valmiuksien luomiseksi.

Palvelujen, sijoittautumisoikeuden ja yhtiöoikeuden aloilla on saavutettu rajallista edistystä. Leasing-toimintaa koskeva entiteettien lainsäädäntö on yhdenmukaistettu, mutta yhtenäistä valtiotason pankkivalvontavirastoa ei ole vielä perustettu. Entiteettien lainsäädäntöaloitteita tällä alalla ei ole koordinoitu riittävästi.

Pääomien vapaan liikkuvuuden alalla on tapahtunut jonkin verran kehitystä. Serbitasavallassa on annettu valuuttaoperaatioita koskevaa lainsäädäntöä. *Tullin* alalla on tapahtunut jonkin verran edistystä, vaikka lainsäädännön yhdenmukaistamista ja hallinnollisia valmiuksia onkin parannettava. Tullistrategiat on vielä määritettävä erityisesti henkilöstöhallinnon, koulutuksen ja tietotekniikan aloilla. *Verotuksen* alalla on annettu uusi valmisteverolaki julkisen talouden kestävyuden parantamiseksi.

Kilpailun osalta Bosnia ja Hertsegovina on saavuttanut vaatimatonta edistystä kilpailunrajoitusten alalla. Valtiontukien alalla ei ole edistytty tuntuvasti. Riittävää valtiotukilainsäädäntöä ei ole annettu eikä toiminnallisesti riippumatonta valtiotukiviranomaista perustettu. *Julkisten hankintamenettelyjen* asianmukaisen täytäntöönpanon varmistamiseksi koko maassa on tarpeen toteuttaa lisätoimia. *Immateriaalioikeuksien* täytäntöönpanon alalla on saavutettu vain vähän edistystä, vaikka uusia kansainvälisiä yleissopimuksia on ratifioitu. Tämän alan lainsäädäntökehys on saatava valmiiksi ja täytäntöönpanovalmiuksia on parannettava.

Sosiaali- ja työllisyyspolitiikan ja kansanterveyspolitiikan alalla edistys on ollut vähäistä. Sosiaali- ja työllisyysalan lainsäädäntö ja politiikka sekä kansanterveysalan lainsäädäntö on edelleen erittäin hajanaista. Eri hallintotasojen puutteellinen yhteistyö haittaa edelleen vakavasti välttämättömien koordinoitujen lähestymistapojen kehittämistä.

Koulutuksen ja kulttuurin alalla on saavutettu jonkin verran edistystä eurooppalaisten normien suhteen. Bosnia ja Hertsegovina on ratifioinut vuonna 2005 tehdyn Unescon yleissopimuksen kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä. Koulutusministerien konferenssi on auttanut varmistamaan maan 14 toimivaltaisen ministerin välisen koordinoinnin perustason. Entiteettien ja kantonien tason lainsäädännön yhdenmukaistamista ei ole kuitenkaan saatu päätökseen, ja täytäntöönpano vaihtelee eri puolilla maata. Eri koulutusvirastojen hallinnollisia valmiuksia on parannettava. *Tutkimuksen* osalta Bosnia ja Hertsegovina liittyi EY:n seitsemänteen tutkimuksen ja kehityksen puiteohjelmaan, mutta merkittäviä ponnisteluja tarvitaan yhä tutkimuskapasiteetin parantamiseksi kansallisella tasolla.

Neuvottelut *WTO:hon* liittymiseksi ovat jatkuneet, mutta prosessia ei ole vielä saatu päätökseen.

Bosnia ja Hertsegovina on edistynyt rajallisesti eurooppalaisten normien täyttämässä useiden *alakohtaisten politiikkojen* alalla.

Teollisuuden alalla on edistytty vain vähän. Kattava teollisuuspolitiikka on vielä laatimatta. *Pieniä ja keskisuuria yrityksiä (pk-yrityksiä)* koskevat koko maan kattavat strategiset puitteet on annettu. Seuraavaksi ne on pantava täytäntöön.

Maatalous- ja kalastusalalla on edistytty jonkin verran. Maatalouden ja maaseudun kehityksen yhdenmukaistamista koskevat strategiset puitteet on annettu. Maataloutta, elintarvikkeita ja maaseudun kehitystä koskevan valtiotason lain täytäntöönpano on kuitenkin ollut hidasta. Valtiotalousministeriön perustamisessa ei ole edistytty, ja toimivalta maatalouden alalla on edelleen entiteettitasolla. Elintarviketurvallisuuden sekä eläinlääkintä- ja kasvinuojelupolitiikkojen alalla edistys on ollut vähäistä. Riittämättömien taloudellisten ja henkilöstöresurssien sekä valtion ja entiteettien viranomaisten välisen heikon koordinoinnin vuoksi ongelmia esiintyy edelleen.

Bosnia ja Hertsegovinan valmistelut *ympäristön* alalla ovat yhä varhaisvaiheessa. Tarkastelujaksolla ei ole saavutettu merkittävää edistystä. Valtiotalous ympäristölakia maanlaajuisen yhtenäisen ympäristönsuojelukehyksen luomiseksi ei ole annettu eikä valtiollista ympäristövirastoa ole perustettu.

Bosnia ja Hertsegovina on edistynyt jonkin verran *liikennealalla*. Euroopan laajuisten liikenneverkkojen ja kauttakulkuliikenteen alalla on tapahtunut jonkin verran kehitystä, mutta edistys on ollut melko rajallista maantie-, rautatie- ja sisävesiliikenteen aloilla. Bosnia ja Hertsegovinasta on tullut Euroopan ilmailuviranomaisten yhteistyöelimen (JAA) täysjäsen. Euroopan yhteistä ilmailualueita koskevan sopimuksen johdonmukainen soveltaminen edellyttää jatkoponnisteluja. Lisätoimia on toteutettava institutionaalisten puitteiden uudelleenjärjestelyn saattamiseksi loppuun ja sellaisten edellytysten varmistamiseksi, jotka mahdollistavat kaikkien liikennemuotojen markkinoiden avaamisen.

Energian alalla ei ole edistytty. Energiayhteisön perustamissopimuksen osapuolena Bosnia ja Hertsegovinan on pantava täytäntöön asiaa koskeva EU:n energialainsäädäntö, mutta se on aikataulusta paljon jäljessä useilla energia-aloilla. Erityisesti kaasualan uudistukset ovat myöhässä. Useat seikat haittaavat edelleen sähköalan kehitystä. Poliittinen väliintulo ja heikko johto ovat heikentäneet merkittävästi kansallisen sähkönsiirtoyhtiön (TRANSCO) toimintaa. Kattavaa energiastrategiaa ei ole laadittu. Häätapauksissa energiavarantoja on käytettävissä erittäin rajallisesti.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden alalla edistyminen on ollut vähäistä. Yleisradiotoimintaa koskevaa lainsäädäntöä ei ole yhdenmukaistettu kokonaan Bosnia ja Hertsegovinassa, ja yleisradiojärjestelmän uudistus on viivästynyt. Viestintäalan sääntelyviraston riippumattomuutta heikentää edelleen vakavasti asianmukaisesti nimetyn pääjohtajan ja neuvoston puuttuminen. Viraston riippumattomuus on edelleen uhattu.

Varainhoidon valvonnan alalla on tapahtunut vähäistä edistymistä. Toimintapoliittiset asiakirjat on laadittu valtion ja entiteettien tasolla, mutta ne on vielä hyväksyttävä. Julkisen sektorin sisäisen varainhoidon valvonnan ja tilintarkastuskertomusten seurannan parantamiseksi on toteutettava enemmän toimia.

Tilastojen alalla on tapahtunut jonkin verran teknistä edistystä. Valtion ja entiteettien tason tilastolaitosten välinen yhteistyö on kuitenkin riittämätöntä. Tilastojen laadintaa on lisättävä ja niiden laatua parannettava, erityisesti kansantalouden tilinpidon ja avoinaloja kuten kauppaa, yrityksiä ja maataloutta koskevien tilastojen osalta. Vuoden 2011 väestölaskenta on ratkaisevan tärkeä.

Oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioissa on edistytty lisää. Viisumivapautta koskevan vuoropuhelun osana on toteutettu toimenpiteitä kaikkien viisumivapautta koskevassa etenemissuunnitelmassa asetettujen edellytysten täyttämiseksi, ja keskeiset uudistukset on aloitettu oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioiden alalla. Viisumipolitiikan alalla edistys on jatkunut. Schengen-säännöstössä määrättyjen viisumien myöntämistä koskevien menettelyjen määrittämiseksi on annettu säännöt. Uusien biometrinen passien myöntämisen koevaihe on alkanut. On perustettu uusi virasto, jonka tehtävänä on varmistaa henkilötodistusjärjestelmän turvallinen ja tehokas hallinnointi. Yhdenmukaistamista eurooppalaisiin normeihin on kuitenkin jatkettava. EY:n kanssa tehdyn takaisinottoa koskevan sopimuksen täytäntöönpano on jatkunut ongelmitta.

Rajaturvallisuuden sekä turvapaikka- ja maahanmuuttoasioiden aloilla on myös toteutettu konkreettisia toimenpiteitä. Kansallinen turvapaikka- ja maahanmuuttostrategia on annettu, ja Bosnia ja Hertsegovinan muuttoprofiili on laadittu. Uutta yhdennettyä rajaturvallisuutta koskevaa strategiaa ollaan panemassa täytäntöön, ja naapurimaiden kanssa tehtävää yhteistyötä koskevia aloitteita on käynnistetty. Vastuunjako rajanylityspaikoissa ja vartioasemien hallinnointia on kuitenkin tarpeen selventää.

Rahanpesun torjunnassa on edistytty jonkin verran. Uusi rahanpesun torjuntaa koskeva laki on annettu, ja yhteistyö on jatkunut kansainvälisellä tasolla. Rahanpesun torjuntaa ja estämistä koskeva kansallinen strategia ja toimintasuunnitelma on annettu. Kansallista lainsäädäntöä on yhdenmukaistettava sekä sisäisesti että suhteessa kansainvälisiin yleissopimuksiin. Omaisuuden menetetyksi tuomitsemista koskeva lainsäädäntö ei noudata kansainvälisiä normeja eikä sitä ole yhdenmukaistettu maan sisällä.

Huumausaineiden torjunnassa on tapahtunut jonkin verran myönteistä kehitystä. Laittomia huumeita koskeva kansallinen strategia ja vastaava toimintasuunnitelma on annettu. Huumausainetoimikunta on aloittanut toimintansa. Huumausaineiden kauppa on kuitenkin edelleen vakava ongelma, joka edellyttää määrätietoista työtä.

Edistyminen *poliisitoimen* ja sen uudistuksen alalla, joka on Eurooppa-kumppanuuden tärkeimpiä ensisijaisia tavoitteita, on ollut vähäistä. Vuonna 2008 annetun lainsäädännön täytäntöönpano on ollut hidasta, eivätkä kaikki lainsäädännössä säädetyt valtiotason virastot

ole toiminnassa. Bosnia ja Hertsegovinan poliisivoimien hajanaisuus heikentää edelleen tehokkuutta ja tuloksia.

Bosnia ja Hertsegovina on toteuttanut EU:n poliisioperaation (EUPM) tuella joitakin aloitteita *järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan* alalla, joka kuitenkin on edelleen vakava huolenaihe ja vaikuttaa oikeusvaltioperiaatteeeseen ja liiketoimintaympäristöön. Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskeva uusi strategia ja oikeudellinen kehys on annettu, mutta rikollisjärjestöjen tehokasta syytteeseenpanoa on parannettava. Bosnia ja Hertsegovina on panemassa täytäntöön *ihmiskaupan* vastaista kansallista toimintasuunnitelmaa vuosille 2008–2012. Tulosten on kuitenkin parannettava syytteeseenpanon ja tuomioiden osalta. Tältä osin riittävän todistajien suojelua koskevan lain antaminen ja täytäntöönpano on välttämätöntä. *Tietosuojan* alalla valtion tietosuojavirasto on aloittanut toimintansa, mutta sillä ei ole vielä asianmukaista henkilökuntaa ja sen toimintaa on parannettava.

Kroatia

Kroatia täyttää edelleen **poliittiset arviointiperusteet**. Useimmilla aloilla on tapahtunut edistystä, ja oikeusvaltioperiaatteen alalla on lisätty ponnisteluja. Uudistuksia on kuitenkin jatkettava etenkin hallinnon ja oikeuslaitoksen uudistamisen, korruption torjunnan, vähemmistöjen oikeuksien ja pakolaisten paluun aloilla. Liittymiskumppanuuden ensisijaiset tavoitteet on saavutettu suurelta osin.

Demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta on lujitettu entisestään. Sekä *hallitus* että *parlamentti* ovat toimineet yleisesti ottaen hyvin. Oikeuslaitoksen, julkishallinnon ja korruption torjunnan aloilla on kuitenkin saavutettava merkittävää parannusta, jotta luotaisiin vankka perusta yhteisön säännösten täysimääräiselle täytäntöönpanolle. Poliisitoimen uudistuksen on jatkuttava, mukaan lukien avainvirkojen politisoinnin lopettaminen ja ammattimaisuuden parantaminen.

Julkishallinnon uudistuksessa on edistytty jonkin verran. Uusi yleisiä hallintomenettelyjä koskeva laki on annettu. Uusi hallintoministerin virka on perustettu. Vasta perustetun hallintoministeriön (aikaisemmin valtion keskushallintovirasto) valmiuksia on parannettu entisestään ja koulutustoimenpiteitä jatkettu. Hallintomenettelyissä on kuitenkin edelleen merkittäviä heikkouksia eikä uuden yleisiä hallintomenettelyjä koskevan lain täytäntöönpanoa ole vielä aloitettu. Virkamieskunta kärsii edelleen monista puutteista, kuten politisointi, alhaiset palkat ja heikko henkilöstöhallinto. Lisäksi virkamiesten palkkoja on leikattu finanssikriisin vaikutusten lieventämiseksi, ja palvelukseen otto on jäädytetty. Korruption vastaisia toimia ja eettisiä periaatteita ei ole vielä juurrutettu julkishallintoon eikä julkisten sidosryhmien välistä yhteistyötä ole parannettu. Ammattimainen, vastuuvetollinen ja avoin virkamieskunta, jonka jäsenet on nimitetty ansioidensa perusteella, on vielä luomatta.

Oikeuslaitoksen uudistusta koskevan strategian täytäntöönpano on jatkunut, ja uutta lainsäädäntöä on annettu paljon. Oikeusministeriön strategisen kehityksen osastoa on vahvistettu. Oikeusalan harjoittelijoiden uusi valintamenettely on otettu käyttöön. Käsittelyä odottavien oikeustapausten määrää on pienennetty entisestään. Tuomioistuinverkoston järjeistämiseksi on toteutettu toimia. Koulutusohjelmia on laajennettu entisestään. Etnisyyden vaikutus sotarikostapauksissa on vähenemässä. Vastaajan poissa ollessa 1990-luvulla annettuja tuomioita koskeva kysymys on ratkaistu osittain.

Tuomareiden ja syyttäjien valintamenettely on kuitenkin edelleen puutteellinen. Käsittelyä odottavien oikeustapausten määrä on edelleen suuri, ja oikeudellisten menettelyjen pituus on

kohtuuton. Tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanossa esiintyy edelleen ongelmia. Tuomioistuinten rationalisointi on erittäin varhaisessa vaiheessa. Uudistustoimenpiteiden seuranta ei ole vielä riittävää. Oikeustapausten hallinnointia ja oikeuslaitoksen vastuuvollisuutta, riippumattomuutta, ammattimaisuutta ja toimivaltaisuutta on myös edelleen parannettava. Sotarikoksista rankaisematta jääminen on edelleen ongelma, erityisesti uhrien ollessa etnisiä serbejä. Rikoksista syytteenpano laiminlyödään usein. Vastaajan poissa ollessa käsiteltyjen asioiden uudelleentarkastelua koskevien uusien määräysten täytäntöönpanossa ei olla vielä edistytty. Kaiken kaikkiaan oikeuslaitoksen uudistukset jatkuvat, mutta konkreettisia tuloksia syntyy hitaasti.

Korruption torjunnassa on edistytty jonkin verran. Korruption torjuntaan sovellettavaan lainsäädäntökehykseen on tehty lisäparannuksia, muun muassa omaisuuden menetetyksi tuomitsemisen osalta. Korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa käsittelevä kansallinen poliisivirasto on aloittanut toimintansa. Neljässä tärkeimmässä tuomioistuimessa on perustettu erityiset korruption torjunnasta vastaavat osastot. Korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntavirasto jatkaa toimintaansa ja on nostanut syytteitä ja varmistanut tuomiot joissakin tärkeissä asioissa, erityisesti Kroatian yksityistämisrahastoa (Maestro) koskevassa asiassa. Se on myös ryhtynyt tutkimaan mahdollista korkean tason korruptiota, jossa on osallisena entinen hallituksen ministeri. Korruptio on kuitenkin edelleen laajalle levinnyttä monilla aloilla. Hiljattain parannettuja oikeudellisia ja hallinnollisia rakenteita on vielä testattava käytännössä. Tähän mennessä tutkittujen korruptiotapausten määrä on lisääntynyt, mutta syytteiden ja tuomioiden määrä on edelleen pieni. Korkean tason korruption tutkinta on ollut vähäistä. Poliittisen vastuuvollisuuden kulttuuria ei ole olemassa. Korruption torjunnasta vastaavien valtion elinten hallinnollisia valmiuksia on edelleen parannettava. Eturistiriitojen estämisessä on edistytty vain vähän.

Ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojelun alalla on edistytty jonkin verran. Ihmisoikeuksien suojelu on pääpiirteissään varmistettu, mutta täytäntöönpanossa on jäljellä joitakin suuria haasteita. Vähemmistöjen oikeuksien ja pakolaisten paluun aloilla tarvitaan määrätietoista työtä.

Oikeusapua koskevan lain täytäntöönpano on aloitettu. *Oikeussuojan saatavuutta* estävät kuitenkin monet täytäntöönpano-ongelmat, mukaan lukien hakemusmenettelyn monimutkaisuus. *Vankiloolosuhteiden* parantamiseksi on toteutettu lisätoimia. Vankiloita vaivaa kuitenkin edelleen henkilöstö- ja tilapula. Oikeusasiamies on edelleen saanut useita *huonoa kohtelua* koskevia kanteluja poliisin liiallisesta voimankäytöstä.

Kroatian lainsäädännössä taataan *sananvapaus* sekä viestinten vapaus ja moniarvoisuus, ja yleensä niitä kunnioitetaan. Uhkaukset korruptiota ja järjestäytyneitä rikollisuutta tutkivia toimittajia vastaan ovat kuitenkin lisääntyneet. Päätoimittajat ja toimittajat raportoivat edelleen kohtuuttomasta poliittisesta painostuksesta.

Naisten ja lasten oikeuksien osalta voidaan todeta, että perheväkivaltatapausten käsittely on parantunut. Oikeusasiamiesten rooli on pysynyt merkittävänä. Naisten asema työmarkkinoilla on kuitenkin edelleen vaikea; sukupuolen mukaan jaoteltuja tietoja ei ole vielä saatavilla, mikä haittaa sukupuolten tasa-arvoa koskevan lainsäädännön soveltamisen valvontaa. Lasten oikeuksien suojelua koskevia täytäntöönpanotoimenpiteitä on vauhditettava.

Uusi vammaisille suunnattu oikeusasiamiehen virasto on onnistunut luomaan itselleen näkyvän roolin. Julkiset elimet ja yksityiset yritykset ovat noudattaneet sen suosituksia. *Sosiaalisesti heikossa asemassa olevia henkilöitä ja vammaisia* koskevia toimenpiteitä on

kuitenkin jatkettava. Laitoshoidon vähentämisessä on edistytävä vielä, myös mielenterveyspotilaiden ja vammaisten lasten tapauksessa.

Uuden *syrynnän kieltävän lain* täytäntöönpano on varhaisvaiheessa. Oikeusasiamies on ryhtynyt hoitamaan uusia vastuitaan. Viimeaikaiset budjettileikkaukset ovat kuitenkin vaarantaneet uuden lain asianmukaisen täytäntöönpanon. Vähemmistöjen syrjintä on edelleen erityinen ongelma (ks. jäljempänä). Käytännössä syrjinnältä suojaamisen taso ja syytteenpano syrjinnän vuoksi ei vielä noudata EU:n normeja.

Vähemmistöjen suhteen on edistytty jonkin verran. Korkealla tasolla on esitetty julkisia sitoumuksia vähemmistöjen oikeuksien kunnioittamiseen. Romanivähemmistöön on edelleen kiinnitetty huomiota, ja erityisesti romanien esikouluopetusta on parannettu. Vähemmistöihin liittyy kuitenkin edelleen useita ongelmia. Vähemmistöillä on edelleen erityisiä vaikeuksia työmarkkinoilla, mikä ilmenee niin aliedustuksena valtionhallinnossa, oikeuslaitoksessa ja poliisitoimessa kuin julkisella sektorilla laajemmin. Säännökset on pantava täytäntöön ja ohjelmat toteutettava entistä määrätietoisemmin, ja asianmukainen seuranta on varmistettava. Kroatian on kannustettava suvaitsevampaa suhtautumista serbivähemmistöön ja toteutettava aiheellisia toimenpiteitä niiden henkilöiden suojelemiseksi, jotka ovat mahdollisesti edelleen syrjinnän, vihamielisen kohtelun tai väkivallan taikka niihin liittyvän uhan kohteena. *Romanivähemmistön* elinolosuhteet ovat edelleen vaikeat, ja haasteita on useilla aloilla.

Pakolaisten paluuta koskevissa asioissa on edistytty jonkin verran. Asuntojen tarjontaa aiemman vuokraoikeuden haltijoille koskevien hallituksen tavoitteiden saavuttamisessa on edistytty ja monia asuntoja on jaettu. Vuodelle 2008 asetettua tavoitetta, jonka mukaan tarjotaan 1 400 majoitusyksikköä, ei saavutettu kokonaisuudessaan mutta siinä edistyttiin hyvin. Vuodelle 2009 asetetun tavoitteen täyttäminen on kuitenkin vielä varhaisessa vaiheessa. Maahan palaaville pakolaisille on vielä tarjottava useita tuhansia asuntoja. Lisäksi noin 8 000 asuntojen jälleenrakentamista koskevaa hakemusta on vielä käsittelemättä. Eläkeoikeuksien validoinnista tehdyn päätöksen täytäntöönpano on ollut vaihtelevaa. Pakolaisten paluun jatkuvuuden edellyttämien taloudellisten ja sosiaalisten olosuhteiden luomiseen tähtääviä pyrkimyksiä on vauhditettava. Kroatian olisi varmistettava, että talouskriisin edellyttämät budjettileikkaukset eivät vaikuta kielteisesti pakolaisten paluuta koskeviin kysymyksiin.

Mitä tulee *alueellisiin kysymyksiin ja kansainvälisiin velvoitteisiin*, yhteistyö entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on jatkunut. Sotarikostuomioistuimen ongelmia saada käsiinsä tärkeitä asiakirjoja Kroatiassa ei kuitenkaan ole vielä ratkaistu. Kroatian on varmistettava, että ongelman ratkaisemiseksi tehdään kaikki tarvittava.

Kroatia on jatkanut aktiivista osallistumista alueellisiin yhteistyöaloitteisiin, muun muassa Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessiin (SEECp), alueelliseen yhteistyöneuvostoon ja Keski-Euroopan vapaakauppasopimukseen (CEFTA). Kroatian ja Montenegron välisen kahdenvälisen rajakysymyksen ratkaisussa on edistytty. Molemmat maat ovat tehneet yhteistyötä valmistellessaan lausuntoaan kansainväliselle tuomioistuimelle rajan määrittämisestä Prevlakan niemimaalla. On kuitenkin edistytävä vielä enemmän lopullisen ratkaisun löytämiseksi avoimena oleviin kahdenvälisiin kysymyksiin, erityisesti rajakysymyksiin. Yhteistyön ja hyvien naapuruussuhteiden kehittämistä on pyrittävä jatkamaan. Kroatian olisi yhdessä naapureidensa kanssa puututtava rikoksista rankaisematta jäämiseen alueella, muuan muassa ryhtymällä toimiin sotarikostapaukset kattavien luovutussopimusten tekemiseksi. Ratkaisematta oleva rajakiista on vaikuttanut suhteisiin

Slovenian kanssa. Näiden maiden välinen rajakiista viivästytti liittymisneuvotteluja, eikä useiden neuvottelulukujen käsittelyä voitu aloittaa tai päättää ennen lokakuuta 2009, vaikka ne oli teknisesti saatu päätökseen jo aikaisemmin. Komissio on tarjonnut palvelujaan tämän kiistan ratkaisemiseksi. Komissio on puheenjohtajakolmikron tuella toteuttanut kuuden kuukauden aikana intensiivisiä toimia, jotka tasoittivat tietä osapuolten poliittiselle sopimukselle, joka saavutettiin syyskuussa 2009. Komissio on tyytyväinen viimeaikaiseen edistykseen, joka on johtanut useiden neuvottelulukujen käsittelyn aloittamiseen tai alustavaan päättämiseen lokakuun liittymiskonferenssissa.

Maailmanlaajuinen kriisi on vaikuttanut yhä enemmän Kroatian **talouteen**. Maa joutui laskusuhdanteeseen vuoden 2009 alkupuoliskolla ja työttömyys lisääntyi. Makrotalouden vakaus on säilytetty varovaisella rahapolitiikalla. Talousarviota pyrittiin tasapainottamaan, mutta julkisen talouden alijäämä on noussut merkittävästi. Pankkiala pysyi vakaana ja kesti kriisin. Ulkomaisen velan suuri määrä ja lyhyen aikavälin suuret takaisinmaksuvelvoitteet ovat talouden suurimpia uhkia. Talouden rakenneuudistus ja yksityistämismuutokset ovat edenneet hitaasti, ja liiketoimintaympäristöä on parannettu vain vähän.

Taloudellisten arviointiperusteiden mukaan tarkasteltuna Kroatia on toimiva markkinatalous. Sen pitäisi kyetä selviytymään kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa, jos se jatkaa rakenteellisten heikkouksien korjaamiseen tähtäävän kattavan uudistusohjelmansa määrätietoista toteuttamista.

Makrotalouspolitiikalla on yleisesti ottaen pystytty ratkaisemaan kriisistä aiheutuvat heijastusvaikutukset. Erityisesti rahapolitiikalla on onnistuttu säilyttämään rahoitusalan vakaus pääasiassa lieventämällä ulkomaanvaluutan maksuvalmiusrajoituksia sääntelymuutoksilla. Vastauksena julkisen talouden nouseviin paineisiin peräkkäisissä talousarviotarkistuksissa tehtiin muutoksia menoihin ja hyväksyttiin toimenpiteitä laskevien tulojen kompensoimiseksi. Strategisen ja monivuotisen talousarvion suunnittelun ja raportoinnin oikeusperustaa parannettiin. Terveystieteiden taloudellisen tilanteen parantamiseksi hyväksyttiin uudistus. Kauppavaje on pienentynyt, valuuttakurssi on pysynyt vakaana ja inflaatiopaineet ovat poistuneet. Pankkiala kesti edelleen hyvin häiriöt, ja velkaantumisen on kääntynyt laskuun. Kroatian talous on yhdentynyt hyvin EU:n talouteen.

Hallituksen talouspolitiikalta on kuitenkin toisinaan puuttunut selvä keskipitkän aikavälin suuntaus. Poliitiikan koordinointi hallituksen sisällä sekä hallituksen ja keskuspankin välillä on toisinaan heikkoa. Rakenteelliset uudistukset ovat yleisesti ottaen edenneet hitaasti, erityisesti tappiollisten yritysten rakenneuudistuksen osalta. Työmarkkinat kärsivät alhaisista työllisyys- ja osallistumisasteista, jotka ovat laskeneet kriisin johdosta. Uudistuksissa työmarkkinoiden jäykkyyksien poistamiseksi on edistytty vain vähän. Kriisin myötä on tullut esiin suuria riskejä, jotka liittyvät menojen lisääntymiseen ja tulojen laskemiseen entisestään. Julkistalouden alijäämä kasvoi merkittävästi. Toimien myöhäisyys paljasti heikkouksia talousarvion suunnitteluprosessissa. Julkisen varainhoidon tehokkuuden lisäämisessä on lisäksi edistytty vain vähän. Sosiaaliset tulonsiirrot olivat edelleen suuria ja huonosti kohdennettuja, ja suuri määrä julkisia ja valtion omistamia yrityksiä sai edelleen valtiontukea avustusten ja takausten muodossa. Sen vuoksi tärkeänä haasteena on edelleen sellaisen julkistaloutta koskevan strategian suunnittelu, joka on uskottava ja jonka tavoitteena on pienentää talousarvion jäykkyyttä ja parantaa julkisen varainhoidon tehokkuutta. Yritysten rekisteröintimenettelyjen helpottamisessa on edistytty, mutta investointi-ilmapiiri kärsii edelleen voimakkaasta sääntelystä ja lukuisista veronluonteisista maksuista.

Kroatia on parantanut **edellytyksiään täyttää jäsenyyteen liittyvät velvoitteet**. EU:n vaatimusten täyttämiseen liittyvät valmistelut ovat edenneet hyvin, ja lainsäädännön yhdenmukaistaminen EU:n sääntöjen kanssa on useilla aloilla pitkällä. Useimmilla aloilla on edistytty hyvin, erityisesti lainsäädännön yhdenmukaistamisessa ja hallinnollisten valmiuksien kehittämisessä. Erityisesti yhteisön säännösten asianmukaisen täytäntöönpanon edellyttämien hallinnollisten rakenteiden ja valmiuksien vahvistaminen entisestään edellyttää kuitenkin lisätoimia. Lisäksi on tarvetta valppauteen sen varmistamiseksi, että taloudellisen laskusuhdanteen takia välttämättömät budjettileikkaukset eivät vaikuta kohtuuttomasti liittymisvalmisteluihin.

Tavaroiden vapaan liikkuvuuden alalla on edistytty hyvin. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on edistynyt hyvin, mutta kaikki osatekijät eivät ole vielä täysin kohdallaan, erityisesti vaatimustenmukaisuuden arvioinnin, metrologian ja markkinavalvonnan suhteen. Ponnisteluja on jatkettava, jotta lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa voidaan saada päätökseen ja luoda tarvittavat täytäntöönpanovalmiudet. *Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden* alalla on edistytty hyvin. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on tyydyttävällä tasolla. Tarvittavien hallinnollisten valmiuksien kehittäminen edellyttää kuitenkin määrätietoista työtä, erityisesti sosiaaliturvajärjestelmien koordinoimiseksi.

Sijoittautumisoikeuden ja palveluiden tarjoamisen vapauden aloilla on edistytty jonkin verran. Kaiken kaikkiaan lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on kohtuullisella tasolla. Yhdenmukaistamista on kuitenkin jatkettava. Myös hallintovalmiuksia on vahvistettava.

Pääoman vapaan liikkuvuuden alalla on saavutettu jonkin verran edistystä, pääasiassa kiinteistömarkkinoiden vapauttamisessa ja rahanpesun torjuntaa koskevan lainsäädännön muuttamisessa. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on edistynyt kaiken kaikkiaan kohtuullisesti. Lisätoimet ovat välttämättömiä erityisesti rahanpesun torjuntaa koskevan lainsäädännön täytäntöönpanon ja noudattamisen valvonnan alalla sekä pääomaliikkeiden vapauttamisen saattamiseksi päätökseen ja lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi maksupalveluja koskevien yhteisön säännösten kanssa.

Julkisten hankintojen alalla on edistytty hyvin, erityisesti välttämättömien institutionaalisten puitteiden luomisessa. Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat pitkällä. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on kuitenkin saatava vielä päätökseen ja hallinnollisia valmiuksia on parannettava kaikilla hankintajärjestelmän tasoilla, erityisesti korruption torjumiseksi tehokkaasti ja sääntöjenvastaisuuksiin ja mahdolliseen poliittiseen väliintuloon puuttumiseksi.

Yhtiöoikeuden alalla on edistytty jonkin verran. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa etenee hyvin. Tilintarkastuksen alalla on toteutettava toimia uusien säännösten täytäntöönpanemiseksi ja hallinnollisten valmiuksien vahvistamiseksi. *Immateriaalioikeuksien* alalla on edistytty sekä lainsäädännön yhdenmukaistamisessa että täytäntöönpanossa. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on erittäin pitkällä. Yleistä tietoisuutta immateriaalioikeuksista yhteiskunnassa on lisättävä ja järjestäytyneiden rikollisryhmien lisääntyvään osallistumiseen immateriaalioikeuksiin liittyviin rikoksiin olisi kiinnitettävä huomiota.

Kilpailupolitiikan alalla on saavutettu merkittävää edistystä erityisesti kilpailulain antamisen ja vaikeuksissa olevia telakoita, joissa on tarkoitus toteuttaa rakenneuudistus yksityistämisen kautta, koskevien tarjouskilpailujen julkaisemisen myötä. Lainsäädännön

yhdenmukaistaminen on edistynyt kaiken kaikkiaan kohtuullisesti. Telakoiden rakenneuudistuksen saattaminen päätökseen edellyttää kuitenkin määrätietoista työtä. Työtä on jatkettava myös kilpailuviraston kartellien vastaisten toimien tulosten parantamiseksi, Kroatian yleisradiolain yhdenmukaistamiseksi ja terästeollisuuden alalla.

Rahoituspalvelujen alalla on saavutettu merkittävää edistystä. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on erittäin pitkällä, mutta täytäntöönpano edellyttää lisätoimia. Valvontaviranomaisten valmiuksia hoitaa valvontatehtäväänsä on vahvistettava entisestään ja konsultaatioon perustuvaa vuorovaikutusta alan toimijoiden kanssa on parannettava.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden alalla on edistytty hyvin. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on hyvällä tasolla. Työtä on jatkettava, jotta voitaisiin vahvistaa kansallisten sääntelyviranomaisten valmiuksia panna lainsäädäntö asianmukaisesti täytäntöön ja jatkaa sähköisen viestinnän markkinoiden vapauttamista.

Maatalouden ja maaseudun kehittämisen alalla on saavutettu edistystä, varsinkin maataloutta koskevien tietojen keruun ja käsittelyn alalla. Valmistelut ovat kaiken kaikkiaan kohtuullisen pitkällä. Maksajaviraston sekä yhdenmukaistetun hallinto- ja valvontajärjestelmän / viljelylohkojen tunnistusjärjestelmän perustaminen edellyttää kuitenkin vielä huomattavia ponnisteluja. Tukiohjelmien yhdenmukaistaminen yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) kanssa on välttämätöntä, jotta maa voi valmistautua sujuvaan siirtymiseen yhteiseen maatalouspolitiikkaan. Maaseudun kehittämisen alalla on parannettava valmiuksia ottaa vastaan EU:lta varoja liittymisen valmisteluun.

Elintarviketurvallisuuden sekä eläinlääkintä- ja kasvinsuojelupolitiikan aloilla on edistytty hyvin, varsinkin uuden lainsäädännön täytäntöönpanossa. Valmistelut ovat kaiken kaikkiaan pitkällä. Jotta voidaan saattaa päätökseen yhteisön säännösten saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sen täytäntöönpano, ponnisteluja on jatkettava varsinkin eläinperäisiä tuotteita käsittelevien laitosten parantamista koskevan kansallisen ohjelman täytäntöönpanon ja tarvittavien hallinnollisten ja valvontavalmiuksien takaamisen osalta.

Kroatia on edistynyt hyvin *kalastuksen* alalla. Valmistelut ovat kaiken kaikkiaan pitkällä. Kroatian on lisättävä toimiaan jäljellä olevien puutteiden korjaamiseksi kalastuslaivaston hallinnassa, tarkastus- ja valvontatoiminnassa, rakennepoliittisissa toimissa ja valtioneuvoston alalla.

Liikenteen alalla on tapahtunut jonkin verran edistymistä. Kaiken kaikkiaan lainsäädännön yhdenmukaistaminen on kohtuullisella tasolla. Hallinnollisia valmiuksia on parannettava meriliikenteen alalla, siviili-ilmailuvirastossa erityisesti lentoturvallisuuden alalla ja rautatieliikenteen sääntelyvirastossa. Lainsäädännön yhdenmukaistamista on jatkettava varsinkin ilmailualalla ja meriliikenteen kabotaasin alalla. *Energiaa* koskevassa neuvotteluluvussa on edistytty hyvin. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on edennyt pitkälle. Toimenpiteitä on vielä toteutettava hallinnollisten valmiuksien lisäämiseksi, sähkö- ja kaasumarkkinoiden toiminnan parantamiseksi ja uusiutuvaa energiaa koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Verotuksen alalla on saavutettu hyvää edistystä, varsinkin lainsäädännön yhdenmukaistamisessa. Savukkeista kannettu syrjivä valmistevero on poistettu ja lainsäädäntöä on yhdenmukaistettu EU:n säännösten kanssa välittömän verotuksen, valmisteveron ja arvonlisäveron alalla. Kroatian lainsäädännön yhdenmukaistamista on

kuitenkin jatkettava, ennen kaikkea arvonlisäveron alalla. Hallinnollisia valmiuksia olisi edelleen vahvistettava, muun muassa tietotekniikan yhteenliitettävyyden osalta.

Talous- ja rahapolitiikan alalla on saavutettu merkittävää edistymistä. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on tällä alalla kaiken kaikkiaan erittäin pitkällä. Keskuspankin riippumattomuuden ankkuroiminen Kroatian lainsäädäntöön on saatava päätökseen. Poliitiikan koordinointi edellyttää lisätoimenpiteitä.

Tilastojen alalla on saavutettu huomattavaa edistystä. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on hyvällä tasolla. Kroatian tilastojen yhdenmukaistamista EU:n vaatimusten kanssa on kuitenkin jatkettava.

Sosiaalipoliitiikan ja työllisyyden alalla on edistytty hyvin. Lainsäädännön yhdenmukaistamisessa on edetty hyvin, vaikka joitakin puutteita on vielä olemassa, erityisesti työlainsäädännön osalta. Hallinnollisten valmiuksien vahvistaminen hyvissä ajoin ennen liittymistä lainsäädännön asianmukaisen täytäntöönpanon ja noudattamisen valvonnan varmistamiseksi edellyttää lisätoimia.

Yritys- ja teollisuuspolitiikassa on saavutettu jonkin verran edistystä. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on tässä neuvotteluluvussa kaiken kaikkiaan erittäin pitkällä. Lisätoimet ovat kuitenkin tarpeen uuden lainsäädännön vaikutuksia koskevan arviointijärjestelmän ottamiseksi käyttöön ja pk-yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi.

Liikenne- ja energiaverkkojen kehittämisen alalla on edistytty hyvin *Euroopan laajuisten liikenne- ja energiaverkkojen* mallin ja tavoitteiden mukaisesti. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on edennyt kaiken kaikkiaan pitkälle.

Aluepolitiikan alalla on edistytty jonkin verran, erityisesti valmistautumisessa niiden liittymistä valmistelevan tukivälineen osa-alueiden täytäntöönpanoon, jotka ovat rakennerahastojen esivaihe. Kroatia on kaiken kaikkiaan yhdenmukaistanut lainsäädäntönsä osittain yhteisön säännösten kanssa. Lisätoimet ovat tarpeen yhteisön koheesipolitiikan sääntelyvaatimusten ja operatiivisten vaatimusten täyttämiseksi. Hallinnollisten valmiuksien parantamisen ja hankkeiden valmistelun lisäksi Kroatian on parannettava entisestään valmiuksiaan varainhoitoon ja sen valvontaan.

Kroatia on edistynyt jonkin verran *oikeuslaitoksen ja perusoikeuksien* alalla. Oikeuslaitoksen uudistukset ovat jatkuneet, mutta edessä on vielä merkittäviä haasteita, jotka koskevat varsinkin oikeuslaitoksen riippumattomuutta ja tehokkuutta. Korruption vastaiset toimenpiteet ovat tuottaneet ensimmäisiä tuloksia, mutta korruptio on edelleen laajalle levinnyttä useilla aloilla eikä välineitä käytetä riittävän voimakkaasti, varsinkaan poliittisen korruption tapauksessa. Perusoikeuksia koskevat säännökset ovat yleisesti ottaen asianmukaisia, mutta saavutetusta edistyksestä huolimatta niiden täytäntöönpanoon liittyy edelleen merkittäviä haasteita, varsinkin vähemmistöjen osalta. Sananvapaus ja toimittajien uhkailu edellyttävät erityistä valppautta.

Kroatia on edistynyt jonkin verran *oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioita* käsittelevässä neuvotteluluvussa, erityisesti huumausaineiden torjunnassa, ihmiskaupan käsittelyssä ja ulkorajojen valvonnassa. Kroatian on kuitenkin nopeutettava toimiaan sen varmistamiseksi, että EU:n vaatimukset täytetään liittymisajankohtana, varsinkin hallinnollisten valmiuksien kehittämisen, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan sekä ulkorajojen tehokkaan valvonnan edellyttämien infrastruktuurien, laitteiden ja resurssien kehittämisen alalla.

Tieteen ja tutkimuksen alalla on edistytty hyvin ja valmistelut ovat pitkällä. Lisätoimet ovat kuitenkin tarpeen, jotta voidaan varmistaa Kroatian assosioituminen ja täysimääräinen osallistuminen eurooppalaiseen tutkimusalueeseen.

Koulutuksen ja kulttuurin alalla on tapahtunut hyvää edistymistä. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on hyvällä tasolla. Kroatian olisi jatkettava elinikäisen oppimisen ohjelman ja nuorisotoimintaohjelman hallinnointiin liittyvää valmistelutyötä. Myös aikuiskoulutukseen on kiinnitettävä riittävästi huomiota.

Ympäristön alalla on edistytty hyvin, erityisesti ilmanlaadun, teollisuuden aiheuttaman pilaantumisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä ilmastonmuutoksen alalla. Kaiken kaikkiaan Kroatian valmistelut etenevät hyvin. Vesistöjen ja luonnonsuojelun aloilla on kuitenkin vielä paljon tehtävää lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi yhteisön säännösten kanssa. Yhteisön horisontaalisen säännösten täytäntöönpanoa on parannettava, etenkin strategista ympäristöarviointia ja oikeussuojan saatavuutta ympäristöasioissa. Hallinnollisia valmiuksia on vahvistettava edelleen sekä kansallisella että paikallisella tasolla.

Kuluttajien ja terveyden suojelun alalla on edistytty hyvin. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on hyvällä tasolla. Hallinnollisten valmiuksien vahvistaminen edellyttää kuitenkin määrätietoista työtä.

Kroatia on edistynyt hyvin *tulliliiton* alalla, jota koskeva lainsäädäntö on yhdenmukaistettu hyvin yhteisön säännösten kanssa. Kroatia on parantanut hallinnollisia valmiuksiaan ja tietotekniikan yhteenliitettävyyttä, ja se on alkanut panna täytäntöön johdonmukaista korruption vastaista politiikkaa tullialalla. Ponnisteluja on jatkettava lainsäädännön yhdenmukaistamisen jäljellä olevilla aloilla, korruption vastaisen strategian täytäntöönpanossa ja tietotekniikan yhteenliitettävyyden osalta.

Kroatia on edistynyt jonkin verran *ulkosuhteiden* alalla. EU:n yhteiseen kauppapolitiikkaan liittyvät valmistelut ovat edenneet hyvin. Kroatian olisi kuitenkin kunnioitettava kansainvälisiä velvoitteitaan turvautuessaan kaupan suojoimenpiteisiin. Kehitysyhteistyöpolitiikan ja humanitaarisen avun alalla on vielä toteutettava toimenpiteitä.

Kroatia on edistynyt hyvin *ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan* alalla ja lainsäädännön yhdenmukaistaminen on tällä alalla pitkällä. Kroatia osallistuu edelleen useisiin Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan operaatioihin. Kroatian on nyt vahvistettava asevalvonnan toteutusta ja seurantaa, mukaan lukien aseita koskevien tietojen avoimuus, ja parannettava valmiuksia yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan täydellistä täytäntöönpanoa varten.

Varainhoidon valvonnan alalla on edistytty. Toimia on jatkettava julkishallinnon varainhoidon yleisen järjestelmän kestävä kehittäminen varmistamiseksi sekä keskus- että paikallishallinnon tasolla. Valtion tilintarkastusviraston toiminnallinen ja taloudellinen riippumattomuus on ankkuroitava perustuslakiin.

Varainhoitoa ja talousarviota koskevien säännösten alalla on edistytty hyvin, ja institutionaalisia valmiuksia on parannettu. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen on edennyt Kroatiassa kaiken kaikkiaan hyvin, lukuun ottamatta sokerimaksuja. Valmisteluja omia varojen koskevien sääntöjen soveltamiseksi on jatkettava.

Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia

Vuonna 2009 pidetyt presidentin- ja paikallisvaalit täyttivät valtaosan kansainvälisistä normeista, ja suurin osa ETYJin demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston (ODIHR) edellisten vaalien perusteella antamista suosituksista on toteutettu. Poliittinen vuoropuhelu on parantunut: hallituskoalitio on vakaa, poliittiset toimijat ovat entistä yhteistyöhalukkaampia ja parlamentti toimii tehokkaammin. Poliisitoimen, oikeuslaitoksen ja julkishallinnon uudistamiseen sekä korruption torjuntaan liittyvät liittymiskumppanuuden tärkeimmät ensisijaiset tavoitteet on suurelta osin saavutettu. Komissio katsoo tämän sekä uudistusten yleisen edistymisen perusteella, että maa täyttää riittävän hyvin **poliittiset arviointiperusteet**.

Ohridin puitesopimuksen täytäntöönpano on keskeistä **demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen** toteutumisen kannalta. Kielilain sekä hallinnon hajauttamista ja tasapuolista edustusta koskevan lain täytäntöönpanossa on edistytty. Sopimuksen tavoitteiden täyttäminen edellyttää kuitenkin lisäponnisteluja rakentavassa hengessä.

Vuonna 2009 järjestetyt presidentin- ja paikallisvaalit täyttivät valtaosan kansainvälisistä normeista. Vaalipäivinä tunnelma oli rauhallinen, poliittinen ilmapiiri oli tyyni ja äänestyskäyttäytymisessä oli havaittavissa selvää parantumista vuoden 2008 parlamenttivaaleihin verrattuna. ODIHR:n havaitsemat puutteet on kuitenkin korjattava. Liittymiskumppanuuden tärkeimpiin ensisijaisiin tavoitteisiin kuuluva poliittinen vuoropuhelu on parantunut. *Koalitiohallitus* on pysynyt vakaana. Kansallisen Euroopan yhdentymisneuvoston puheenjohtajana on tärkeimmän oppositiopuolueen edustaja. *Parlamentin* toimintaa on lujitettu etenkin ottamalla käyttöön työjärjestys ja hyväksymällä parlamenttilaki. Jatkuvia toimia kuitenkin tarvitaan varsinkin parlamentin aseman vahvistamiseksi.

Julkishallinnon uudistamisessa ja siihen liittyvässä virkamieskunnan uudistamisessa, joka on liittymiskumppanuuden tärkeimpiä ensisijaisia tavoitteita, edistyttiin jonkin verran. Virkamieslakiin syyskuussa tehdyillä muutoksilla vahvistettiin säännöksiä, joilla pyritään varmistamaan ansioihin perustuva virkamiesten palvelukseenotto ja ylenemisjärjestelmä. Lisätoimia kuitenkin tarvitaan julkishallinnon läpinäkyvyyden, ammattimaisuuden ja riippumattomuuden takaamiseksi. Lisäksi on varmistettava, että lain määräyksiä ja henkeä noudatetaan käytännössä. Poliisitoimen uudistaminen, joka on yksi liittymiskumppanuuden tärkeimmistä ensisijaisista tavoitteista, on edistynyt. Uusi poliisikomentajien järjestelmä on otettu täysimääräisesti käyttöön paikallis- ja aluetasolla, hallintoa on kehitetty ja sisäasioita koskevalla lailla on toteutettu poliisien urajärjestelmä. Poliiseja on kielletty toimimasta puolueiden palveluksessa.

Liittymiskumppanuuden yhtenä tärkeimpänä ensisijaisena tavoitteena olevan *oikeuslaitoksen uudistamisen* osalta on edistytty lisää. Ensimmäiset tuomarien ja syyttäjien koulutuslaitoksesta valmistuneet on otettu palvelukseen, uusiin tuomioistuimiin ja oikeusviranomaisiin palkataan parhaillaan henkilöstöä, ja ne aloittelevat toimintaansa. Niille on myös osoitettu talousarviossa huomattavasti lisävaroja. Jatkuvia toimia tarvitaan oikeuslaitoksen riippumattomuuden ja puolueettomuuden takaamiseksi, ja etenkin nimityksiä ja ylennyksiä koskevat säännökset olisi pantava täytäntöön.

Korruption torjuntaa koskevien säännösten lujittamisessa ja täytäntöönpanossa on edistytty hyvin. Korruption torjunta onkin liittymiskumppanuuden tärkeimpiä ensisijaisia tavoitteita. Vaalilakia ja puoluerahoituslakia muutettiin läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Lisäksi syytteiden

ja tuomioiden määrä kasvoi korkean tason tapauksissa ja lainvalvontaviranomaisten yhteistyö parani. Tästä huolimatta korruptio on edelleen vakava ongelma useilla aloilla. Toimia on jatkettava erityisesti oikeudellisen kehyksen täytäntöönpanon suhteen.

Ihmisoikeuksiin ja vähemmistöjen suojeluun liittyvä oikeudellinen ja institutionaalinen kehys on pääosin käytössä. Useilla aloilla tarvitaan kuitenkin täytäntöönpanoa edistäviä lisätoimia.

Poliisin harjoittamasta *epäasiallisesta kohtelusta* esitettyjen väitteiden määrä laski merkittävästi sen ansiosta, että poliisin erikoisyksiköitä lakkautettiin, tutkimuksia suoritettiin perusteellisesti ja käyttöön otettiin kurinpitotoimia. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaista riippumatonta ulkoista järjestelmää ei kuitenkaan vielä ole perustettu valvomaan poliisin väärinkäytöksiä. Toimintasuunnitelma *vankilainfrastruktuurin* muuttamiseksi on hyväksytty, mutta tärkeisiin lyhyen aikavälin toimiin epäinhimillisten ja ihmisarvoa alentavien olosuhteiden korjaamiseksi ei ole ryhdytty. Ammattimainen vankilanjohto on edelleen perustamatta.

Sananvapauden osalta kokonaistilanne on tyydyttävä. Poliittisten toimijoiden yritykset vaikuttaa tiedotusvälineisiin ovat kuitenkin jatkuvana ongelmana.

Naisten oikeuksien alalla on aloitettu perheväkivallan vastaisen strategian täytäntöönpano. Sukupuolten tasa-arvon alalla on edelleen kehitettävä hallinnollisia valmiuksia. *Lasten oikeuksien* osalta voidaan todeta, että koulunkäynti on lisääntynyt ja lähes kaikki ala-asteen oppilaat jatkavat yläasteelle. Nuoriso-oikeutta koskeva laki tuli voimaan kesäkuussa.

Sivistyksellisten oikeuksien ja vähemmistöjen oikeuksien aloilla on edistytty jonkin verran panemalla tasapuolista edustusta koskeva strategia täytäntöön Ohridin puitesopimuksen mukaisesti. Muista kuin enemmistöä edustavista etnisistä väestöryhmistä tulevien virkamiesten osuus oli keskustasolla kasvanut syyskuuhun 2009 mennessä 26 prosenttiin. Parlamentti on alkanut panna täytäntöön kielilakia, joka mahdollistaa albanian kielen laajemman käytön. Pienten yhteisöjen oikeuksien suojelemiseksi on perustettu erityisvirasto, mutta se ei ole vielä aloittanut toimintaansa.

Strugan kunnan lukiotasoiset oppilaitokset ottivat osittain uudelleen käyttöön eri etnisille ryhmille tarkoitetun yhteisopetuksen kouluvuoden 2009–2010 alussa. Viranomaisten on kuitenkin ryhdyttävä lisätoimiin edistääkseen maan etnisten yhteisöjen integroitumista etenkin koulutuksen alalla. Pienten etnisten vähemmistöjen ongelmiin ei edelleenkään ole puututtu riittävästi.

Romanien suhteen on edistytty vain vähän. Romanien olojen parantamiseen tähtäävän teemavuosikymmenen 2005–2015 puitteissa annettujen neljän toimintasuunnitelman täytäntöönpano on edelleen hidasta, vaikka siihen on osoitettu valtion varoja. Romaniasoiden salkuttoman ministerin toimiston sekä romanistrategian täytäntöönpanosta vastaavan yksikön hallinnollisia valmiuksia on vahvistettava huomattavasti. Romanien elinolosuhteet ovat edelleen erittäin vaikeat, ja heitä syrjitään.

Alueellisten kysymysten ja kansainvälisten velvoitteiden aloilla entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on edelleen toiminut täydessä yhteistyössä entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa. Kansallisissa tuomioistuimissa käsitellään neljää tapausta, jotka ICTY on palauttanut kansallisten viranomaisten käsiteltäviksi.

Yhdysvaltojen kanssa tehty kansainvälistä rikostuomioistuinta koskeva kahdenvälinen immuniteettisopimus ei ole EU:n yhteisten kantojen eikä pääperiaatteiden mukainen. Maan on tehtävä EU:n kannan edellyttämät mukautukset.

Maa on jatkanut aktiivista toimintaansa alueellisissa yhteistyöaloitteissa ja osallistuu muun muassa Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessiin (SEECp) sekä alueellisen yhteistyöneuvoston ja Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen (CEFTA) toimintaan.

Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian suhteet alueen maihin ovat yleisesti ottaen hyvät. Sen ja Kreikan välisiä suhteita hiertää kuitenkin edelleen ratkaisematon nimiongelma. Maa osallistuu YK:n johdolla pidettäviin keskusteluihin ongelman ratkaisemiseksi. Hyviä naapuruussuhteita vaarantavia toimia ja lausuntoja olisi vältettävä. Olennaista on säilyttää hyvät naapuruussuhteet ja pyrkiä saavuttamaan molempien osapuolten hyväksyttävissä oleva, YK:n johdolla neuvoteltu ratkaisu nimiongelmaan.

Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian **talous** hidastui ja supistui jonkin verran vuonna 2009 kansainvälisen tilanteen heikkenemisen vuoksi. Inflaatio laski huomattavasti lähinnä energian ja perushyödykkeiden kansainvälisten markkinahintojen laskun ansiosta. Rakennetyöttömyyteen puuttumisessa ja työllistymisen esteiden poistamisessa on edistytty jonkin verran. Etenkin nuorten ja heikosti koulutetun väestön korkea työttömyys on kuitenkin edelleen yksi keskeisistä huolenaiheista. Hallinnossa ja oikeusvaltioperiaatteen noudattamisessa olevat heikkoudet vaikuttavat yhä kielteisesti liiketoimintaympäristöön.

Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on edistynyt hyvin **taloudellisten arviointiperusteiden** täyttämässä. Maa on siirtynyt koko ajan lähemmäksi toimivaa markkinataloutta. Keskipitkällä aikavälillä sen pitäisi pystyä selviytymään kilpailun ja markkinavoimien paineista unionissa edellyttäen, että merkittävien rakenteellisten heikkouksien vähentämiseen tähtäävä uudistusohjelma toteutetaan määrätietoisesti.

Maa on onnistunut säilyttämään laajan yksimielisyyden talouspolitiikan tärkeimmistä osa-alueista. Yksityistäminen on saatettu suurelta osin päätökseen. Samoin hinnat ja kauppa on pääosin vapautettu. Markkinoille pääsyyn ja rekisteröintiin liittyviä menettelyjä ja sääntelykehystä on edelleen yksinkertaistettu. Konkurssimenettelyjen kestoa on lyhennetty entisestään, ja omaisuuden rekisteröinti on edistynyt hyvin. Viranomaiset ovat tehostaneet toimia rakennetyöttömyyteen puuttumiseksi ja ryhtyneet toimiin työn verotuksen keventämiseksi. Valvonta- ja sääntelyvirastojen taloudellista riippumattomuutta on vahvistettu. Rahoituksen välitys on vähentynyt hieman, mutta kokonaisuudessaan ala on tähän mennessä kestänyt hyvin kansainvälisen rahoituskriisin. Inhimillisen pääoman laadun parantamiseksi on toteutettu lisätoimia.

Vaalikauden ja maailmanlaajuisen talouskriisin yhteydessä yleinen politiikkayhdistelmä on kuitenkin heikentynyt. Julkisen taloudenhoidon laatu on heikentynyt, ja julkiset menot ovat kasvaneet huomattavasti. Erityisesti tulonsiirrot, tuet ja eläkkeet nousivat ja jopa selkeästi inflaatiota enemmän. Tämä johti osaltaan kauppavajeen jyrkkään kasvuun, kun julkisen sektorin rahoitustarpeet syrjäyttivät yksityisiin investointeihin tarkoitetut varat. Vaikka julkinen velka onkin kasvanut, se on edelleen suhteellisen pieni. Suorat ulkomaiset investoinnit vähenivät merkittävästi lähinnä heikentyneen kansainvälisen tilanteen vuoksi. Rakennetyöttömyyden poistamiseen on ollut käytettävissä vain vähän varoja, vaikka työttömyys on pysynyt hyvin korkeana. Institutionaalisia heikkouksia ja oikeusvaltioperiaatteen noudattamisessa olevia puutteita on korjattava, jotta markkinatalous voisi toimia sujuvasti. Julkishallinnon ja oikeuslaitoksen vahvistaminen edellyttää lisätoimia,

jotta oikeusvarmuutta ja liiketoimintaympäristöä voitaisiin parantaa. Sääntely- ja valvontaviranomaiset eivät vielä ole riittävän riippumattomia, eikä niillä ole riittävästi resursseja, jotta ne pystyisivät toimimaan tehokkaasti. Epävirallisen talouden supistamisyrityksistä huolimatta epävirallinen sektori on merkittävä haaste.

Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on edistynyt hyvin pyrkimyksissään parantaa **edellytyksiään täyttää jäsenyysohjeet** etenkin liikennepolitiikan, tullin ja verotuksen sekä oikeuden, vapauden ja turvallisuuden aloilla. Tietyillä muilla aloilla, kuten energia, ympäristö ja työllisyys sekä sosiaalipolitiikka, edistys on ollut vähäisempää. Yleisesti ottaen liittymiskumppanuuden ensisijaisten tavoitteiden täyttämiseksi edistettiin lisää. Määrätietoista työtä on kuitenkin tehtävä lainsäädännön täytäntöönpanoon ja noudattamiseen liittyvien hallinnollisten valmiuksien vahvistamiseksi. Vakaus- ja assosiaatiosopimuksessa tehdyt sitoumukset on toteutettu liittymiskumppanuuden tähän liittyvän tärkeimmän ensisijaisen tavoitteen mukaisesti.

Tavaroiden vapaan liikkuvuuden alalla on edistytty jonkin verran. Merkittävä osa horisontaalisesta ja alakohtaisesta yhteisön lainsäädännöstä on kuitenkin edelleen saattamatta osaksi kansallista lainsäädäntöä. *Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden* alalla on edistytty jonkin verran, mutta lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on vasta alkuvaiheessa. *Sijoittautumisoikeuden ja palvelujen tarjoamisen vapauden* alalla edistyminen oli epätasaista. Rajat ylittävien palvelujen hyväksymisestä vastaavien elinten välillä ei ole koordinoitua. Edistyminen *pääomien vapaan liikkuvuuden* alalla rajoittui lähinnä rahanpesun torjuntaan. Vakaus- ja assosiaatiosopimuksen ensimmäisestä vaiheesta johtuvat velvoitteet täytettiin vuonna 2008.

Julkisten hankintojen alalla edistettiin hyvin ja toteutettiin merkittäviä toimia lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi yhteisön säännösten kanssa. Lisätoimia tarvitaan hallinnollisten valmiuksien parantamiseksi kaikilla tasoilla. *Yhtiöoikeuden* alalla on myös edistytty hyvin, vaikka tilinpäätöksiä ja tilintarkastusta koskevan lainsäädännön yhdenmukaistaminen on viivästynyt. *Immateriaalioikeuksien* alalla on edistytty jonkin verran lujittamalla lainsäädäntökehystä ja lisäämällä hallinnollisia valmiuksia sekä instituutioiden välistä yhteistyötä. Vaikka lainsäädännön noudattaminen on parantunut, se ei ole edelleenkaan tyydyttävällä tasolla.

Kilpailun alalla on edistytty jonkin verran. Lainsäädännön noudattamisesta on saatu vakuuttavaa näyttöä erityisesti yrityskeskittymien osalta, mutta kartellien vastaista toimintaa olisi vahvistettava. Ennakoarviointiin perustuvien valtiontukipäätösten määrä kasvoi. Kilpailuviranomaisen henkilö- ja taloudelliset resurssit ovat kuitenkin edelleen riittämättömät.

Rahoituspalvelujen alalla on edistytty jonkin verran lähinnä pankkitoimialaa, arvopaperimarkkinoita, rahoituspalveluja ja eläkkeitä koskevan lainsäädännön kehittämisessä. Vakuutusmarkkinoiden sääntely ja valvonta eivät kuitenkaan vielä toimi asianmukaisesti.

Sähköisen viestinnän ja tietoyhteiskunnan palvelujen alalla on edistytty. Kilpailu on voimistunut sähköisen viestinnän alalla markkinoiden vapautumisen myötä, mikä hyödyttää kuluttajia. Audiovisuaalipolitiikan alalla kohdistuu edelleen poliittista painostusta yleisradioneuvostoon ja julkisen palvelun yleisradioyhtiöön. Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat edenneet *tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden* alalla.

Maatalouden ja maaseudun kehittämisen alalla on edistytty. Maksajaviraston hallinnollisia valmiuksia ja liittymistä valmistelevaan EU:n rahoitukseen liittyviä toimintarakenteita on vahvistettu, mutta muilla osa-alueilla hallinnolliset valmiudet ovat heikot. Määrätietoista työtä

lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi yhteisön säännösten kanssa on jatkettava erityisesti panemalla hyväksytyt säädökset täysimääräisesti täytäntöön. *Elintarviketurvallisuuden, eläinlääkinnän ja kasvinsuojelun* aloilla on edistytty jonkin verran pääasiassa lainsäädännöllisten valmiuksien suhteen. Hallintohenkilöstöä on kuitenkin liian vähän ja sen ammattitaito on riittämätön, minkä vuoksi yhteisön säännösten asianmukainen täytäntöönpano on puutteellista.

Liikennepolitiikan alalla on edistytty hyvin etenkin kuljetusten ja tiemaksujen osalta. Yleisesti ottaen lainsäädännön yhdenmukaistaminen etenee kaikilla osa-alueilla. Kaikilla liikennepolitiikan osa-alueilla on kuitenkin liian vähän hallintohenkilöstöä ja sen ammattitaito on riittämätön. Lento- ja rautatieliikenteen aloilla ei edelleenkään ole riippumattomia sääntelyelimiä ja turvallisuusviranomaisia.

*Energia-*alalla on edistytty jonkin verran. Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian on kuitenkin tehtävä muutoksia energialakiinsa ja varmistettava lainsäädännön asianmukainen täytäntöönpano, jotta se voi täyttää energiayhteisön perustamissopimuksen vaatimukset. Sähkömarkkinat eivät vielääkään toimi tehokkaasti. Energia-alan ja säteilyturvallisuuden sääntelystä vastaavien viranomaisten riippumattomuutta on edelleen parannettava.

Verotuksen alalla on edistytty hyvin, ja välillistä verotusta koskevan lainsäädännön lähentäminen on edennyt hyvin. Välittömän verotuksen alalla tarvitaan kuitenkin lisätoimia. Valtiokonttorin toimintavalmiuksia ja veronkantoa on parannettu.

Talous- ja rahapolitiikan alalla on edistytty jonkin verran lainsäädännön lähentämisessä ja hallinnollisten valmiuksien kehittämisessä. Kaiken kaikkiaan valmistelut tällä alalla ovat edistyneet. *Tilastojen* kehittämisessä ja luokittelujen yhdenmukaistamisessa yhteisön säännösten kanssa on edistytty hyvin. Tilastointijärjestelmää on parannettu, mutta resurssit ovat edelleen puutteelliset.

Sosiaalipolitiikan ja työllisyyden alalla on edistytty vain vähän. Työmarkkinaosapuolten välillä ei edelleenkään ole tehokasta ja edustuksellista vuoropuhelua. Hallinnollisia valmiuksia on vähitellen vahvistettu, mutta ne eivät edelleenkään riitä hyväksytyjen lakien ja politiikkojen asianmukaiseen täytäntöönpanoon. *Yritys- ja teollisuuspolitiikan* alalla on edistytty hyvin, mutta epätasaisesti. Yritys- ja teollisuuspolitiikkaa koskevien säännösten täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten taloudelliset resurssit ja hallinnolliset valmiudet ovat vaatimattomat. Lähentäminen yhteisön säännösten kanssa on edistynyt kohtalaisesti tämän neuvotteluluvun osalta.

Euroopan laajuisten verkkojen alalla tapahtui edistystä, ja valmistelut ovat edenneet tällä alalla. *Aluepolitiikassa ja rakennepolitiikan välineiden yhteensovittamisessa* on edistytty jonkin verran. Toimia ja valmisteluja on tehostettu etenkin rakennerahastojen esivaiheena olevien liittymistä valmistelevalle tukivälineen osa-alueiden täytäntöönpanemiseksi. Kaiken kaikkiaan lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa etenee tällä alalla.

Oikeuslaitoksen ja perusoikeuksien alalla on edistytty hyvin korruption torjunnassa. Myös oikeuslaitosuudistuksessa ja perusoikeuksien turvaamisessa on edistytty jonkin verran. Äskettäin perustetut instituutiot ja talousarvioon varatut lisävarat ovat parantaneet oikeuslaitoksen yleistä tehokkuutta, mutta riippumattomuuden turvaamiseksi tarvitaan edelleen toimia. Korruption torjunnan alalla on edelleen edistytty korkean tason tapausten syytöimissä, institutionaalisen kehyksen vahvistamisessa ja lainvalvontaviranomaisten yhteistyön edistämässä. Vaalilakia ja puoluerahotuslakia muutettiin läpinäkyvyyden

parantamiseksi. Tästä huolimatta korruptio on edelleen vakava ongelma useilla aloilla. Toimia on siis jatkettava. Suurin osa perusoikeuksiin liittyvistä lainsäädännöllisistä ja poliittisista toimenpiteistä on otettu käyttöön, mutta niiden täytäntöönpano on epätasaista, joten lisätoimia tarvitaan.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alalla entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on jatkanut toimia keskeisimpien haasteiden ratkaisemiseksi. Viisumivapauden osalta maa on edistynyt merkittävästi etenemissuunnitelman kattamilla aloilla ja täyttänyt edellytykset. Saavutetun edistyksen perusteella komissio ehdotti⁹ heinäkuussa 2009 viisumivapauden poistamista entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian kansalaisilta. Turvapaikka-asioiden, järjestäytyneen rikollisuuden ja huumausaineiden torjunnan sekä ulkorajojen ja Schengenin aloilla on edistytty hyvin. Poliisiuudistuksen toteuttamiseen tarvittavia hallinnollisia valmiuksia on parannettu, mutta henkilöstöhallinnossa on edelleen puutteita. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan alalla on lisätty erityistutkimusmenettelyjen käyttöä sekä kehitetty todistajien suojelua ja tiedusteluun perustuvaa poliisitoimintaa. Lisätoimet ovat tarpeen, ja erityisesti on perustettava yhdenmukainen tiedustelujärjestelmä. Lainsäädännöllisten ja hallinnollisten valmiuksien osalta maa on saanut lainsäädäntönsä suurelta osin yhdenmukaistettua yhteisön säännösten kanssa. Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat edenneet tällä alalla.

Tieteen ja tutkimuksen alalla on edistytty jonkin verran. Puiteohjelmiin osallistumista tukevat hallinnolliset valmiudet eivät ole riittävän kehittyneitä. Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat edenneet tällä alalla. Koulutuksen, nuorison ja kulttuurin alalla on edistytty jonkin verran yhteisön ohjelmiin osallistumisessa. Koulutusbudjetti on kuitenkin riittämätön kansallisen uudistusstrategian toteuttamiseksi. Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat edenneet *koulutuksen ja kulttuurin* alalla.

Ympäristön alalla on edistytty yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä etenkin horisontaalisen lainsäädännön ja jätehuollon osalta. Lainsäädännön täytäntöönpano on kuitenkin edelleen merkittävä haaste. Sekä kansallisen että paikallistason hallinnolliset valmiudet ovat heikot. Tällä alalla tarvitaan edelleen merkittäviä lisätoimia lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi yhteisön säännösten kanssa ja tarvittavien investointien varmistamiseksi. Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat edistyneet kohtalaisesti ympäristön alalla.

Kuluttajien ja terveyden suojelun alalla on edistytty jonkin verran. Kuluttajapolitiikan alalla ei vielä ole käytössä tehokasta ja läpinäkyvää markkinoiden valvontajärjestelmää. Julkisen terveydenhuollon alalla käytettävissä olevat henkilö- ja taloudelliset resurssit ovat edelleen riittämättömät lainsäädännön, strategioiden ja toimintasuunnitelmien asianmukaisen täytäntöönpanon varmistamiseksi.

Tulliliiton alalla on edistytty huomattavasti etenkin hallinnollisten ja toimintavalmiuksien suhteen. Tullilainsäädäntö on riittävän yhdenmukainen yhteisön säännösten kanssa passitusta lukuun ottamatta. Tullihallinnon hallinnollisia valmiuksia parannetaan jatkuvasti, jotta se pystyisi panemaan lainsäädännön täytäntöön ja puuttumaan rajat ylittävään rikollisuuteen. Valmistelut ovat edistyneet tällä alalla.

Lainsäädännön lähentämisessä EU:n *ulkosuhdepolitiikkaan* on edistytty jonkin verran. Kaiken kaikkiaan valmistelut ovat edistyneet tällä alalla. *Ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan* alalla on edistytty jonkin verran erityisesti hallinnollisten valmiuksien vahvistamisessa.

⁹ KOM(2009) 366.

Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on lähentynyt suurinta osaa EU:n julistuksista ja yhteisistä kannoista sekä osoittanut olevansa sitoutunut osallistumaan ETP:n operaatioihin.

Varainhoidon valvonnan alalla on edistytty jonkin verran lainsäädännön lähentämisessä ja täytäntöönpanossa. Varainhoidon valvonnasta vastaavien instituutioiden hallinnollisia valmiuksia on edelleen lujitettu. *Varainhoitoa ja talousarviota* koskevien säännösten alalla edistytettiin jonkin verran. Tulliviranomaisen ja valtiokonttorin toimintavalmiuksia on parannettu erityisesti tulli- ja alv-petosten torjunnan tehostamiseksi.

Montenegro

Montenegro on jatkuvasti edennyt **poliittisten arviointiperusteiden** täyttämässä. Eurooppakumppanuuden mukaisesti se on jatkanut lainsäädäntökehityksensä kehittämistä sekä hallinnollisten ja institutionaalisten valmiuksiensa parantamista. Perustuslaki on yleisesti ottaen pantu tehokkaasti täytäntöön. Oikeuslaitoksen uudistaminen on jatkunut, ja se on alkanut tuottaa tulosta. Silti poliittinen painostus tuntuu edelleen oikeuslaitoksessa ja syytteenpanossa. Korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa on jatkettava määrätietoisesti. Hallinnollisten valmiuksien vahvistaminen on edelleen suuri haaste. EU:hun liittyvissä kysymyksissä vallitsee yhä vahva poliittinen yksimielisyys. On parannettava parlamentin valmiuksia tarkastella lainsäädäntöä ja valvoa uudistusten täytäntöönpanoa.

Demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta on edelleen lujitettu. Kaiken kaikkiaan perustuslain täytäntöönpanossa on edistytty hyvin. Eräät keskeiset lait on kuitenkin vielä saatettava sen kanssa yhdenmukaisiksi. Valtion elinten toiminta on parantunut varsinkin Euroopan yhdentymiseen liittyvissä asioissa. Korruption, varsinkin korkean tason korruption, torjunnassa tarvitaan yhä suurempaa poliittista tahtoa.

Parlamentin toiminnassa on edistytty jonkin verran. Lainsäädäntötyötä on tehty edelleen tiiviisti, ja siihen liittyviä hallinnollisia valmiuksia on vahvistettu. Parlamentin on kuitenkin tehostettava huomattavasti toimintaansa lainsäädäntöelimenä sekä parannettava valmiuksiaan parlamentaariseen valvontaan. Maaliskuussa 2009 järjestetyt parlamenttivaalit täyttivät lähes kaikki ETYJ:n ja Euroopan neuvoston vaatimukset. ETYJ:n demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto (ODIHR) havaitsi kuitenkin useita haasteita ja puutteita, joihin on vielä puututtava. Vaalilainsäädäntö on saatettava perustuslain mukaiseksi.

Hallitus on jatkuvasti perustanut uusia hallinnollisia rakenteita maan itsenäistymisen jälkeen. Euroopan yhdentymisasioiden koordinointi on parantunut ja sujuu edelleen juohevasti. *Julkishallinnon* uudistamisessa on edistytty jonkin verran antamalla keskeistä lainsäädäntöä sekä parantamalla hallinnollisia valmiuksia ja henkilöstöhallintoa. Henkilöresurssien ja varojen puute sekä rakenteelliset heikkoudet ja korruptio kuitenkin hankaloittavat edelleen julkishallinnon toimintaa vähentämällä sen tehokkuutta. Hallinnolliset valmiudet ovat yhä rajalliset. Tarvitaan huomattavia ponnisteluja, jotta maahan saataisiin luoduksi ammattimainen ja vastuuvollinen virkamieskunta, jonka jäsenet on nimitetty tehtäviinsä ansioidensa perusteella ja johon ei kohdistu poliittista painostusta. Suurin osa oikeusasiamiehen viraston antamista lausunnoista ja suosituksista otettu huomioon. Laki oikeusasiamiehestä on kuitenkin vielä saatettava täysin perustuslain mukaiseksi, ja oikeusasiamiehen viraston valmiuksia on edelleen vahvistettava.

On panostettava enemmän riippumattomien sääntely- ja valvontaviranomaisten luomiseen ja valtuuksien myöntämiseen niille.

Montenegro on edennyt kohtalaisesti *oikeuslaitoksen uudistamisessa*. Lainsäädäntökehys vahvistui entisestään uuden rikosprosessilain voimaantulon myötä. Oikeuslaitoksen ja syyttäjälaitoksen riippumattomuuden varmistaminen edellyttää kuitenkin lisäponnisteluja. On lisättävä syyttäjälaitoksen valmiuksia hoitaa uudet rikosprosessilain mukaiset tehtävänsä. On edelleen lujitettava vastuuvollisuuden, rehellisyyden ja tehokkuuden periaatteita oikeusjärjestelmässä.

Korruption torjuntaa koskevien oikeudellisen ja hallinnollisen kehyksen luomisessa on edistytty hyvin. Edistymistä on tapahtunut korruptiota ehkäisevien ja tutkivien elinten toiminnan lisäämisessä. Korruptio on kuitenkin levinnyt laajalle useilla aloilla, ja se on edelleen erittäin vakava ongelma. Alan lainsäädännön kattavuudessa ja tehokkaassa täytäntöönpanossa on toivomisen varaa. Vallalla olevasta positiivisesta suuntauksesta huolimatta lainvalvontaviranomaisten tutkintavalmiudet ovat heikot, samoin kuin niiden toiminnan koordinointi, minkä vuoksi tuomioita annetaan vähän. Puoluerahoitusta ja eturistiriitoja ei valvota riittävästi.

Ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojelussa on edetty jatkuvasti, toisin sanoen Montenegro noudattaa suurelta osin eurooppalaisia normeja.

Kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien kunnioittamisessa on yleisesti ottaen edistytty jonkin verran. *Kidutusta ja epäasiallista kohtelua, vankilajärjestelmää* sekä *oikeussuojaa* koskevien lakien täytäntöönpanoa on kuitenkin edelleen parannettava.

Sananvapauden tila antaa yhä aihetta huoleen. Toimittajiin kohdistuvan väkivallan tutkinnassa on edistytty, mutta uusista välikohtauksista on ilmoitettu. Virkamiesten uhkaavat lausunnot tiedotusvälineiden ja kansalaisjärjestöjen asemasta antavat aihetta huoleen. Hallituksen on ylläpidettävä rakentavia suhteita kansalaisyhteiskunnan edustajiin. *Kokoontumisvapauden ja uskonnonvapauden* kunnioittaminen on ollut yleisesti ottaen tyydyttävää. Kirkon omaisuuden palauttaminen edellyttää kuitenkin toimenpiteitä, ja valtion elinten olisi pysyttävä puolueettomina Montenegrossa sijaitsevien serbialaisten ja montenegrolaisten ortodoksisten kirkkojen välisissä kiistoissa.

Naisten oikeuksien edistämiseksi tarvitaan määrätietoista työtä. Varsinkin naisten suojelu kaikenlaiselta väkivallalta on riittämätöntä, sillä perheväkivalta on yhä laajalle levinnyt ongelma. Keskeistä lainsäädäntöä, kuten perheväkivallan tai syrjinnän vastaisia lakeja, ei ole vielä annettu. Tarvitaan määrätietoista toimintaa *lasten oikeuksia* ja sosiaalisesti heikossa asemassa olevien ryhmien oikeuksia koskevan lainsäädännön ja strategioiden parantamiseksi. *Omistusoikeuksia* koskevia valituksia oli aikaisempaa vähemmän vuonna 2008. Omaisuuden palauttamista koskevan lainsäädännön täytäntöönpanossa on kuitenkin edelleen toivomisen varaa.

Montenegro on edistynyt jonkin verran *vähemmistöjen suojelua* koskevien puiteiden toteuttamisessa. Vähemmistöneuvostot ovat aloittaneet toimintansa, ja niille on myönnetty rahoitusta. Joitakin toimia on toteutettu *romani-*, *ashkali-* ja *egyptiläisvähemmistöjen* aseman parantamiseksi. Etnisten ryhmien väliset suhteet ovat edelleen rauhalliset. Pakolaisten sekä *romani-*, *ashkali-* ja *egyptiläisväestön* sosiaalinen ja taloudellinen tilanne aiheuttavat kuitenkin edelleen vakavaa huolta. Heidän elinolonsa ovat edelleen hyvin vaikeat, ja he kohtaavat syrjintää. Alan lainsäädännön ja strategioiden täytäntöönpanoa on jatkettava entistä määrätietoisemmin. Myös rahoitusta on lisättävä. Vähemmistöjen oikeuksia ja vapauksia koskevaa lakia ei ole vielä yhdenmukaistettu perustuslain mukaiseksi vähemmistöjen edustuksen osalta.

On luotu lainsäädäntökehys, joka koskee Bosniasta ja Hertsegovinasta sekä Kroatiaista lähtöisin olevien *pakolaisten* asemaa, mutta sen tosiasiallinen täytäntöönpano on vielä varmistettava. Montenegron on ratkaistava Kosovosta lähtöisin olevien pakolaisten asema sekä parannettava heidän edelleen rajallisia taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksiaan. Heidän tilanteensa aiheuttaa edelleen vakavaa huolta.

Tarkasteltaessa *alueellisia kysymyksiä ja kansainvälisiä velvoitteita* Montenegron yhteistyö entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on tyydyttävää. Montenegron muutaman sotarikoksen tutkinnassa ja oikeuskäsittelyissä on edetty, ja asiaa koskeva yhteistyö on parantunut naapurimaiden kanssa. Vuonna 1992 karkotettuja eloonjääneitä bosnialaisia siviilejä ja heidän perheitään koskeva asia ratkaistiin tuomioistuimen ulkopuolella.

Yhdysvaltojen kanssa tehty kahdenvälinen immuniteettisopimus, jolla myönnetään poikkeuksia kansainvälisen rikostuomioistuimen tuomiovallasta, ei ole EU:n yhteisten kantojen eikä pääperiaatteiden mukainen. Maan on yhdyttävä EU:n kantaan.

Montenegro on edelleen osallistunut aktiivisesti alueellisen yhteistyön aloitteisiin, kuten Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessiin (SEECP) sekä alueellisen yhteistyöneuvoston ja Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen (CEFTA) toimintaan. Montenegro hoitaa CEFTA:n puheenjohtajavaltion tehtäviä vuonna 2009. Julkishallinnon alueellinen koulu Danilovgradissa lähellä Podgoricaa on aloittanut toimintansa.

Suhteet muihin laajentumisprosessissa mukana oleviin maihin sekä naapurijäsenvaltioihin ovat edelleen parantuneet, ja kahdenvälinen yhteistyö tietyillä aloilla on tiivistynyt. Erityisesti Montenegron ja Kroatian kahdenvälisen rajakysymysten ratkaisemisessa on edistytty. Maat ovat valmistelleet yhteistyössä Prevlakan rajakysymystä koskevaa asiaa ennen sen jättämistä kansainvälisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Montenegron **talouden** kasvu on hidastunut merkittävästi vuonna 2009, minkä seurauksena julkiseen talouteen kohdistuu yhä suurempi paine ja julkinen velka on kasvanut entisestään. Talous ei kuitenkaan ole joutunut syvään taantumaaan eivätkä ulkoiseen rahoitukseen liittyvät riskit ole täysin toteutuneet. Talouskriisistä huolimatta hallitus on jatkanut sinnikkäästi rakenteellisten uudistusten tekemistä. Talouskehityksen keskeisenä haasteena on edelleen se, kuinka parannetaan oikeusvaltioperiaatteen noudattamista ja modernisoidaan infrastruktuuria.

Taloudellisia arviointiperusteita tarkasteltaessa maa on edistynyt pyrkimyksissään luoda toimiva markkinatalous. Jotta se pystyisi selviytymään kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa keskipitkällä aikavälillä, sen olisi jatkettava kattavien uudistusten tekemistä rakenteellisten heikkouksien korjaamiseksi.

Taloudellisen toiminnan hidastumisesta seurasi, että kauppavaje supistui ja inflaatio hidastui. Kasvun hidastumisesta huolimatta työmarkkinaindikaattorit ovat jatkuvasti parantuneet. Ulkomaiset emopankit ovat jatkaneet rahoitusta paikallisille tytäryrityksilleen ja näin tukeneet rahoitusjärjestelmän vakautta viimekäden rahoittajan puuttuessa. Menojen karsiminen sekä suurten verkkojärjestelmien yksityistämisestä saadut tulot supistivat julkisen talouden alijäämää. Julkinen velka kasvoi mutta pysyi kohtuullisella tasolla. On annettu lainsäädäntöä omistusoikeuden varmuuden parantamiseksi. Lainsäädännön yksinkertaistamista on jatkettu liiketoiminnan esteiden poistamiseksi ja konkurssimenettelyssä käsittelyä odottavien tapausten määrän vähentämiseksi. Kriisin kehittyessä valtion asema taloudessa kasvoi mutta rajoittui lainojen ja lainatakuuksien myöntämiseen keskeisille talouden aloille.

Montenegron teollisuuden edellytykset heikkenivät kuitenkin jyrkästi, kun ulkoinen kysyntä supistui ja teräksen ja alumiinin maailmanmarkkinahinnat laskivat. Alumiini- ja terästehtaiden rakenneuudistus on edelleen melkoinen haaste. Rahoitusjärjestelmä kärsi vakavasta maksuvalmiuskriisistä vuoden 2008 lopussa ja vuoden 2009 alussa, kun talletuksia nostettiin suuria määriä. Korot pysyttelivät korkeina siitä huolimatta, että pankkijärjestelmän maksuvalmiutta parannettiin. Julkiseen talouteen kohdistuva paine kasvoi sitä mukaa kuin hallituksen myöntämät lainatakuut alkoivat kasaantua. Pääomamarkkinat kokivat vahvan rekyylin ja kärsivät huomattavia tappioita. Työmarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan välisen epäsuhdan vuoksi työnantajat ovat joutuneet turvautumaan ulkomaisiin työntekijöihin, vaikka maassa vallitsee korkea työttömyys. Epävirallinen sektori on edelleen merkittävä haaste.

Montenegro on edelleen edistynyt **eurooppalaisiin normeihin** lähentymisessä. Väliaikaisen sopimuksen täytäntöönpano on jatkunut moitteettomasti, ja maa edistyy vakautus- ja assosiaatiosopimuksen mukaisten velvoitteidensa täytäntöönpanossa. Kuluttajansuojajasioissa, tutkimuksessa sekä joillakin sisämarkkinoiden ja oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alan osa-alueilla on edistytty hyvin. Pääomien vapaan liikkuvuuden, tullin ja verotuksen, työllisyyden, maatalouden ja maaseudun kehittämisen, energian ja tilastoinnin aloilla sekä muilla oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alan osa-alueilla on edistytty jonkin verran. Lisätoimia on jatkettava määrätietoisesti kaikilla näillä aloilla. Erityisesti on parannettava täytäntöönpanovalmiuksia. Edistyminen ympäristön, liikenteen, tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden aloilla on ollut epätasaista. Akkreditoinnissa ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnissa, metrologiassa, markkinoiden valvonnassa ja teollisuuspolitiikan alalla edistyminen on ollut rajallista.

Montenegro on edistynyt jonkin verran **sisämarkkinoita** koskevien Eurooppa-kumppanuuden ensisijaisien tavoitteiden saavuttamisessa. *Tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen* liittyvät valmistelut ovat jatkuneet. Kuluttajansuojan täytäntöönpanossa on edistytty hyvin. Markkinoiden valvontaa on kehitettävä edelleen. Institutionaalisia ja hallinnollisia valmiuksia sekä instituutioiden välistä yhteistyötä on parannettava ja tuotekohtainen säännöstö on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Henkilöiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden ja sijoittautumisoikeuden aloilla Montenegro täyttää osittain lainsäädäntönsä lähentämistä koskevat ensisijaiset tavoitteet. Maassa annettiin ulkomaalaisten työskentelyä koskeva laki, jossa säädetään työluvista, työvoimaa koskevista kiintiöistä ja rajat ylittävistä palveluista. Palvelumarkkinoiden vapautuminen on edennyt edelleen. Pankkitarkastuksen ja muiden rahoitusalojen kuin pankkialan tarkastuksen institutionaalista kehystä on parannettu jatkuvasti, mutta sitä on vahvistettava edelleen. On hyväksytty postipalvelualan strategia. Liiketoiminnan raportointia ja valvontavaatimuksia koskevat uudet säännöt lisäsivät kirjanpidon avoimuutta ja tilintarkastusten tehokkuutta. Lisätoimia kuitenkin tarvitaan kehityksen vakauttamiseksi näillä aloilla.

Pääomien vapaan liikkuvuuden alalla on edistytty antamalla omistussuhteita ja valtion omaisuutta koskeva lait. Ulkomaalaisia ei vielä kohdella yhdenvertaisesti maatalousmaan ostossa, vaan uudessa laissa säädetään pitkäaikaisen vuokrauksen mahdollisuudesta.

Tulli- ja verotuslainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on edistynyt, mutta alkuperäsääntöjä, passitusta, yksinkertaistettuja menettelyjä, tullausarvon määrittämistä ja maksuja koskevat säännöt on vielä yhdenmukaistettava. Korruption torjunta ja epäviralliseen talouteen puuttuminen ovat edelleen suuria haasteita.

Kilpailulainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa jatkuu. Kilpailuympäristöä ja hallinnollisia valmiuksia on parannettava edelleen varsinkin valtiontukien osalta.

Julkisten hankintojen alalla Montenegro on jatkanut lainsäädäntönsä lähentämistä yhteisön säännösten kanssa. Aiheesta on järjestetty koulutusta ja valistuskampanjoita. Lainsäädännön lähentämistä on kuitenkin jatkettava ja hallinnollisia valmiuksia vahvistettava edelleen.

Immateriaalioikeuksien alalla on edistytty jonkin verran. Uusi patenttilaki on lujittanut lainsäädäntökehystä. Oikeuksien tunnustamismenettelyä kansallisella tasolla on parannettu. Valmistelut ovat kuitenkin varhaisessa vaiheessa, ja institutionaalisia valmiuksia, täytäntöönpanovalmiuksia ja yleistä tietoisuutta on lisättävä edelleen.

Montenegrossa on tapahtunut edistystä *sosiaalipolitiikan ja työllisyyden* alalla. Lainsäädäntöä on kuitenkin lähennettävä enemmän eurooppalaisia normeja vastaavaksi, ja sosiaalipolitiikan ja työllisyyden alan hallinnollisia valmiuksia on parannettava, etenkin uuden lainsäädännön panemiseksi tehokkaasti täytäntöön. Myös *kansanterveyspolitiikan* alalla tarvitaan lisätoimia hallinnollisten ja institutionaalisten valmiuksien vahvistamiseksi.

Koulutuksen ja kulttuurin alalla on tapahtunut lisäedistymistä. *Tutkimuksen* alalla on edistytty hyvin, varsinkin institutionaalisen kehyksen vahvistamisessa. Maa on myös osallistunut seitsemänteen tutkimuksen ja teknologian kehittämisen puiteohjelmaan.

Montenegro on antanut lainsäädäntöä tavoitteenaan liittyä Maailman kauppajärjestykseen.

Alakohtaisista politiikoista Montenegro on alkanut toteuttaa lainsäädännön lähentämistä koskeviin ensisijaisiin tavoitteisiin liittyviä toimia *teollisuuspolitiikan* alalla. *Pk-yrityspolitiikan* osalta maa täyttää nämä tavoitteet osittain. Lisätoimia tarvitaan jäljellä olevien liiketoiminnan esteiden poistamiseksi, lupien ja lisenssien myöntämisen nopeuttamiseksi sekä pk-yrityksille tarkoitettuja lainatakuita, yrityshautomaita ja klustereita koskevien toimenpiteiden toteuttamiseksi.

Jonkin verran edistymistä on tapahtunut *maatalouden ja maaseudun kehittämisen* sekä *kalastuksen* aloilla. On muun muassa uudistettu lainsäädäntöä ja annettu kansallisia ohjelmia ja strategioita. Niiden täytäntöönpanoa on kuitenkin parannettava. *Elintarvikkeiden turvallisuuden* sekä *eläinlääkintä- ja kasvinsuojelupolitiikan* aloilla on edistytty jonkin verran lähinnä lainsäädäntökehysten lujittamisessa. On kuitenkin vielä luotava yhdenmukainen elintarviketurvallisuusjärjestelmä. Edistyminen maa-, metsä- ja vesitalousministeriön hallinnollisten valmiuksien vahvistamisessa on ollut rajallista. Ministeriön olisi parannettava valmiuksiaan jo IPARD-ohjelmaan valmistautumisen vuoksi.

Edistyminen *ympäristöalalla* on ollut epätasaista. Vaikka horisontaalisen lainsäädännön antamisessa on edetty, sen täytäntöönpanossa ja noudattamisessa on parannettavaa. Ympäristönsuojeluvirasto tarvitsee riittävät resurssit tehtäviensä suorittamiseen. Riittämätön ympäristönsuojelu, varsinkin rannikkoalueilla ja kansallispuistoissa, on edelleen ongelma.

Liikennepolitiikasta voidaan todeta, että maantie- ja rautatieliikenteessä valmistelut ovat edenneet kohtalaisesti, mutta meriliikenteessä valmistelut ovat vasta alkuvaiheessa. Edistyminen kaikkien liikennemuotojen turvallisuuskysymyksissä on ollut rajallista. Montenegron olisi laadittava yhtenäinen strategia liikennesektorinsa kehittämiseksi. Riittävien hallinnollisten valmiuksien luomiseksi on tehtävä huomattavasti enemmän.

Joillakin *energia-alan* osa-alueilla on edistytty jonkin verran. Energiayhteisösojimuksessa asetettujen vaatimusten täyttämässä on edetty jonkin verran, mutta lisätoimia tarvitaan. Energian hyötysuhteen ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistämisen on oltava ensisijainen tavoite.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden alalla on edistytty jonkin verran, kun sähköisen viestinnän ja postipalvelujen virasto on aloittanut toimintansa. Sähköisen viestinnän viraston riippumattomuudessa on kuitenkin vielä toivomisen varaa, ja sähköistä viestintää koskevan lain täytäntöönpanossa on viipeitä. Montenegron viranomaisten on kiireesti käsiteltävä ja ratkaistava toimivaltaa koskeva kysymys sekä päätettävä lähetystaajuuksien jakamista koskevasta menettelystä. Alan lainsäädäntö ja käytänteet on saatettava eurooppalaisia normeja vastaaviksi.

Montenegron *julkisen sektorin varainhoidon sisäistä valvontaa ja ulkoista tarkastusta* koskevat valmistelut ovat alkuvaiheessa. Julkisen sektorin varainhoidon sisäistä valvontaa koskevat perussäädökset on nyt annettu. Pätevien valtion tilintarkastajien ja tilintarkastusten määrä kasvaa, ja valtion tilintarkastusvirasto kehittää hallinnollisia valmiuksiaan.

Valtion vuosiksi 2009–2012 laatimassa *tilastostrategiassa* annetaan Montenegron tilastovirastolle koordinoititehtävä sellaisen tilastojärjestelmän kehittämiseksi, joka noudattaa Euroopan tilastoja koskevia käytäntesääntöjä. Alakohtaisissa ja makrotaloutta koskevissa tilastoissa on edistytty, mutta luokitteluissa ja rekistereissä edistyminen on ollut rajallista. Lainsäädäntökehystä ja hallinnollisia valmiuksia on parannettava edelleen.

Oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioissa Montenegro on jatkanut keskeisiin haasteisiin vastaamista. Tarvittavien uudistusten täytäntöönpanemiseksi tarvitaan kuitenkin määrätietoista työtä. Viisumipakon poistamisessa Montenegro on toteuttanut huomattavia ponnisteluja kaikilla etenemissuunnitelmaan sisältyvillä aloilla. Saavutetun edistyksen pohjalta komissio ehdotti heinäkuussa 2009 viisumipakon poistamista Montenegron kansalaisilta sillä ehdolla, että Montenegro täyttää jäljellä olevat etenemissuunnitelman vaatimukset ennen kuin neuvosto tekee asiasta päätöksensä.

Viisumipolitiikan alalla on edistytty jonkin verran. Viisumien myöntämisen helpottamista koskevan sopimuksen ja takaisinottosopimuksen täytäntöönpanossa on edistytty. Uusi ulkomaalaislaki ja Schengen-sääntöihin perustuva uusi viisumisäädös ovat tulleet voimaan. Montenegron olisi kuitenkin toteutettava lisätoimia parantaakseen viisumijärjestelmäänsä ja saattaakseen sen eurooppalaisia normeja vastaavaksi. Maan on parannettava huomattavasti viisumien myöntämiseen liittyviä hallinnollisia ja teknisiä valmiuksiaan.

Rajaturvallisuudesta voidaan mainita, että Montenegro on edistynyt hyvin rajavalvonnassa. Se on jatkanut yhdenntetyn rajaturvallisuusstrategian täytäntöönpanoa. Jonkin verran edistystä on huomattavissa rajanylityspaikkojen varustuksessa. On kuitenkin vielä annettava uutta valtion rajojen valvontaa koskevaa lainsäädäntöä. Ensisijaisena tavoitteena on oltava kaikkien rajanylityspaikkojen liittäminen sähköiseen verkkoon, josta on yhteys kansalliseen tietokantaan ja Interpolin tietokantaan.

Turvapaikka- ja maahanmuuttoasioissa on edistytty jonkin verran. *Turvapaikka-asioita* koskeva lainsäädäntö ja institutionaalinen kehys ovat melkein valmiit. On kuitenkin varmistettava lainsäädännön asianmukainen täytäntöönpano. Keskeinen *maahanmuuttoa* koskeva lainsäädäntö on annettu. Maahan on vielä rakennettava säilöönottoyksikkö laittomia maahanmuuttajia varten. Alan lainsäädännön täytäntöönpano edellyttää lisätoimia.

Hallinnollisia valmiuksia ja instituutioiden välistä yhteistyötä on parannettava. On ratkaistava pakolaisten asema.

Montenegro on edistynyt edelleen jonkin verran *rahanpesun torjunnan* alalla, vaikka tutkinnan kohteena olevien tapausten ja epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten määrän lasku aiheuttaaakin huolta. Tarvitaan määrätietoista toimintaa alan viranomaisten, varsinkin talousrikollisuusyksikön, toimivallan lujittamiseksi ja tutkintavalmiuksien parantamiseksi. Rahanpesu on edelleen vakava ongelma, ja sen estäminen ja torjunta edellyttävät merkittäviä lisätoimia.

Montenegro on edistynyt jonkin verran *huumeidenvastaisen politiikan* alalla. Kansallista huumausainestrategiaa ja siihen liittyvää toimintasuunnitelmaa pannaan täytäntöön. Huumausaineisiin liittyvän rikollisuuden torjumiseksi laadittua institutionaalista kehystä on vahvistettu ja takavarikointien määrä on noussut. Järjestäytyneiden rikollisryhmien harjoittama huumekauppa on kuitenkin edelleen vakava ongelma. Montenegron on tehostettava toimintaansa huumeidenvastaisen politiikan alalla.

Poliisitoimessa on tapahtunut jonkin verran edistystä. *Poliisitoimen* uudistamista on jatkettu ja sisäisen tarkastuksen alalla on saatu tuloksia. Ammatillisia valmiuksia, välineitä ja infrastruktuuria on kuitenkin edelleen parannettava.

Institutionaalisia, oikeudellisia ja hallinnollisia valmiuksia *järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi* on vahvistettu. Järjestäytynyt rikollisuus on kuitenkin yhä vakava ongelma, joka vaikuttaa oikeusvaltioperiaatteen ja liiketoimintaympäristön toimintaan. Tutkinta- ja syytteesenpanovalmiudet ovat edelleen riittämättömät, minkä vuoksi järjestäytyntä rikollisuutta koskevissa tapauksissa ei ole juurikaan annettu lopullisia tuomioita. Ensisijaisena tavoitteena on oltava henkilöstöressurssien parantaminen ja virastojen välisen yhteistyön tiivistäminen. *Ihmiskaupan* torjunnassa on edistytty hyvin. Montenegroa käytetään edelleen lähinnä kauttakulkumaana. Ihmiskauppatapauksia on tutkittu, ja tuomioita on annettu. Tarvitaan lisätoimia, joilla parannetaan vastuullisten viranomaisten valmiuksia tunnistaa mahdolliset uhrin.

Henkilötietojen suojaamisessa edistyttiin jonkin verran, kun annettiin asiaa koskeva lainsäädäntökehys. Lainsäädäntö ei kuitenkaan vielä täysin vastaa yhteisön säännöstöä, eikä tietosuojaviranomaista ole vielä perustettu.

Serbia

Serbia on edistynyt jonkin verran **poliittisten arviointiperusteiden** ja Eurooppakumppanuuden ensisijaisten tavoitteiden täyttämässä. Hallitus on osoittanut sitoutuneensa tuomaan maata lähemmäksi Euroopan unionin jäsenyyttä toteuttamalla useita aloitteita, muun muassa panemalla täytäntöön väliaikaisen sopimuksen määräyksiä. Yhteistyössä entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on edistytty, mutta ICTYssä syytteesen asetetut Ratko Mladić ja Goran Hadžić ovat yhä vapaalla jalalla.

On toteutettu useita aloitteita *demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen* lujittamiseksi. Tarvitaan kuitenkin lisä uudistuksia, jotta uusi valtiosääntö, varsinkin oikeuslaitosta koskevat säännökset, voidaan panna täytäntöön eurooppalaisia normeja vastaavasti.

Parlamentti on tarkistanut työjärjestyksensä, mikä on edistänyt sen työtä ja lainsäädäntöprosessia. Uudessa puolueista annetussa laissa vahvistetaan lisäksi selkeämmät ja

tiukemmat puolueiden rekisteröintiä koskevat säännöt. Vaalilainsäädäntöä ei kuitenkaan ole vielä tarkistettu eurooppalaisia normeja vastaavaksi. Parlamentti ei ole käyttänyt toimivaltaansa riittävästi hallituksen valvomiseen. Myös parlamentin valiokuntien valmiudet ovat edelleen heikot.

Hallitus on osoittautunut todella sitoutuneensa Euroopan yhdentymiseen. Se on muun muassa valmistellut aktiivisesti useiden alojen lainsäädäntöä ja pannut täytäntöön Euroopan yhdentymistä koskevaa kansallista ohjelmaansa. Voimassa olevan lainsäädännön tosiasialliseen täytäntöönpanoon ja vaikutusten arviointiin ei kuitenkaan ole kiinnitetty riittävä huomiota. Hallituksen työn suunnittelua on parannettava ja ministeriöiden välistä koordinoitua lisättävä.

Julkishallinnon yleiset valmiudet ovat hyvät. Serbian EU-integraatiovirasto on toiminut hyvin, vaikka Euroopan yhdentymiseen liittyviä hallinnollisia valmiuksia eri alojen ministeriöissä onkin vahvistettava. Uudistusprosessi on kaiken kaikkiaan edennyt hitaasti. Avoimuutta, puolueettomuutta, ammattimaisuutta ja vastuuvollisuutta on parannettava, ja ensisijaiseksi tavoitteeksi on otettava korruption torjunta sekä riippumattomien elinten työn tukeminen. Riippumattomat sääntelyelimet toimivat suhteellisen hyvin, kun otetaan huomioon niiden rajalliset resurssit.

Turvallisuusjoukkojen siviilivalvonnan alalla on edistytty jonkin verran, ja turvallisuus- ja puolustuskysymyksiä käsittelevä parlamentin valiokunta on osallistunut toimintaan aiempaa enemmän. Lainsäädännön uudistaminen on kuitenkin vielä saatettava päätökseen.

Oikeuslaitoksesta voidaan todeta, että on hyväksytty useita lakeja, muun muassa lait oikeuslaitoksen uudistamisesta ja tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelystä. On perustettu kaksi uutta elintä, ylin tuomarineuvosto ja valtion syyttäjäneuvosto. Kaikkien tuomarien uudelleennimittämistä koskevan menettelyn kulkuun liittyy kuitenkin riskejä, muun muassa avoimuuden puute voi johtaa koko oikeusjärjestelmän politisoitumiseen pitkäksi aikaa. Oikeustapausten ruuhkautumista ei ole pystytty vähentämään, oikeusmenettelyjä on edelleen kevennettävä ja on otettava käyttöön tehokas tuomioistuinasioiden hallintojärjestelmä.

Serbia on edistynyt *korruption* torjunnassa. Lainvalvontaviranomaiset ovat osoittaneet todella sitoutuneensa korruption torjuntaan. Useita epäilyksenalaisia on pidätetty, ja joidenkin runsaasti julkisuutta saaneiden tapausten käsittely on aloitettu. Parlamentti on valinnut korruptiontorjuntaviraston ylimmän johdon. Virasto aloittaa toimintansa vuonna 2010. Korruptio on kuitenkin edelleen useille aloille levinnyt vakava ongelma. Varsinkin julkiset hankinnat ja yksityistäminen ovat korruptiolle alttiita aloja. Korruptiotapauksissa annetaan harvoin lopullisia tuomioita. Korruptiontorjuntavirastosta annettussa laissa on puutteita, eikä puoluerahoitusta ja mahdollisia eturistiriitoja valvota riittävästi.

Ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojeluun liittyvä lainsäädännöllinen ja institutionaalinen kehys ovat olemassa. *Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia* kunnioitetaan suurelta osin. Voimassa olevat perustuslailliset ja oikeudelliset takeet on kuitenkin saatettava täysimääräisesti voimaan.

Kidutuksen ja epäasiallisen kohtelun estämisessä on edistytty jonkin verran. Valtion oikeusasiamies on ilmoittanut, että sellaisten tapausten määrä, joissa on kyse epäasiallisesta kohtelusta, on laskussa. Eräitä poliisiin kohdistettuja väitteitä ei kuitenkaan ole tutkittu perusteellisesti. *Oikeussuojan saatavuuden* osalta joudutaan toteamaan, että lainsäädännön antamisessa ja kattavan ilmaisen oikeusapujärjestelmän luomisessa ei ole edistytty. Osana

vankilajärjestelmän uudistamista on ryhdytty toimiin vaihtoehtoisten rangaistusten ottamiseksi käyttöön. Näiden toimien käytännön vaikutukset ovat kuitenkin jääneet rajallisiksi. Tiloihin nähden liian suuri vankimäärä, väkivalta ja huumeiden käyttö ovat vakavia ongelmia.

Perustuslaki suojelee yleisesti ottaen *sananvapautta*, ja vihapuhe on kielletty. Käytännössä kuitenkin journalistit, ihmisoikeuksien puolustajat sekä lesbot, homot, biseksuaalit ja transseksuaalit ovat kohdanneet vihapuhetta, uhkauksia ja fyysisiä hyökkäyksiä eikä tekijöitä ole viety oikeuteen. Julkisesta tiedosta annettua lakia muutettiin sisällyttämällä siihen *tiedotusvälineitä* koskevia täydentäviä säännöksiä. Ammattijärjestöt ja kansainväliset organisaatiot ovat kuitenkin kritisoineet avoimuuden puutetta ja sitä, ettei asiassa järjestetty julkista kuulemistä ennen muutosten hyväksymistä. Lisäksi pelätään, että jotkut uudet säännökset, kuten ammatillisten normien rikkomisesta annettujen rangaistusten ankaruutta koskeva säännös, voivat johtaa tiedotusvälineiden vapauksien rajoittamiseen. Perustuslaissa säädetään *kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta*, minkä lisäksi on annettu uusi yhdistyksiä koskeva laki. Yleensä näitä vapauksia suojellaan, mutta Belgradiin suunniteltu Pride-kulkue jouduttiin peruuttamaan syyskuussa 2009 viime hetkellä, koska ääriyhdistykset uhkasivat järjestäjiä ja osallistujia väkivallalla.

Kansalaisyhteiskunta osallistuu edelleen aktiivisesti Serbian talous- ja sosiaalielämään ja politiikkaan. Uusi yhdistyksiä koskeva laki on selkeyttänyt kansalaisjärjestöjen oikeudellisen aseman. Serbian valtionhallinto on yrittänyt jonkin verran parantaa yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa, mutta siinä riittää vielä tehtävää.

Perustuslaissa taataan *uskonnonvapaus*, ja uskontoon perustuva syrjintä on kielletty. Vuonna 2006 annetun kirkkoja ja uskonnollisia yhteisöjä koskevan lain täytäntöönpanossa on kuitenkin ilmennyt syrjintää, joka liittyy niin kutsuttujen ei-perinteisten yhteisöjen rekisteröintiin.

Taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien suojelua koskevat säännökset on pääosin jo annettu. Nyt onkin kiinnitettävä enemmän huomiota lainsäädännön tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseen. On hyväksytty kansallinen strategia *naisten* aseman parantamiseksi ja sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi, ja sukupuoleen perustuva syrjintä on kielletty. Lakia sukupuolten tasa-arvosta ei kuitenkaan ole vielä annettu, ja naisten suojelua väkivallalta on parannettava huomattavasti. *Lasten oikeuksista* voidaan todeta, että on hyväksytty kansallinen strategia lasten suojelemiseksi väkivallalta. On toteutettava keskitetympiä toimia tietämyksen lisäämiseksi *vähäosaisten ja vammaisten* tilanteesta sekä toimia heidän oikeuksiensa suojelemiseksi. On annettu *syrjinnän* kieltävä laki, jolla laajennetaan edelleen syrjinnältä suojaavaa oikeudellista kehystä. Käytännössä syrjintää kuitenkin esiintyy edelleen, erityisesti heikommassa asemassa olevia ryhmiä kohtaan. Tällaisia ryhmiä ovat muun muassa romanit, vammaiset sekä lesbot, homot, biseksuaalit ja transseksuaalit.

Omistusoikeuksista on todettava, että omaisuuden palauttamismenettelyä ei ole voitu aloittaa, koska siltä puuttuu selkeä oikeusperusta.

Vähemmistöjen oikeuksia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva lainsäädäntökehys on olemassa. Uusi kansallisia vähemmistöneuvostoja koskeva laki on annettu. Ihmisoikeuksista ja vähemmistöjen oikeuksista vastaava ministeriö sekä valtion oikeusasiamies ja paikalliset oikeusasiamiehet ovat olleet keskeisessä asemassa niin tietoisuuden lisäämisessä vähemmistöjen oikeuksista kuin vähemmistöjen oikeuksien edistämisessä. Etnisten vähemmistöjen syrjintä kielletään selkeästi uudessa syrjinnän kieltävässä lainsäädännössä perustuslain lisäksi.

Vojvodinaa koskevan uuden säädöksen antamisesta ei ole päästy yksimielisyyteen kansallisella tasolla. Hallituksen *Etelä-Serbiaa* koskevan koordinoitielimen uudelleenjärjestelystä on päästy sopimukseen. Tilanne Etelä-Serbiassa kuitenkin heikkeni heinäkuussa 2009 Serbian santarmeihin kohdistuneiden hyökkäysten jälkeen. *Sandžakin* tilanne on räjähdysherkkä. Muslimiyhteisön sisäiset jakolinjat ovat edelleen jäljellä, ja alueella on esiintynyt toistuvia väkivaltaisuuksia.

Serbiassa on edelleen paljon *maansisäisiä ja muita pakolaisia*. Maansisäisten pakolaisten asema on yhä hyvin hankala, ja heillä on vaikeuksia nauttia sosiaalisista oikeuksistaan.

Silloin kun Serbia hoiti *romanien* integraation vuosikymmenohjelman puheenjohtajuutta, se hyväksyi kansallisen strategian romanien aseman parantamiseksi. Strategian täysimääräinen täytäntöönpano edellyttää kuitenkin lisätoimia. Romaniväestön elinolot ovat edelleen hyvin hankalat, ja he kohtaavat usein syrjintää.

Alueellisista kysymyksistä ja kansainvälisistä velvoitteista Serbia on edistynyt ICTYn kanssa tehtävässä yhteistyössä. ICTYn pääsyyttäjä totesi kesäkuussa 2009 puheenvuorossaan YK:n turvallisuusneuvostossa, että Serbian viranomaiset ovat vastanneet riittävästi ja määräaikoja noudattaen erityisiin avunpyyntöihin. Hän totesi myös, että yhteistyön on jatkuttava ja yhteistyöstä on saatava lisää konkreettisia ja myönteisiä tuloksia. Useista etsintäoperaatioista huolimatta ICTYssä syytteeseen asetetut Ratko Mladić ja Goran Hadžić ovat yhä vapaalla jalalla. Täysimääräinen yhteistyö ICTYn kanssa on edelleen kansainvälinen velvoite ja yksi Eurooppa-kumppanuuden tärkeimpiä ensisijaisia tavoitteita.

Serbian olisi yhdessä naapurimaidensa kanssa keskityttävä ratkaisemaan alueella vallitseva rankaisemattomuuden ongelma muun muassa ryhtymällä toimiin sotarikokset kattavien, rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevien sopimusten tekemiseksi.

Serbia on edelleen osallistunut aktiivisesti alueellisiin aloitteisiin, kuten Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessiin (SEECP) sekä alueellisen yhteistyöneuvoston ja Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen (CEFTA) toimintaan. Kahdenväliset suhteet muihin laajentumisprosessissa mukana oleviin maihin sekä sen naapureina oleviin EU:n jäsenvaltioihin ovat parantuneet. On kuitenkin tehtävä vielä enemmän lopullisen ratkaisun löytämiseksi yhä avoimena oleviin kahdenvälisiin kysymyksiin, erityisesti rajakysymyksiin. Alueellista yhteistyötä kuitenkin hankaloittaa Serbian suhtautuminen Kosovon osallistumiseen alueellisiin foorumeihin.

Serbia kiistää Kosovon¹⁰ itsenäisyysjulistuksen ja toteuttanut oikeudellisia ja diplomaattisia toimenpiteitä sitä vastaan myös kansainvälisen tuomioistuimen kautta. Serbian hallituksella ei ole virallisia suhteita Kosovon viranomaisiin, vaan Serbia haluaa välttämättä toimia UNMIK:n tai EULEXin kautta. Serbian hallitus on säilyttänyt rinnakkaiset rakenteet Kosovossa. Se myös järjesti paikalliset täytevaalit ja kehotti samalla Kosovon serbejä jättämään äänestämättä Kosovon viranomaisten järjestämissä kunnallisvaaleissa. Kaupan alalla Serbian hallitus ei tunnusta Kosovon tullin leimoja, jotka on ilmoitettu Euroopan komissiolle ja jotka ovat UNMIK:n mukaan yhdenmukaiset YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 kanssa. Se, että Serbia kieltäytyy tunnustamasta Kosovon tullin leimoja, on vakava ongelma. Serbian ja Kosovon on päästävä käytännön ratkaisuihin, jotta keskeiset alueelliset *foorumit* voivat edelleen täyttää tehtävänsä alueellisen yhteistyön ja kehityksen edistämässä.

¹⁰ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 mukaisesti.

Serbian hallitus on ottanut ensiaskeleet toimiakseen yhteistyössä EU:n oikeusvaltio-operaation (EULEX) kanssa, mutta Serbian on lisättävä ponnistelujaan tässä asiassa. EULEX ja Serbia allekirjoittivat syyskuussa 2009 pöytäkirjan poliisiyhteistyöstä.

Nykyinen maailmanlaajuinen talouskriisi on vaikuttanut vakavasti Serbian **talouteen**. Kasvu hidastui vuoden 2008 lopussa, ja talous ajautui lamaan vuonna 2009, minkä seurauksena kansantalouden vakaus on heikentynyt. Lisäksi aiemmin harjoitetut elvyttävät politiikat ja budjettikurin puute ovat johtaneet julkisen talouden merkittävään heikentymiseen.

Taloudellisia arviointiperusteita tarkasteltaessa Serbia on edistynyt vain vähän pyrkimyksissään luoda toimiva markkinatalous. Lisätoimia tarvitaan, jotta Serbia voisi keskipitkällä aikavälillä selviytyä kilpailupaineista ja markkinavoimista EU:ssa. Rakennemuutoksia on toteutettava nopeammin.

Serbian pankkijärjestelmän maksuvalmius on säilytetty. Maan pankkien pääomittaminen on hyvällä tolalla, ja pankit ovat yleisesti ottaen kannattavia. Toisaalta Serbian talous on käymässä läpi nopeaa ulkoista sopeutusta. Tämä näkyy siinä, että vaihtotaseen alijäämä on kasvanut huomattavasti. Valuuttavaranto pysyi vakaana. Markkinatalouden perustekijöistä vallitsee yhä poliittinen yksimielisyys, mutta hallituksella ei ole keskipitkän aikavälin rakennemuutistusstrategiaa.

Talouskriisin syventyessä Serbia pyysi apua Kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF) ja EU:lta ja suostui toteuttamaan useita valtiontalouteen liittyviä toimenpiteitä menojen pienentämiseksi. Kriisin edelleen vakavoituessa IMF:n ohjelmaa kuitenkin tarkistettiin. Toimenpiteet julkisen talouden kestävyuden parantamiseksi keskipitkällä aikavälillä puuttuvat. Tavoiteinflaatioon perustuvaa rahapolitiikkaa on ollut vaikea toteuttaa, ja se vaarantaa keskuspankin uskottavuuden. Inflaatio pysyi suhteellisen korkeana. Yhteiskunnan omistuksessa olevien yritysten yksityistämässä on edistytty jonkin verran, toisin kuin valtion omistuksessa olevien yritysten yksityistämässä, mikä on vaikuttanut yksityisen sektorin dynaamisuuteen. Työttömyysaste on pysytellyt itsepintaisesti korkeana. Ylenpalttiset hallinnolliset vaatimukset haittasivat edelleen markkinoille pääsyä ja markkinoilta poistumista. Oikeudellista ennakoitavuutta on parannettava, etenkin omistusoikeuksien tosiasiallista toteutumista. Epävirallinen sektori on edelleen merkittävä haaste.

Serbia on edistynyt pyrkimyksissään saattaa lainsäädäntönsä ja politiikkansa **eurooppalaisia normeja** vastaaviksi, ja se on aloittanut väliaikaisen sopimuksen täytäntöönpanon sopimuksen määräysten ja aikataulujen mukaisesti. Tulleja alennettiin 30. tammikuuta 2009 alkaen, ja kilpailun, valtiontukien ja kauttakulkuliikenteen aloilla toteutettiin asiaankuuluvia toimenpiteitä. Lisäksi Serbia on antanut tärkeää lainsäädäntöä useilla aloilla, kuten maatalouden, ympäristön, työllisyyden, kilpailun, julkisten hankintojen sekä oikeuden, vapauden ja turvallisuuden aloilla. Hallinnollisia valmiuksia on parannettu vakautus- ja assosiaatiosopimuksen täytäntöönpanon kannalta keskeisillä aloilla. Serbian on kuitenkin lisättävä toimiaan EU:hun liittyvän lainsäädännön tosiasiallisen täytäntöönpanon ja noudattamisen valvonnan varmistamiseksi.

Serbia on edistynyt jonkin verran **sisämarkkinoiden** alalla lainsäädäntönsä yhdenmukaistamisessa ja institutionaalisten valmiuksiensa vahvistamisessa. *Tavaroiden vapaan liikkuvuuden* alalla on edistytty hyvin. Standardointia ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevan uuden lainsäädännön antaminen on ollut perustana lainsäädännön yhdenmukaistamiselle edelleen yhteisön säännösten kanssa. Standardointilaitoksen ja akkreditointielimen institutionaaliset valmiudet ovat parantuneet, ja Serbia on ottanut

käyttöön enemmän eurooppalaisia normeja. Kuluttajasuoja-asioissa on edistytty jonkin verran, on muun muassa annettu tuoteturvallisuutta ja sähköistä kaupankäyntiä koskevaa lainsäädäntöä. Hallinnollisia valmiuksia on kuitenkin vielä parannettava. Akkreditointia ja metrologiaa koskevaa lainsäädäntöä ei ole vielä annettu. Serbian on lisättävä toimiaan markkinavalvontajärjestelmän perustamiseksi. On annettava uutta kuluttajansuojalainsäädäntöä.

Serbia on edistynyt kohtalaisesti *henkilöiden ja palveluiden vapaan liikkuvuuden ja sijoittautumisoikeuden* aloilla. Postipalveluja koskevan lainsäädännön yhdenmukaistamisessa on edistytty jonkin verran. Rahoituspalvelujen alalla laadittiin etenemissuunnitelma, jonka tavoitteena on pankkialan uusien säännösten täytäntöönpano. Varsinkin pankkitoiminnan sääntelyn alalta puuttuu kuitenkin useita lakeja tai lait eivät vastaa eurooppalaisia normeja. *Pääomien vapaan liikkuvuuden* alalla Serbian on jatkettava toimiaan käyttötilien varainsiirtojen täydelliseksi vapauttamiseksi ja rajoitusten poistamiseksi lyhytaikaisilta lainoilta sekä arvopaperisijoituksilta.

Serbia on edistynyt hyvin *tulliasioissa*. Tullihallinnon valmiuksia on parannettu ja useita lakeja annettu väliaikaisen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi. On kuitenkin jatkettava yhdenmukaistamista EU:n tullikoodeksin kanssa, etenkin passitus- ja riskianalysikysymyksissä. Serbia on toteuttanut toimia *verotuslainsäädäntönsä* kehittämiseksi edelleen. Veronkanto ja verohallinnon täytäntöönpanovalmiudet ovat tehostuneet. Serbian on parannettava rekisteröityjen lainojen perintää ja jatkettava valmisteveroon ja arvonnäisäveroon liittyvän lainsäädäntönsä yhdenmukaistamista.

Serbia on edistynyt hyvin *kilpailu- ja valtiontukiasioissa* antamalla uutta lainsäädäntöä. Kilpailunsuojalautakunnan on vahvistettava valmiuksiaan tehdä taloudellisia analyysejä. Lisäksi maahan on perustettava vielä riippumaton valtiontukiviranomainen.

Serbia on edistynyt hyvin *julkisten hankintojen* alalla antamalla uutta lainsäädäntöä. On kuitenkin vielä nimitettävä tarjouksen tekijöiden suojaa käsittelevän uuden komitean jäsenet. Serbia on edistynyt edelleen *immateriaalioikeuksien* täytäntöönpanossa. Immateriaalioikeusviraston hallinnolliset valmiudet ovat parantuneet. Immateriaalioikeuksien panemiseksi tehokkaasti täytäntöön on kuitenkin ratkaistava taloudellista riippumattomuutta sekä pätevien tuomarien puutetta koskevat kysymykset.

Työllisyyspolitiikassa on edistytty hyvin antamalla useita tärkeitä lakeja sekä hyväksymällä kansallinen työllisyysstrategia vuodelle 2009. Työllisyystoimien ja -politiikkojen täytäntöönpano on parantunut, mutta koordinoitua muiden politiikkojen kanssa on parannettava. Jonkin verran edistystä voidaan havaita myös *sosiaalipolitiikan* alalla, vaikka lainsäädäntökehystä onkin parannettava ja voimassa oleva lainsäädäntö on pantava asianmukaisesti täytäntöön. *Kansanterveyspolitiikan* alalla on edistytty jonkin verran, lähinnä perusterveydenhuollon uudistamisessa ja sairauksien ennaltaehkäisyssä. On toteutettava lisätoimia lainsäädännön lähentämiseksi eurooppalaisiin normeihin.

Koulutuksen ja kulttuurin alalla on edistytty. *Tieteen, tutkimuksen* ja innovoinnin alalla Serbia on tehnyt paljon työtä. Se on edistänyt tutkimusyhteistyötä ja osallistunut EY:n seitsemännen tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen puiteohjelman hankkeisiin. Serbian on kuitenkin tehtävä huomattavasti työtä vahvistaakseen kansallisia tutkimusvalmiuksiaan ja pystyäkseen integroitumaan paremmin eurooppalaiseen tutkimusalueeseen.

Serbia on edistynyt hyvin valmisteluissaan *WTO*:hon liittymiseksi. Maa on antanut useita *WTO*:n sääntöjen mukaisia lakeja.

Alakohtaisista politiikoista voidaan todeta, että institutionaalinen kehys on parantunut *teollisuuden ja pk-yritysten* aloilla ja että Serbia on alkanut toteuttaa toimia pk-yrityksiä koskevan strategiansa tavoitteiden saavuttamiseksi. Se ei ole kuitenkaan vielä hyväksynyt *EU*:n säännösten mukaista modernia teollisuuspolitiikkaa koskevaa strategiaa.

Maatalouden ja maaseudun kehittämisen alalla on edistytty lainsäädännön lähentämisessä yhteisön säännösten antamalla tärkeitä puitelakeja. Myös elintarvikkeiden turvallisuuden alalla on edistytty vastaavasti, vaikkakin elintarvikealan laitosten ja sivutuotelaitosten uudistamisessa on edistytty vain vähän. *Eläinlääkintä- ja kasvinsuojelupolitiikan* aloilla on edistytty jonkin verran, mutta elintarvikeketjun turvallisuutta valvovien *laboratorioiden* nykyaikaistamisessa on edistytty vain rajallisesti.

Serbia on edistynyt hyvin *ympäristöalalla*, etenkin antamalla useita lakeja ja ratifioimalla kansainvälisiä yleissopimuksia. Institutionaaliset valmiudet, tekniset resurssit ja henkilöstöresurssit ovat kuitenkin edelleen heikot, varsinkin paikallistasolla. On toteutettava lisätoimia vesialan lainsäädännön antamiseksi ja yleensäkin ympäristöalan valmiuksien kehittämiseksi.

Liikenteen alalla on annettu uusi tieturvallisuuslaki ja kotimaisilta ja ulkomaisilta ajoneuvoilta perittävät tiemaksut on yhdenmukaistettu. Serbia on ratifioinut sopimuksen Euroopan yhteisen ilmailualueen perustamisesta (ECAA), Montrealin yleissopimuksen ja tiettyjä lentoliikenteen näkökohtia koskevan horisontaalisen sopimuksen. ECAA:n mukaisten markkinoille pääsyä koskevien velvoitteiden noudattamisessa Serbiassa on kuitenkin ollut ongelmia. Yleisesti ottaen tarvitaan lisätoimia ECAA:n ensimmäisen siirtymävaiheen täytäntöönpanemiseksi ja koordinoinnin parantamiseksi infrastruktuurista vastaavan ministeriön ja siviili-ilmailuviraston välillä. Rautatieliikenteessä tarvitaan edelleen suurta rakenneuudistusta.

Serbia on edistynyt jonkin verran *energia-alalla*. Tarvitaan kuitenkin lisätoimia energiayhteisön perustamissopimuksen vaatimusten noudattamiseksi sekä energia-alaan ja ydinturvallisuuteen liittyvien jäljellä olevien ympäristökysymysten ratkaisemiseksi. Energiatoimitusten turvaamisessa on edistytty hieman lisäämällä kaasuvaroja, tosin maakaasun siirtoyhteydet Serbian ja alueen muiden maiden välillä ovat yhä rajalliset.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden alalla on edistytty antamalla useita lakeja. Serbia on myös ratifioinut eurooppalaisen yleissopimuksen rajat ylittävistä televisiolähetyksistä. Institutionaaliset ja sääntelyvalmiudet ovat edelleen rajalliset, ja edistyminen alalla riippuu lainsäädännön täytäntöönpanosta.

Varainhoidon valvonnassa on edistytty. Hallitus hyväksyi kattavan toimintapoliittisen asiakirjan julkisen varainhoidon sisäisestä valvontajärjestelmästä. Budjettijärjestelmää koskeva laki, joka sisältää oikeusperustan julkisen varainhoidon sisäiselle valvontajärjestelmälle, tuli voimaan. Valmistelut nykyaikaisen ja toimivan julkisen *varainhoidon valvontajärjestelmän* käyttöönottamiseksi ovat kuitenkin jääneet alkuvaiheeseen. Äskettäin perustettu valtion tilintarkastusvirasto ei ole vielä aloittanut toimintaansa täydessä mittakaavassa.

Uusi *tilastojen* kehittämistä koskeva strategia on hyväksytty. Myös alakohtaisen tilastoinnin alalla on havaittu edistystä muun muassa selvitysten ja laskentojen valmistelussa ja suorittamisessa. Serbian on kuitenkin tehtävä lisätoimia täysin toimivan yritysrekisterin luomiseksi ja hallinnollisten valmiuksien vahvistamiseksi.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alalla on edistytty. Serbian ja Euroopan yhteisön välisen viisumien myöntämisen helpottamista koskevan sopimuksen ja takaisinottosopimuksen täytäntöönpanoa on jatkettu. Serbia on toteuttanut merkittäviä toimia kaikilla viisumipakon poistamista koskevan etenemissuunnitelman osa-alueilla, etenkin uusien biometristen passien käyttöönotossa. Serbian edistyksen pohjalta komissio ehdotti heinäkuussa 2009 viisumipakon poistamista Serbian kansalaisilta sillä ehdolla, että Serbia täyttää jäljellä olevat vaatimukset ennen kuin neuvosto tekee asiasta päätöksensä¹¹.

Uuden *rajavalvontaa* koskevan lain täytäntöönpano on alkanut, mutta tarvitaan lisätoimia teknisten standardien ja välineiden parantamiseksi tietyillä rajanylityspaikoilla ja valvonnan parantamiseksi Kosovon vastaisella rajalla.

Serbia on edistynyt vähän *turvapaikka-asioissa*. Muutamista heikkouksista huolimatta turvapaikkamenettelyt ovat yleisesti ottaen tyydyttävät. Etukäteissuunnittelua ei kuitenkaan juuri ole siltä varalta, että hakemusten määrä kasvaisi, eikä ole koordinoitua turvapaikanhakijoiden kotouttamista varten. *Maahanmuuton* alalla on edistytty hyvin, maahanmuuton hallintastrategia on hyväksytty, ja ulkomaalaislaki on pantu täytäntöön. Lisätoimia kuitenkin tarvitaan äskettäin hyväksytyjen strategioiden panemiseksi täytäntöön ja muuttovirtojen valvonnan parantamiseksi.

Rahanpesu on edelleen ongelma. On annettu laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja torjunnasta. Epäilyttäviä liiketoimia koskevat ilmoitukset ovat kuitenkin rajoittuneet lähinnä pankkialaan, ja rahanpesutapaukset ovat vain harvoin johtanut tutkintaan eikä niissä ole juuri annettu tuomioita.

Serbia on merkittävä kauttakulkumaa salakuljettaessa *huumausaineita* Eurooppaan. On annettu sekä huumausaineiden torjuntastrategia että toimintasuunnitelma. Lainvalvontaviranomaiset ovat takavarikoineet suuria määriä huumeita. Huumausaineiden salakuljetus Serbian kautta on kuitenkin edelleen vakava ongelma.

Poliisitoimen uudistamisessa on edistytty jonkin verran. Valmiuksia on kehitetty, koulutusta järjestetty ja kansainvälistä ja alueellista yhteistyötä harjoitettu aiempaa enemmän. Strategista suunnittelua ja sisäistä valvontaa on kuitenkin parannettava. *Järjestäytyneen rikollisuuden* torjuntaa koskeva kansallinen strategia on hyväksytty. On otettu ensiaskeleet talousrikostutkintaa ja varojen takavarikointia koskevan institutionaalisen ja oikeudellisen kehyksen parantamiseksi. Uudistetun rikosprosessilain hyväksyminen ja voimaantulo ovat kuitenkin entisestään viivästyneet. Tutkintavalmiudet ovat yhä heikot, mikä on johtanut siihen, että lopullisten tuomioiden määrä on jäänyt pieneksi. Järjestäytyneen rikollisuuden torjuminen edellyttää määrätietoista työtä, sillä se on edelleen vakava ongelma.

Serbia on edistynyt *ihmiskaupan torjunnassa* jonkin verran. Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan torjunnasta on ratifioitu ja toimintasuunnitelma on hyväksytty. Eri sidosryhmien, myös kansalaisjärjestöjen, välinen yhteistyö ihmiskaupan torjunnassa on

¹¹ KOM(2009) 366.

parantunut. Lopullisten tuomioiden määrä on kuitenkin jäänyt pieneksi samalla, kun alaikäisten uhrien osuus on jatkuvasti noussut.

Henkilötietojen suojaa koskevan oikeudellisen ja institutionaalisen kehyksen perustamisessa on edistytty jonkin verran. Lisätoimia kuitenkin tarvitaan voimassa olevan lainsäädännön saattamiseksi täysin eurooppalaisten normien mukaiseksi ja asiaa koskevien säännösten panemiseksi asianmukaisesti täytäntöön.

Kosovo

Kosovo on **poliittisten arviointiperusteiden** osalta edistynyt jonkin verran Eurooppa-kumppanuuden tärkeimpien ensisijaisten tavoitteiden saavuttamisessa, erityisesti vahvistamalla lainsäädäntöään. Painopisteen on nyt oltava täytäntöönpanossa. Kosovon itsenäisyysjulistuksesta on kulunut yli vuosi, ja on luotu instituutiot, jotka hoitavat tehtäviään yhteistyössä kansainvälisten järjestöjen kanssa. Erityisesti julkishallinnon ja parlamentin valmiuksia on kuitenkin tarpeen vahvistaa. Oikeuslaitoksen uudistaminen ja korruption, järjestäytyneen rikollisuuden ja rahanpesun torjunta edellyttää määrätietoista työtä. Käytännön yhteistyö EU:n oikeusvaltio-operaation (EULEX) kanssa ei vastaa poliittisia sitoumuksia, ja sitä on parannettava useilla operaation mandaattiin kuuluvilla aloilla.

Kosovon turvallisuustilanne on vakaa mutta hauras. Välikohtauksia on ollut useita, muun muassa EULEXin omaisuuteen kohdistuvaa ilkivaltaa. Kaiken kaikkiaan yleinen järjestys on säilynyt. Kosovon alue ei ole kokonaisuudessaan Kosovon viranomaisten määräysvallassa, etenkin pohjoisessa. Rinnakkaisia rakenteita on edelleen toiminnassa, ja äskettäin pidettiin rinnakkaiset kuntatason täytevaalit. Kosovon hallituksen on parannettava eri yhteisöjen, erityisesti Kosovon serbien, integroitumista ja EULEXin tuella vakiinnutettava oikeusvaltioperiaate. Kosovon serbiyhteisön on tehtävä rakentavampaa yhteistyötä Kosovon instituutioiden kanssa, jotta EU:n tuesta ja Eurooppa-perspektiivin eduista voidaan paremmin hyötyä. Tulevilla kunnallisvaaleilla ja laajennetulla hallinnon hajauttamisella on tässä yhteydessä tärkeä merkitys. Tähän tarvitaan Belgradin tuki. Sovinnontekoon pyrkiminen lisäisi osaltaan alueen vakautta ja parantaisi sosioekonomista kehitystä.

Kosovon viranomaiset ovat työssään pitkälti noudattaneet **demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta** koskevia perustuslain määräyksiä. Edistyminen oikeusvaltioperiaatteen juurruttamisessa on kuitenkin ollut Kosovossa vähäistä.

Parlamentin työsuunnitelma vuodeksi 2009 on hyväksytty, ja se on hallituksen lainsäädäntöstrategian mukainen. Parlamentin valmiudet käsitellä lakiesityksiä ja valvoa annetun lainsäädännön täytäntöönpanoa ovat kuitenkin heikot. Toimeenpanovallan parlamentaarinen valvonta on vähäistä. On parannettava Euroopan yhdentymistä käsittelevän valiokunnan valmiuksia valvoa, että annettava lainsäädäntö vastaa EU:n normeja.

Hallituksen keskeiset rakenteet ovat olemassa, ja Kosovon poliittinen vakaus on säilynyt. Paikallishallinnon uudistuksen voidaan todeta edistyneen jonkin verran. Tarkistettu ja parannettu Eurooppa-kumppanuuden toimintasuunnitelma hyväksyttiin elokuussa. Kosovon olisi nyt keskityttävä sen toteuttamiseen ja asetettava asioita edelleen tärkeysjärjestykseen. Ministeriöiden välinen koordinointi Kosovon EU-uudistusohjelman ajamiseksi on edelleen heikkoa. Tällä alalla tehokkaat hallintorakenteet ovat olennaisia Kosovon Eurooppa-perspektiivin toteutumiseksi. Kehitystä ja yhdentymistä Eurooppaan koordinoiva virasto on vahvistanut koordinointivalmiuksiaan, mutta siltä puuttuu korkean tason poliittinen tuki, jotta se voisi viedä todellista yhdentymisprosessia eteenpäin.

Julkishallinnon uudistamisessa on edistytty jonkin verran. Julkishallinnon tehtävien ja vastuiden tarkastelu on saatu päätökseen, ja suurin osa suosituksista on toteutettu. Joitakin keskeisiä säädöksiä on kuitenkin vielä annettava. Poliittinen sekaantuminen virkamiesten toimintaan ja virkanimityksiin on edelleen ongelma. Valmiuksien vahvistaminen kaikkialla Kosovon julkishallinnossa ja puiteiden luominen ammattimaiselle, vastuuvolliselle, riippumattomalle ja ansioidensa perusteella nimitetylle virkakunnalle, joka pystyy tehokkaasti toteuttamaan hallituksen politiikkaa, edellyttää määrätietoista työtä. Oikeusasiamiehen virastoa on edelleen vahvistettava. Julkishallinto on Kosovossa yhä heikko.

Oikeuslaitoksen osalta edistyminen on ollut rajallista. Uudistusprosessi on yhä alkuvaiheessa. Perustuslakituomioistuin on perustettu ja sen jäsenet on nimitetty. Uusi tuomioistuinten tietojärjestelmä on toiminnassa useimmissa tuomioistuimissa. Mitrovican tuomioistuin on avattu EULEXin tuella uudelleen rikosasioiden käsittelyä varten. Kosovon tuomarineuvosto on nimitetty. Sotarikoksista tuomitsemisessa on edistytty jonkin verran.

Kosovon oikeuslaitoksen riippumattomuuden ja ammattimaisuuden lisääminen edellyttää kuitenkin runsaasti työtä. Sekä siviili- että rikosasioiden käsittely on ruuhkautunut pahasti. Tehokasta mekanismia tuomareiden kurinpitomenettelyyn ei ole. Hallitukselta ja Kosovon serbiyhteisöltä edellytetään rakentavia toimia, jotta viimeksi mainitun integrointi oikeuslaitokseen voidaan varmistaa. Kosovon oikeuslaitos on edelleen heikko ja tehoton. Oikeusvaltioperiaate ei toteudu kaikkialla Kosovossa, etenkin pohjoisessa.

Korruptiontorjuntavirasto on toiminnassa, ja se on vahvistanut valmiuksiaan. Viraston valtuudet ovat kuitenkin rajalliset. Vaikka tiettyjä toimenpiteitä on toteutettu, korruptio on monilla aloilla edelleen yleistä ja se on vakava ongelma. Korruptiolainsäädäntö ei ole vielä valmis. Puoluerahoituslakia ei ole. Korruptiontorjuntastrategiaa ja toimintasuunnitelmaa ei ole vielä hyväksytty. Yhteistyötä korruptiontorjunnassa mukana olevien toimijoiden välillä on lisättävä huomattavasti. Korruptiontorjuntaviraston riippumattomuus on voitava taata. Kosovon on saatava aikaan tuloksia korruptiotapausten tutkinnassa, syytteesenpanossa ja tuomitsemisessa.

Perustuslaissa taataan *ihmisoikeudet ja vähemmistöjen suojelu* ja luetellaan keskeiset, Kosovossa suoraan sovellettavat kansainväliset sopimukset ja instrumentit. Näiden oikeuksien suojelu käytännössä edellyttää kuitenkin vielä lisätyötä, muun muassa määrätietoisia toimia Kosovon kaikkien yhteisöjen integroimiseksi.

Kosovon serbiyhteisön haluttomuus osallistua Kosovon instituutioiden toimintaan, etenkin pohjoisessa, on mittava ongelma. Sen ratkaiseminen edellyttää määrätietoista työtä sekä hallitukselta että Kosovon serbiyhteisöltä. Myös Serbian rakentava suhtautuminen on välttämätöntä.

Edistyminen *kansalaisyhteisöjen ja poliittisten oikeuksien* suhteen on ollut vähäistä. *Oikeussuojan saatavuudesta* voidaan todeta, että oikeusapujärjestelmä toimii, mutta sitä on vielä vahvistettava. *Vankiloiden* ja muiden vankeinhoitolaitosten suhteen on edistytty jonkin verran. Monia haasteita on kuitenkin vielä jäljellä, kuten henkisesti sairaiden ja nuorisorikollisten vankilaolot ja heidän sopeuttamisensa yhteiskuntaan vankilasta vapautumisen jälkeen. Edistyminen *kidutuksen ja epäasiallisen kohtelun estämisessä ja rankaisematta jättämisen* torjunnassa on ollut vähäistä.

Sananvapaus ei käytännössä täysin toteudu. Tiedotusvälineiden työskentelyyn on joissakin tapauksessa kohdistunut poliittista painostusta. *Kokoontumis- ja yhdistymisvapautta* koskevaa lainsäädäntöä on edelleen kehitetty.

Kansalaisyhteiskunta on otettava paremmin mukaan politiikan muotoiluun ja toteuttamiseen. *Uskonnonvapauden* suhteen on edistytty jonkin verran. Uskonnollisia paikkoja on rakennettu uudelleen. Vielä on paljon tehtävää eri uskontoja edustavien yhteisöjen sovinnonteon edistämiseksi. *Kadonneita* koskevaa lakia ei ole. Kadonneiden perheille maksettavia korvauksia koskeva asia on ratkaistava.

Taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet eivät täysin toteudu. *Naisten* suojelua kaikenlaiselta väkivallalta on huomattavasti vahvistettava. Lapsikauppa ja lapsityövoima ovat edelleen ongelma. *Lasten* oikeuksien toteutuminen edellyttää lisätyötä. Hallitus on hyväksynyt vammaisia koskevan toimintasuunnitelman. Sosiaalisesti muita heikommassa asemassa olevien ryhmien ja vammaisten integrointia ja suojelua ei ole kuitenkaan täysin varmistettu. *Syrjintä* on edelleen ongelma, ja sen kitkeminen edellyttää lisää hallituksen valistuskampanjoita. Lakeja ja strategioita on, mutta niiden täytäntöönpano on heikkoa. *Omistusoikeutta* koskevia instituutioita ja lainsäädäntöä on vahvistettu. Viranomaisten kyvyttömyys panna päätöksensä kaikkialla Kosovossa täytäntöön on omistusoikeuden suojelemisessa merkittävä ongelma. Uskonnollisen omaisuuden turvallisuus on yleisesti taattu.

Vähemmistöjen oikeuksista, sivistyksellisistä oikeuksista ja vähemmistöjen suojelusta voidaan todeta, että vähemmistöjen oikeudet ja sivistykselliset oikeudet turvataan voimassa olevassa lainsäädännössä erittäin hyvin. Ne eivät kuitenkaan toteudu riittävän hyvin käytännössä. Edistymisen yhteisöjen välisessä sovinnonteossa on ollut vähäistä. Tämä on viranomaisille merkittävä haaste. *Maansisäisten ja muiden pakolaisten* vapaaehtoinen paluu on edelleen vähäistä. Joidenkin kuntien ja Serbian ortodoksisen kirkon väliset maariidat ovat yhä ratkaisematta.

Romani-, ashkali- ja egyptiläisyhteisöjen elinolosuhteet ovat edelleen erittäin vaikeat, ja heihin kohdistuu toistuvasti syrjintää. Pohjois-Kosovossa vaarallisilla lyijyn saastuttamilla alueilla ala-arvoisissa oloissa elävien romaniperheiden uudelleen asuttamiseksi tarvitaan nopeasti toimenpiteitä. Viranomaisten on lisättävä toimia kaikkien vähemmistöjen saavuttamiseksi ja heidän suojelunsa ja integrointinsa varmistamiseksi.

Alueellisista kysymyksistä ja kansainvälisistä velvoitteista voidaan todeta, että Kosovon yhteistyö entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on tarkastelukaudella jatkunut. EU korostaa edelleen, että alueellisen yhteistyön on oltava kaikki osapuolet huomioon ottavaa, jotta se voisi onnistua. Se pahoittelee, että erimielisyydet Kosovon osallistumistavasta alueellisiin foorumeihin on johtanut Kosovon poissaoloon keskeisistä alueellisista tapahtumista. Kosovo on ottanut käyttöön uudet tullileimat. YK:n pääsihteerin erityisedustaja on ilmoittanut Euroopan komissiolle ja Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen (CEFTA) sopimuspuolille, että ne ovat sopusoinnussa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 kanssa. Serbia ei kuitenkaan hyväksy näiden leimojen pätevyyttä, ja se on kyseenalaistanut sen, että ne olisivat sopusoinnussa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/99 kanssa. Kosovon ja Serbian on löydettävä käytännön ratkaisuja, joiden avulla keskeiset alueelliset foorumit voivat jatkaa alueellisen yhteistyön ja kehittämisen edistämistä.

Tähän mennessä kriisin vaikutukset Kosovon **talouteen** ovat olleet vain kohtalaisia. BKT jatkoi edelleen kasvuaan, joskin hyvin alhaiselta tasolta, mutta työttömyysaste oli edelleen hyvin korkea. Korkea inflaatio on kääntynyt tuontihintojen laskun myötä deflaatioksi. Heikko oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen, kovin rajallinen ja yksipuolinen tuotantokapasiteetti ja heikko liikenne- ja energiainfrastruktuuri haittaavat edelleen merkittävästi talouskehitystä. Tapauskohtaiset tarpeet ohjaavat finanssipolitiikkaa, ja siltä puuttuu selkeä yhteys keskipitkän aikavälin toimintakehykseen. Energiahuollon vakaus on parantunut, mutta hintana on budjetista maksettavien avustusten lisääntyminen.

Taloudellisista arviointiperusteista voidaan todeta, että Kosovon edistyminen toimivan markkinatalouden luomisessa on ollut hyvin vähäistä. Huomattavia uudistuksia ja investointeja on tehtävä, jotta se voisi pitkällä aikavälillä selviytyä kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa.

Vapaan markkinatalouden harjoittamisesta vallitsee edelleen yksimielisyys. Kosovossa käytetään euroa, maalla ei ole huomattavaa ulkomaista velkaa ja vienti on hyvin vähäistä. Nämä tekijät ovat suojanneet Kosovon taloutta maailmanlaajuisen taantuman kielteisiltä vaikutuksilta. Pankkiala on säilynyt terveenä, kannattavana ja hyvin pääomitettuna. Talouskasvun veturina on ollut jatkuva luottoekspansio ja ulkomaisen avun lisääntyminen. Vuoden 2008 talousarvio oli hieman alijäämäinen, kun se edellisvuonna oli huomattavan ylijäämäinen. Verotulot lisääntyivät hieman. Kosovo liittyi kesäkuussa Kansainväliseen valuuttarahaston ja Maailmanpankin jäseneksi.

Jo ennestään suuri kauppavaje kasvoi kuitenkin entisestään lähinnä siksi, että mittavaa tienrakennusohjelmaa varten maahan tuotiin huomattava määrä koneita ja kuljetusvälineitä. Sekä budjettitasapaino että ulkoinen tasapaino ovat entistäkin kestävämpiä lähinnä politiikan heikon suunnittelun ja toteutuksen vuoksi. Talouskriisin seurauksena vienti väheni huomattavasti vuonna 2009 jo ennestään hyvin alhaiselta tasolta. Taloustilastot ovat yhä riittämättömät. Rahoituksen hinta on pysynyt korkeana, sillä riskipremiot, joita pankit perivät yrityslainoista, ovat edelleen korkeita. Avustukset ja tulonsiirrot budjetista lisääntyivät. Heikko oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen, monilla aloilla vallalla oleva korruptio ja omistusoikeuksiin liittyvä epävarmuus olivat edelleen talouden kehittymisen merkittävimmät esteet. Työttömyys pysyttelee erittäin korkeana. Kosovossa onnistuttiin lisäämään nuorten osallistumista työmarkkinoille vain vähän. Epävirallinen sektori on edelleen merkittävä haaste.

Kosovon edistyminen lainsäädäntönsä ja politiikkojensa saattamisessa **eurooppalaisia normeja** vastaaviksi on ollut vaihtelevaa. Tulliasioita, verotusta, koulutusta ja poliisitoimea koskevaa säännöstöä on kehitetty edelleen. Ympäristöasioita, kilpailua, immateriaalioikeuksia, energia-asioita sekä tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääoman vapaata liikkuvuutta koskeva lähentyminen on alkuvaiheessa. Varainhoidon valvonta ja tilastot, tietosuoja sekä rahanpesun ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta ovat aloja, joilla eurooppalaisten normien täytäntöönpano on edelleen vähäistä.

EU:n **sisämarkkinoiden** osalta *tavaroiden vapaa liikkuvuus* on edistynyt jonkin verran. Eurooppalaisten käytäntöjen ja säädösten saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä ja niiden täytäntöönpano on alkuvaiheessa. Hallinnolliset valmiudet ovat yhä heikot. *Henkilöiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden ja sijoittautumisoikeuden* osalta yhdenmukaistaminen on riittämätöntä. *Pääomien vapaan liikkuvuuden* edistäminen ja erityisesti rahoitusalan sääntelyn vahvistaminen edellyttää määrätietoista työtä.

Tulleista saatavat tulot kasvoivat tullihallinnon tehokkuuden paranemisen myötä. Tulli- ja tavaranimikekoodeksi hyväksyttiin. Tullia koskevat säännökset ovat eurooppalaisten normien mukaisia. Hallinnollisia valmiuksia on kuitenkin tullin alalla huomattavasti vahvistettava ja korruption torjuntaa tehostettava. Pohjois-Kosovossa ei edelleenkään kerätä tulleja. EULEX-tullivirkailijat valvovat pohjoisessa kumpaakin väylää, mikä on vähentänyt salakuljetusta. *Verotusta* koskevaa lainsäädäntöä on kehitetty edelleen, ja alemmat veroasteet ovat tulleet voimaan. Verotukseen liittyvien hallinnollisten valmiuksien lisääminen ja epävirallisen talouden supistaminen edellyttää lisätyötä.

Julkisia hankintoja koskeva soveltamislainsäädäntö on pitkälti saatu valmiiksi ja julkisten hankintojen muutoksenhakuelin on perustettu. Lainsäädännön täytäntöönpanossa on kuitenkin vakavia ongelmia. Viranomaisten on tutkittava korruptioväitteet niin, että sillä on vaikutusta. Hankintasopimusten täytäntöönpanon seuranta on huomattavasti vahvistettava. Hankintoja hoitavat työntekijät ovat Kosovossa edelleen alttiita häirinnälle ja pelottelulle.

Immateriaalioikeuksia koskevaa strategiaa ei vielä ole. Teollisoikeuksien, tekijänoikeuksien ja muiden vastaavien oikeuksien toteutumismekanismit ovat heikot. Kilpailulautakunta on perustettu, ja se on tutkinut väitetyjä *kilpailusääntöjen* rikkomistapauksia. Kosovon kilpailulainsäädäntö ei ole täysin yhdenmukainen eurooppalaisten normien kanssa.

Viranomaisten on yksinkertaistettava erilaisia *työllisyyteen* vaikuttavia strategioita ja varmistettava niiden täytäntöönpano. Työterveyttä ja työturvallisuutta sekä sosiaalipalveluja ja laitoshoidoa koskevaa lainsäädäntöä on parannettava. *Julkisen terveydenhuollon* hallinnollisia ja institutionaalisia valmiuksia on vahvistettava terveydenhuoltopalvelujen laadun parantamiseksi. Edistyminen *työmarkkinaosapuolten välisessä vuoropuhelussa* on ollut vähäistä. *Koulutuksen* yhdenmukaistaminen eurooppalaisia normeja vastaavaksi jatkuu. Koulutuksen institutionaalinen uudistaminen on kuitenkin vielä kesken, ja toimintasuositusten käytännön toteutusta on parannettava. Viranomaiset ovat toteuttaneet toimia, joilla helpotetaan yhteistyötä EU:n kanssa *tutkimuksen* alalla. Näistä voidaan mainita koordinaattorin nimittäminen seitsemättä puiteohjelmaa varten.

Alakohtaisista politiikoista voidaan todeta, että *teollisuutta ja pk-yrityksiä* koskevat institutionaaliset puitteet ja lainsäädäntö ovat edelleen vaillinaiset. *Maatalouden* suhteen on tehty työtä, ja maanjaossa ja tilojen toiminnan monipuolistamisessa on edistytty jonkin verran. Valmiudet panna politiikkoja täytäntöön ovat kuitenkin riittämättömät. Useita *ympäristöalan* puitelakeja on hyväksytty. Niiden täytäntöönpano ja EU:n ympäristönormien täyttäminen vaatii paljon työtä.

Liikenteen alalla Kosovo on käynnistänyt mittavan maantierakennusohjelman, kun taas rautateihin investoidaan liian vähän. Kosovo osallistuu edelleen aktiivisesti Kaakkois-Euroopan keskeisen alueellisen liikenneverkon ja liikenneobservatorion toimintaan. Ilmailun alalla on kuitenkin annettu eurooppalaisten normien kanssa ristiriitaista lainsäädäntöä. Rautatiehallinnon johtokuntaa ei ole vielä nimitetty. Ilmailuhallinnon johtokunta on nimitetty, mutta se ei ole vielä aloittanut toimintaansa.

Edelleen vakavista ongelmista kärsivällä *energia-alalla* on vielä annettava useita tärkeitä lakeja. Sähkökatkot ovat edelleen yleisiä. Jatkuvat tappiot ja hieman parannuttuaankin alhainen laskutusaste heikentää alan taloudellista elinkelpoisuutta. Hallitus on tehnyt rakentamispäätöksen uudesta ruskohiilivoimalasta, jonka on täytettävä eurooppalaiset normit. Kosovon siirtoverkonhaltijalla on edelleen vaikeuksia osallistua täysivaltaisena kumppanina alueellisiin kaupan mekanismeihin.

Tietoyhteiskuntaa ja tiedotusvälineitä koskevan lainsäädännön ja strategioiden täytäntöönpano vaatii lisätyötä. Sääntelyviranomaisten, kuten televiestintäalan sääntelyviraston ja riippumattoman medialautakunnan, hallinnollisia valmiuksia sekä taloudellista ja poliittista riippumattomuutta on edelleen vahvistettava. Julkisen palvelun yleisradioyhtiön johtokunta on nimitettävä.

Edistyminen *varainhoidon valvonnassa* ja *tilastoinnissa* on ollut rajallista. Sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen valmiuksien parantaminen edellyttää jatkuvaa työtä. Tilastoinnin

perusrakenteet ovat yhä heikot.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden osalta edistyminen on ollut rajallista. *Rajaturvallisuudesta* huolehtivien virastojen välille on luotu koordinoitimekanismeja. Rajat vuotavat kuitenkin edelleen, ja poliisin resursseja ja valmiuksia valvoa rajoja on vahvistettava. Kosovon valmiudet käsitellä *turvapaikkahakemuksia* ovat edelleen rajalliset. Palautettujen henkilöiden uudelleenkotouttaminen on edelleen vähäistä. Takaisinotolle on luotava asianmukaiset puitteet.

Oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten valmiudet puuttua *rahanpesuun* ovat yhä heikot. Rahanpesua ei ole määritelty lainsäädännössä rikokseksi. Voimassa oleva lainsäädäntö on riittämätöntä, eikä sitä ole pantu täysimääräisesti täytäntöön. Rahanpesun torjunnan koordinoitua varten ei ole pysyvää rakennetta. Raportointi rahanpesun selvittelykeskukselle on vähäistä. Keskuksen ja veroviranomaisten yhteistyö on edelleen riittämätöntä.

Takavarikoitujen huumausaineiden määrä, tutkittujen tapausten määrä ja pidätettyjen ja syytteeseen pantujen henkilöiden määrä lisääntyi tarkastelujaksolla. Kosovo on hyväksynyt strategian ja toimintasuunnitelman *huumekaupan* torjumiseksi. Lainvalvontaviranomaisten yhteistyö tällä alalla on kuitenkin yhä heikkoa. Takavarikoitujen huumeiden turvallista varastointia ei ole pystytty täysin varmistamaan. Huumekauppa on kaiken kaikkiaan edelleen vakava ongelma.

Poliisitoimea koskeva peruslainsäädäntö on olemassa. Yleiseen järjestykseen liittyvät toiminnot on pitkälti varmistettu. Useimmat Ibarjoen eteläpuoleiseen Kosovon serbiyhteisöön kuuluvat poliisit, jotka jättivät tehtävänsä itsenäisyysjulistuksen jälkeen, ovat palanneet töihin. Väkivaltaisuuksia on kuitenkin ollut useita, muun muassa EULEXin omaisuuden tarkoituksellista vahingoittamista. Yleistä järjestystä ylläpitävän monietnisen poliisiyksikön puuttuminen Mitrovican alueelta vähentää poliisin valmiuksia puuttua järjestyshäiriöihin pohjoisessa. Ylemmän poliisijohdon, johon kuuluu yksi Kosovon serbi, toimenkuvaukset ovat viivästyneet. Tutkintavalmiuksissa ja tiedusteluun perustuvan poliisitoiminnan valmiuksissa on vakavia puutteita. Aseiden keräämiseen siviiliväestöltä ei ole strategiaa. Poliisin todistusaineiston turvallisuutta ei ole täysin varmistettu. EULEXin pääsyä keskeisiin tietokantoihin on edelleen edistettävä, jotta EULEX voi suorittaa tutkimuksiaan toimeksiantonsa puitteissa.

Järjestäytynyt rikollisuus on yhä vakava ongelma, joka vaikuttaa oikeusvaltion ja liiketoimintaympäristön toimivuuteen. Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskeva strategia ja toimintasuunnitelma on hyväksytty, mutta lainsäädäntö ei ole vielä valmis. Todistajansuojalain puuttuminen ja rajalliset mahdollisuudet tarjota todistajansuojaa estää poliisin toimintaa tällä alalla. Kosovo on edelleen järjestäytyneen rikollisuuden lähtöpiste ja kauttakulkupaikka. Se on edelleen myös ihmiskaupan lähtöpiste, määränpää ja kauttakulkureitti. Uhrien tunnistaminen ja ihmiskaupan tutkinta on edelleen Kosovon lainvalvontaviranomaisten osalta ongelma. Järjestäytynyt rikollisuus on erityinen haaste kaikkialla Kosovossa, etenkin pohjoisessa. Kosovo on hyväksynyt *terrorismin* torjuntaa koskevan strategian ja toimintasuunnitelman, mutta lainsäädäntöä ei vielä ole.

Kosovolla ei ole vielä *tietosuojalainsäädäntöä*. Riippumatonta tietosuojaviranomaista ei ole.

Turkki

Turkki täyttää edelleen **poliittiset arviointiperusteet** riittävän hyvin. Siellä järjestetyt kunnallisvaalit olivat vapaat ja rehelliset kautta maan. Oikeuslaitosuudistuksen,

siviilihallinnon ja armeijan välisten suhteiden sekä sivistyksellisten oikeuksien suhteen edistettiin jonkin verran. Hallitus on myös aloittanut kattavan puolueiden ja kansalaisyhteiskunnan kuulemisen kurdikysymyksen ratkaisemiseksi. Useimmilla poliittisiin arviointiperusteisiin liittyvillä aloilla, etenkin perusoikeuksien ja perustuslakiuudistuksen kohdalla, tarvitaan kuitenkin lisätoimia.

Demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen alalla on tutkittu väitettyä Ergenekon-rikollisverkostoa, ja tutkimukset ovat johtaneet vakaviin syytöksiin, jotka koskevat muun muassa sotilashenkilöitä. Tässä Turkilla on tilaisuus vahvistaa luottamusta siihen, että sen demokraattiset instituutiot toimivat asianmukaisesti ja maassa noudatetaan oikeusvaltioperiaatetta. On kuitenkin tärkeää, että asiassa noudatetaan kaikilta osin asianmukaista oikeudenkäyntimenettelyä ja otetaan erityisesti vastaajien oikeudet huomioon. Hallitus on toistanut sitoutuneensa EU:hun liittyviin uudistuksiin, nimittänyt kokopäiväisen pääneuvottelijan ja hyväksynyt yhteisön säännösten käyttöönottoa koskevan kansallisen ohjelman. Puolueiden väliltä puuttuva vuoropuhelu ja sovinto henki vaikuttavat kuitenkin kielteisesti uudistusten toteutumiseen. Turkin on edelleen saatettava puoluelainsäädäntönsä vastaamaan eurooppalaisia normeja.

Julkishallinnon uudistaminen ja erityisesti virkamieskunnan nykyaikaistaminen edellyttävät huomattavia lisätoimia. Ensisijaisina tavoitteina on karsia byrokratiaa, edistää hallinnon yksinkertaistamista sekä kehittää edelleen virkamieskuntaa, jotta se olisi ammattimainen, riippumaton, vastuuvetellinen, avoin ja ansioidensa perusteella nimitetty.

Turvallisuusjoukkojen siviilivalvonnan alalla on edistytty jonkin verran, ja etenkin sotilastuomioistuinten toimivaltaa on rajoitettu. Puolustusvoimien korkeassa asemassa olevat sotilashenkilöt ovat kuitenkin edelleen antaneet lausuntoja toimivaltaansa kuulumattomista asioista. Lisäksi on varmistettava puolustusmenojen täysimääräinen parlamentaarinen valvonta. Ergenekon-tutkimuksissa esille tulleet epäilyt sotilashenkilöstön osallistumisesta hallituksen vastaiseen toimintaan ovat vakava huolenaihe.

Oikeuslaitoksen alalla myönteisenä askeleena on oikeuslaitoksen uudistamisstrategia, jonka hallitus hyväksyi kuultuaan asiassa kaikkia sidosryhmiä. Toimet henkilöstön ja rahoituksen lisäämiseksi ovat myös myönteisiä seikkoja. Näitä toimia on kuitenkin jatkettava. Lisäksi oikeuslaitoksen riippumattomuudessa, puolueettomuudessa ja tehokkuudessa on edelleen puutteita, jotka liittyvät muun muassa tuomarien ja syyttäjien korkean neuvoston kokoonpanoon ja alueellisten muutoksenhakutuomioistuinten perustamiseen.

Korruption torjumiseksi laadittua oikeudellista kehystä on parannettu. Korruptiota esiintyy kuitenkin edelleen monilla aloilla. Turkin on viimeisteltävä korruption vastainen strategiansa sekä saatava aikaan tuloksia tutkinnan, syytöimien ja tuomioiden osalta.

Ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojelun alalla on edistytty jonkin verran, mutta edelleen tarvitaan mittavia toimia. *Kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön noudattamisen* alalla on edistytty jonkin verran. YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) ratifiointi ja joidenkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden edellyttämien lakimuutosten täytäntöönpano ovat edelleen kesken. Institutionaalista kehystä ihmisoikeuksien edistämiseksi ja täytäntöönpanemiseksi on edelleen vahvistettava. Oikeusasiamiesinstituutio on edelleen perustamatta.

Vaikka Turkin oikeudellinen kehys sisältää kattavan toimenpidepaketin *kidutukselta ja epäasialliselta kohtelulta* suojaamiseksi, sen täytäntöönpanossa ja hallituksen ajaman

nollatoleranssipolitiikan täysimääräisessä soveltamisessa on edelleen puutteita. Väitteet kidutuksesta ja epäasiallisesta kohtelusta sekä rikollisten rankaisemattomuudesta ovat edelleen merkittäviä huolenaiheita. Tällä alalla saavutetun edistymisen tarkka arviointi edistyisi, jos Turkin viranomaiset hyväksyisivät pian Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean raportin julkistamisen.

Vankeinhoidon alalla on edistytty parantamalla infrastruktuureita ja koulutusta sekä palkkaamalla lisää henkilöstöä. Vankiloiden tilanahtauteen ja esitutkintavankien suureen osuuteen liittyvät ongelmat ovat edelleen ratkaisematta.

Turkin rikoslain 301 §:ää ei enää sovelleta systemaattisesti *sananvapauden* rajoittamiseen. Rikoslain monien muiden pykälien nojalla on kuitenkin nostettu syytteitä ja annettu tuomioita. Turkin lainsäädäntö ei takaa riittävällä tavalla Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaista sananvapautta. Tiedotusvälineisiin kohdistuva poliittinen painostus ja oikeudellinen epävarmuus vaikuttavat tiedotusvälineiden vapauden toteutumiseen käytännössä.

Yhdistymisvapauden alalla lainsäädäntö vastaa suurin piirtein eurooppalaisia normeja. Lainsäädännön täytäntöönpanossa tarvitaan kuitenkin merkittävää edistymistä, sillä yhdistysten toimintaan on puututtu suhteettomasti ja joissakin tapauksissa yhdistykset ovat joutuneet oikeudenkäyntimenettelyjen kohteeksi.

Uskonnonvapauden alalla säätiölain täytäntöönpano on sujunut moitteettomasti. Hallitus on aloittanut vuoropuhelun alawiittien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen kuin muslimien edustajien kanssa. Yhteisöjen erityisongelmat ovat kuitenkin edelleen ratkaisematta. Säätiölaissa ei käsitellä kysymyksiä, jotka liittyvät takavarikoituun ja kolmansille myytyyn omaisuuteen tai sellaisten säätiöiden omaisuuteen, jotka yhdistyivät ennen uuden lain voimaantuloa. Vähemmistöuskontojen edustajat ovat edelleen joutuneet hyökkäysten kohteeksi. Käyttöön ei ole vielä otettu Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen mukaista oikeudellista kehystä, joka mahdollistaisi alawiittien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen kuin muslimien toiminnan, myös papiston kouluttamisen, ilman aiheettomia rajoituksia. Lisätoimia tarvitaan sellaisten olosuhteiden luomiseksi, joissa uskonnonvapaus voi käytännössä toteutua täysimääräisesti.

Naisten oikeudet ja sukupuolten tasa-arvon takaava yleinen oikeudellinen kehys on pääosin voimassa. Merkittäviä lisätoimia kuitenkin tarvitaan, jotta voitaisiin varmistaa lainsäädännön noudattaminen käytännössä ja pienentää naisten ja miesten välillä olevaa kuilua, joka ilmenee talouteen osallistumisessa ja taloudellisissa mahdollisuuksissa, poliittisessa vaikuttamisessa ja koulutukseen pääsyssä. Perheväkivalta, kunniamurhat sekä lapsi- ja pakkoavioliitot ovat edelleen vakavia ongelmia joissakin osissa maata. Naisten oikeuksiin ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvää koulutusta ja tiedottamista olisi lisättävä sekä miesten että naisten keskuudessa.

Toimia on tehostettava kaikilla *lasten oikeuksiin* liittyvillä aloilla. Näitä ovat muun muassa hallinnolliset valmiudet, terveydenhuolto, koulutus, nuorisotuomioistuinjärjestelmä ja lapsityövoima. Tapaukset, joissa nuoria tuomitaan aikuisina rikoksentehtäjinä terrorismin vastaisen lain nojalla ja heille langetetaan suhteettomia rangaistuksia, ovat vakavia huolenaiheita.

Edelleen tarvitaan uusia lakeja sen varmistamiseksi, että *ammattiyhdistysoikeuksia*, varsinkin järjestäytymistä, lakkoilua ja työehtosopimusneuvotteluja koskevia oikeuksia kunnioitetaan

täysimääräisesti EU:n normien ja Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimusten mukaisesti.

Vähemmistöjen oikeuksia koskeva tilanne ei ole muuttunut. *Sivistyksellisten oikeuksien* alalla on kuitenkin edistytty jonkin verran, sillä kurdinkielisiä ohjelmia tarjoava kansallinen televisiokanava on aloittanut toimintansa. Muiden kielten kuin turkin käyttöä rajoitetaan kuitenkin edelleen yksityisissä televisio- ja radiolähetyksissä, politiikassa, koulutuksessa ja yhteydenotoissa viranomaisten kanssa. Muiden kielten kuin turkin käyttöä koskeva lainsäädäntö mahdollistaa rajoittavat tulkinnat, ja sen täytäntöönpano on vaihtelevaa. *Romanien* tilanteessa ei ole tapahtunut edistystä, vaan heitä syrjitään toistuvasti. Romanian asuinalueiden tuhoaminen on jatkunut, eikä romaneille ole tarjottu korvaavaa majoitusta.

Hallitus on aloittanut laaja-alaisen, *maan itä- ja kaakkoisosia* koskevan julkisen keskustelun, jossa käsitellään kurdikysymykseen liittyviä sivistyksellisiä, poliittisia ja taloudellisia näkökulmia. On erittäin tärkeää, että tämä keskustelu johtaa konkreettisiin toimiin. Myönteistä on myös miinanraivausta Syyrian rajalla koskevan lain hyväksyminen. Terrorismin vastaisen lainsäädännön laaja tulkitseminen on kuitenkin johtanut perusoikeuksien perusteettomaan rajoittamiseen. Kyläpartiointijärjestelmää ei ole vielä lakkautettu.

PKK, jonka EU luokittelee terroristijärjestöksi, on jatkanut terrori-iskujaan, joissa on kuollut useita ihmisiä.

Korvausten maksamista *maansisäisille pakolaisille* on jatkettu. Hallituksella ei kuitenkaan ole kattavaa kansallista strategiaa maansisäisiä pakolaisia koskevan ongelman ratkaisemiseksi. Tällaisten pakolaisten tarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan tehokkaampia toimia.

Alueellisten kysymysten ja kansainvälisten velvoitteiden osalta Turkki on ilmaissut julkisen tukensa YK:n johdolla käytäville neuvotteluille, jotta *Kyproksen ongelmaan* löydetäisiin kokonaisvaltainen ratkaisu. Sen sijaan kahdenvälisen suhteiden normalisoinnissa Kyproksen tasavaltaan ei ole edistytty. Turkin on pantava assosiaatiosopimuksen lisäpöytäkirja täysimääräisesti täytäntöön ja poistettava kaikki tavaroiden vapaan liikkuvuuden esteet, mukaan lukien Kyproksen ja Turkin välisiä suoria liikenneyhteyksiä koskevat rajoitukset.

Turkin ja Kreikan välisiä suhteita koskevista kysymyksistä käytiin tunnustelevia keskusteluja, mutta rajakiistoissa ei saavutettu sovintoa. Lisätoimiin on ryhdytty luottamuksen rakentamiseksi. Kreikka on tehnyt huomattavan määrän virallisia valituksia siitä, että Turkki loukkaa toistuvasti Kreikan ilmatilaa ja että sen koneet lentävät myös Kreikan saarten yli. Suhteet *Bulgariaan* ovat myönteiset. Hyvät naapuruussuhteet ovat jatkossakin avainasemassa.

Turkillla on edelleen myönteinen vaikutus *Länsi-Balkanin alueeseen*.

Turkki on kesäkuusta 2009 hoitanut Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessin (SEECp) kiertävää puheenjohtajuutta.

Turkin **talous** supistui sekä ulkomaisessa että kotimaisessa kysynnässä ja etenkin investoinneissa tapahtuneen laskun vuoksi. Talouskriisin vaikutus kohdistui kuitenkin lähinnä vain reaalityönteeseen aikaisemmin toteutettujen rakenneuudistusten ja suhdanteita tasoittavien toimenpiteiden ansiosta. Makrotalous on pysynyt pääosin vakaana. Inflaatio laski merkittävästi lähinnä siksi, että energian käytöstä ja nousujohteisesta taloudesta aiheutuneet paineet helpottivat. Työttömyys kasvoi merkittävästi. Rakenneuudistuksien toteuttaminen hidastui hieman vaikeassa taloustilanteessa varsinkin vuoden 2009 alkupuoliskolla.

Uskottavien talouspoliittisten suunnitelmien puuttuminen lisäsi jonkin verran epävarmuutta sijoittajien keskuudessa.

Taloudellisten arviointiperusteiden mukaan tarkasteltuna Turkki on toimiva markkinatalousmaa. Maan pitäisi selvittää kilpailun ja markkinavoimien paineista unionissa keskipitkällä aikavälillä edellyttäen, että se edelleen toteuttaa kokonaisvaltaista uudistusohjelmaansa, jolla on tarkoitus korjata rakenteellisia heikkouksia.

Yksimielisyys talouspolitiikan perusteista on pystytty säilyttämään tämänhetkisestä haastavasta tilanteesta huolimatta. Turkki hyväksyi vaatimukset elvytystoimenpiteistä talouden huomattavan supistumisen korjaamiseksi ja otti ne pääosin osaksi kattavampaa kehitysstrategiaa, johon kuuluu julkisten investointien lisääminen, työpaikkojen luominen ja alakohtaiset uudistukset. Maan inhimillisen ja fyysisen pääoman kehittämisessä edistyi jonkin verran, vaikkakin talouskriisi muodostaa haasteen tälle kehitykselle. Ulkoista rahoitusta oli edelleen saatavilla, ja jo aiemmin hyvällä tasolla ollut virallinen valuuttavaranto supistui vain hieman. Kauppavaje supistui merkittävästi, ja inflatiopaineet helpottivat. Yksityistämistä jatkettiin toteuttamalla joitakin suuria hankkeita erityisesti energia-alalla. Turkin rahoitusala osoittautui huomattavan kestäväksi, vaikka maailmanlaajuisesti rahoituslalla on koettu useita epävakaita jaksoja. Turkin kauppa monipuolistui ja suuntautui uusille markkinoille, mikä osaltaan lievensi kriisin vaikutuksia.

Vaikka kriisin torjumiseksi toteutetut talouspoliittiset toimenpiteet hillitsivät talouden taantumista jonkin verran, ne saattavat vaarantaa aiempina vuosina julkisen talouden vakauttamisen ja keskipitkän aikavälin kestävien politiikkojen ansiosta saavutetut hyödyt, jos toimenpiteistä ei luovuta oikeaan aikaan. Julkisen talouden läpinäkyvyyttä parantavat toimet keskeytettiin, ja joissakin tapauksissa kehitys kääntyi jopa kielteiseen suuntaan. Työmarkkinaolosuhteet muuttuivat yhä haastavammiksi, ja työttömyys kasvoi jyrkästi. Työpaikkojen luontia vaikeuttivat edelleen etenkin työvoiman ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän välinen epäsuhta, suhteellisen korkeat sosiaalimaksut sekä joustamattomat työllistämiskäytännöt. Turkin hallituksen useista uusista aloitteista huolimatta talouskriisi vaikeutti pienten- ja keskisuurten yritysten rahoituksen saantia ja hidasti Turkin talouden alakohtaisia muutoksia. Valtiontuen myöntäminen ei edelleenkään ole läpinäkyvää. Vaikka uuden lainsäädännön hyväksyminen on edistänyt markkinoille pääsyä, markkinoilta poistumiseen liittyy edelleen esteitä. Oikeudellinen ympäristö ja varsinkin tuomioistuinmenettelyt aiheuttavat käytännön haasteita liiketoimintaympäristölle ja estävät sen kehittymistä. Turkki hyväksyi kattavan toimintasuunnitelman merkittävänä haasteena olevan epävirallisen talouden supistamiseksi.

Turkin **edellytykset täyttää jäsenysvelvoitteet** paranivat edelleen. Edistystä tapahtui useimmilla aloilla, vaikkakin se oli toisinaan epätasaista. Lainsäädännön lähentäminen on edistynyt esimerkiksi tavaroiden vapaan liikkuvuuden, immateriaalioikeuksien, kilpailupolitiikan, energian, yritys- ja teollisuuspolitiikan, kuluttajansuojan, tilastojen, Euroopan laajuisten verkkojen sekä tieteen ja tutkimuksen aloilla. Lähentämistä on kuitenkin jatkettava ympäristön, valtiontukien, sosiaalipolitiikan ja työllisyyden, yhtiöoikeuden, julkisten hankintojen, elintarvikkeiden turvallisuuden, eläinlääkintä- ja kasvinsuojelupolitiikan sekä palvelujen vapaan liikkuvuuden aloilla. Lähentäminen on saatettava päätökseen tulliliiton ja ulkosuhteiden alalla ja erityistä huomiota on kiinnitettävä WTO:ssa esitettävien kantojen yhtenäistämiseen. Useisiin pitkäaikaisiin kauppaa häiritseviin tekijöihin ei ole puututtu, sen sijaan on syntynyt uusia ongelmia. On tärkeää, että Turkki noudattaa täysimääräisesti tulliliiton puitteissa tekemiään sitoumuksia. Turkin olisi

ratkaisevan tärkeää parantaa useilla aloilla hallinnollisia valmiuksiaan noudattaen yhteisön säännöstöä.

Tavaroiden vapaan liikkuvuuden alalla lainsäädännön yhdenmukaistaminen on edistynyt melko hyvin, mutta tarkastelujakson aikana edistyminen oli vähäistä. Kauppaa ovat haitanneet yhä enemmän tekniset esteet, jotka liittyvät vaatimustenmukaisuuden arviointiin ja standardointiin. Lainsäädännön lähentäminen *sijoittautumisoikeuden ja palvelujen tarjoamisen vapauden* aloilla on alkuvaiheessa. Postipalvelujen ja ammatillisen pätevyyden vastavuoroisen tunnustamisen aloilla ei ole edistytty lainkaan. *Pääomien vapaan liikkuvuuden* alalla Turkki edistyi jonkin verran etenkin pääomanliikkeitä ja maksuja sekä rahanpesun torjuntaa koskevien toimintasuunnitelmien täytäntöönpanossa. Turkki edistyi myös vakuutusmarkkinoiden vapauttamisessa. Pääomanliikkeitä ja maksuja koskevaa lainsäädäntöä on kuitenkin yhdenmukaistettu vain vähän yhteisön säännöstön kanssa. *Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden* alalla on edistytty vain vähän, ja lainsäädännön lähentäminen on vasta alkuvaiheessa.

Julkisten hankintojen alalla on edistytty jonkin verran erityisesti hallinnollisten valmiuksien parantamisessa, ja jotkut hankintaviranomaiset soveltavat hyviä hankintakäytäntöjä. Lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi ja institutionaalisten valmiuksien kehittämiseksi tarvittavia uudistuksia koskevan strategian laadinta on edelleen kesken. Yleisistä säännöistä poiketaan yhä enemmän ja samalla suositaan kotimaisia tarjoajia, mikä vähentää kilpailua ja julkisten tarjouskilpailujen toimivuutta. *Yhtiöoikeuden* alalla ei ole tapahtunut merkittävää edistymistä tarkastelujakson aikana. Uutta kauppalakia ei ole annettu. *Immateriaalioikeuksien* yhdenmukaistamisessa on edistytty suhteellisen hyvin. Immateriaalioikeuksien parissa toimivien julkisten elinten välistä koordinoitua ja yhteistyötä on kehitetty edelleen ja niiden erikoistumista edistetty. Lainsäädännön noudattaminen on kuitenkin edelleen riittämätöntä. On erittäin tärkeää, että Turkissa hyväksytään immateriaalioikeuksia sääntelevät uudistetut lait, jotka on yhdenmukaistettu yhteisön säännöstön kanssa.

Turkki on edennyt pitkälle lainsäädännön lähentämisessä *kilpailunrajoitusten* ja siihen kuuluvien yrityskeskittymien valvontaa koskevien sääntöjen alalla. *Valtiontukien* alalla ei kuitenkaan ole edistytty lainsäädännön lähentämisessä, ja pitkään odotettu valtiontukilaki on edelleen hyväksymättä.

Rahoituspalvelujen alalla on edistytty jonkin verran. Turkin lainsäädäntö on osittain yhdenmukaista yhteisön säännöstön kanssa kolmella rahoituspalvelujen osa-alueella. *Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden* alalla on edistytty jonkin verran sähköisen viestinnän suhteen. Täytäntöönpanosäännösten hyväksyminen on kuitenkin tärkeää, jotta voitaisiin varmistaa, että primaarioikeudella on tehokas vaikutus markkinoihin. Audiovisuaalipolitiikan alalla on edistytty vain vähän.

Lainsäädännön lähentäminen yhteisön säännöstöön on edistynyt vain vähän *maatalouden ja maaseudun kehittämisen* alalla. Nykyiset maatalouden tukitoimet ja strategiapolitiikka eroavat yhä enemmän yhteisestä maatalouspolitiikasta, ja IPARD-ohjelman edellyttämien rakenteiden venyvä hyväksymisaikataulu osoittaa, että Turkilla on ongelmia perustaa toimivia hallinto- ja organisaatorakenteita sekä ottaa käyttöön menettelyjä maatalouden kehittämiseen tarkoitettujen varojen hallinnoimiseksi EU:n normien mukaisesti. Nautaeläintuotteiden kauppaa koskeviin teknisiin esteisiin, jotka ovat kahdenvälisen sitoumusten vastaisia, olisi puututtava viipymättä. Edistyminen tällä alalla on ollut yleisesti ottaen vähäistä. Turkki edistyi vain vähän *elintarvikkeiden turvallisuuden sekä eläinlääkintä- ja kasvinuojelupolitiikan* aloilla. Vaikka toimia jatkettiin, yhteisön säännöstön saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä ja lainsäädännön täytäntöönpano ovat edelleen alkuvaiheessa.

Kalastuksen alalla edistyi jonkin verran kalakantojen ja aluskannan hallinnoinnissa sekä kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanossa. Lainsäädännön lähentäminen ei kuitenkaan edistynyt tämän luvun osalta.

Turkki on edistynyt vain vähän *liikennealan* lähentämisessä. Täytäntöönpanovalmiudet ovat jäämässä jälkeen tieliikenteen alalla, eikä rautatieliikenteen alallakaan ole edistytty. Lentoliikenteen alalla on edistytty vain vähän. Puutteellinen viestintä Turkin ja Kyproksen lennonjohtokeskusten välillä vaarantaa edelleen vakavasti lentoturvallisuutta. Turkki ei osallistu Euroopan ilmatilan yhtenäistämiseen tähtääviin toimiin. Edistyminen meriliikenteen alalla on ollut vähäistä, mutta Turkin siirto Pariisin yhteisymmärryspöytäkirjan valkoiselle listalle osoittaa, että Turkin toiminta lippuvaltiona on ollut esimerkillistä.

*Energia-*alalla on edistytty jonkin verran, mutta edistyminen on ollut epätasaista. Uusiutuvien energialähteiden, energiatehokkuuden ja sähkömarkkinoiden aloilla tapahtunut kehitys on ollut rohkaisevaa. Turkin on kuitenkin pantava täytäntöön maakaasua, ydinvoimaa, ydinturvallisuutta ja säteilysuojelua koskeva lainsäädäntö ja niihin liittyvät strategiat.

Verotuksen alalla lainsäädännön lähentäminen on edistynyt ja erityisesti alkoholijuomien syrjivää verotusta on pyritty korjaamaan. Vielä on kuitenkin korjattava useita puutteita ennen kuin lainsäädäntö on täysin yhdenmukainen yhteisön säännösten kanssa.

Talous- ja rahapolitiikan alalla Turkki on edistynyt jonkin verran. Rahapolitiikan alalla lainsäädännön yhdenmukaistaminen yhteisön säännösten kanssa on edelleen kesken. Oikeudellisessa kehityksessä on vieläkin puutteita, jotka liittyvät muun muassa keskuspankin täyteen riippumattomuuteen, julkisen sektorin rahoituksen kieltoon ja julkisen sektorin etuoikeutettua pääsyä rahoitusmarkkinoille koskevaan kieltoon.

Turkki edistyi vain vähän *sosiaalipolitiikan ja työllisyyden* aloilla. Naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia käsittelevän valiokunnan perustaminen parlamenttiin oli myönteinen edistysaskel. Valmisteluja Euroopan sosiaalirahastoon osallistumiseksi on kiirehditty. Työoikeutta, työterveyttä ja -turvallisuutta ja syrjimättömyyttä koskeva lainsäädäntö ei kuitenkaan edelleenkään vastaa EU:n normeja. Turkki ei edistynyt kaikkien ammattiyhdistysoikeuksien noudattamisessa EU:n normien ja ILO:n yleissopimusten mukaisesti. Naisten osuus työmarkkinoilla on hyvin pieni. Toimia pimeän työn ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi on tehostettava.

Yritys- ja teollisuuspolitiikan alalla Turkki saavutti lisäedistystä varsinkin uuden teollisuusstrategian ja uusien alakohtaisten strategioiden valmistelussa. Nyt nämä strategiat olisi vielä saatava valmiiksi ja julkaistava. Tarjolla on myös laajempi valikoima yritys- ja teollisuuspolitiikan välineitä, ja liiketoimintaympäristöön on tehty joitakin parannuksia. Turkki on edistynyt riittävän hyvin lainsäädännön yhdenmukaistamisessa yhteisön säännösten kanssa yritys- ja teollisuuspolitiikan alalla.

Turkki on edistynyt jonkin verran *Euroopan laajuisten verkkojen* alalla. Heinäkuussa 2009 Turkki allekirjoitti Nabuccon kaasuputkea koskevan hallitustenvälisen sopimuksen. Hanke on merkittävä strateginen askel kohti tiiviimpää energiayhteistyötä EU:n, Turkin ja muiden alueen valtioiden välillä sekä kohti energialähteiden monipuolistamista. Yksi EU:n tärkeimmistä energiavarmuuden turvaamiseen liittyvistä tavoitteista on eteläisen kaasulinjan saaminen valmiiksi aikataulussa panemalla ripeästi täytäntöön Nabuccoa koskeva hallitustenvälinen sopimus. *Aluepolitiikassa ja rakennepolitiikan välineiden yhteensovittamisessa* on edistytty jonkin verran. Oikeudellinen ja institutionaalinen kehitys, jolla pannaan täytäntöön liittymistä valmistelevan IPA-välineen osa-alueet III ja IV, saatiin

valmiiksi. Hankkeiden valmisteluun osallistuivat paikalliset ja alueelliset sidosryhmät. Lisäksi perustettiin kehitysvirastoja. Hallinnollisia valmiuksia on kuitenkin edelleen vahvistettava. Yleisesti ottaen Turkki on lähentynyt yhteisön säännöstöä vain vähän tämän luvun osalta.

Oikeuslaitoksen osalta on tervetullutta, että hallitus on hyväksynyt oikeuslaitoksen uudistamisstrategian. Myös toimet henkilöstön ja resurssien lisäämiseksi ovat myönteisiä, ja niitä on jatkettava. Oikeuslaitoksen riippumattomuutta, puolueettomuutta ja tehokkuutta koskeviin ongelmiin on kuitenkin vielä puututtava. *Korruption torjunnassa* on edistytty jonkin verran vahvistamalla lainsäädäntöä ja instituutioita korruption torjumiseksi. Korruptiota esiintyy kuitenkin edelleen monilla aloilla. On erittäin tärkeää, että Turkki hyväksyy kansallisen korruption vastaisen strategian ja panee sen tehokkaasti täytäntöön.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden aloilla edistyi jonkin verran, mutta edistyminen oli epätasaista. Ulkorajoja ja Schengeniä koskevilla aloilla sekä maahanmuutto- ja turvapaikka-asioissa Turkki on edennyt vain vähän. Koska turvapaikanhakijoiden määrä on kasvanut jyrkästi, toimia järjestelmän uudistamiseksi on jatkettava. Turkki suostui jokin aika sitten aloittamaan uudestaan neuvottelut EY:n ja Turkin välisestä takaisinottoa koskevasta sopimuksesta.

Tutkimuksen alalla Turkki on pyrkinyt merkittävästi lisäämään osallistumistaan EY:n seitsemänten tutkimuksen ja kehityksen puiteohjelmaan ja parantamaan kansallisia tutkimusvalmiuksiaan. Integroituminen eurooppalaiseen tutkimusalueeseen edellyttää kuitenkin lisätoimia.

Ympäristön alalla Turkki edistyi kemikaalien ja horisontaalisen lainsäädännön osa-alueilla allekirjoittamalla Kioton pöytäkirjan. Jätehuollon, ilmanlaadun, teollisuuden päästöjen, riskinhallinnan ja kemikaalien suhteen edistyi jonkin verran. Kokonaisuutena katsoen lainsäädännön lähentäminen on kuitenkin edelleen riittämätöntä. Turkki ei ole edistynyt vedenlaadun, luonnonsuojelun eikä muuntogeenisten organismien suhteen.

Kuluttajien ja terveyden suojelun alalla on edistytty jonkin verran. Kuluttajien suojelun alalla tarvitaan kuitenkin lisätoimia erityisesti muissa kuin turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi on yleisesti varmistettava, että kuluttajansuojaa noudatetaan asianmukaisesti. Julkisen terveydenhuollon alalla edistyi jonkin verran erityisesti tupakoinnin torjunnassa ja tartuntatauteihin liittyvien hallinnollisten valmiuksien vahvistamisessa.

Tullilainsäädännön lähentäminen on edennyt Turkissa pitkälle, sillä Turkki on tulliliitossa EU:n kanssa. Joillakin aloilla on kuitenkin vielä yhdenmukaistettava lainsäädäntöä yhteisön säännösten kanssa. Näitä ovat muun muassa vapaakauppa-alueet ja tullittomuus. *Ulkosuhteiden* alalla lainsäädännön lähentäminen on edennyt Turkissa erittäin hyvin, mutta WTO:ssa esitettävien kantojen koordinointi edellyttää vielä yhdenmukaistamistoimia. Useisiin pitkäaikaisiin kauppaa häiritseviin tekijöihin ei ole puututtu, ja ne haittaavat edelleen tulliliiton asianmukaista toimintaa.

Turkki on jatkanut lähentymistä EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Se on pyrkinyt edistämään yhä voimakkaammin vakautta esimerkiksi Etelä-Kaukasiassa ja Lähi-idässä. Turkki on lujittanut diplomaattisuhteitaan Irakiin ja yhteyksiään Irakin kurdien aluehallintoon. Turkki ryhtyi merkittäviin diplomaattisiin toimiin normalisoidakseen suhteet Armeniaan.

Turkki on edistänyt huomattavasti Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja pyrkii osallistumaan tiiviimmin siihen sisältyviin toimiin. Turkki kuitenkin vastustaa EU:n ja Naton

yhteistyötä, jossa kaikki EU:n jäsenvaltiot olisivat mukana. Se ei ole mukauttanut kantaansa vastaamaan EU:n kantaa Wassenaarin järjestelyn jäsenyyttä koskevassa asiassa.

Edistyminen oli vähäistä *varainhoidon valvonnan* alalla, jolla lähentyminen on edennyt melko pitkälle. Julkista varainhoitoa ja sen valvontaa koskevan lain täytäntöönpanosäännökset ovat voimassa, mutta useita sisäiseen valvontaan liittyviä muutoksia ei vielä ole tehty eikä julkisen varainhoidon sisäistä valvontaa koskevan poliittisen asiakirjan ja toimintasuunnitelman tarkistamista ole saatu päätökseen. Ulkoista tarkastusta koskevaa lakia, jolla ulkoiset tarkastukset saatettaisiin vastaamaan asianmukaisia normeja, ei ole hyväksytty. Petostentorjunnan alalla ei ole kehitetty yhteistyövalmiuksia. Turkki on lyönyt uusia kansallisia kolikoita välttääkseen samankaltaisuuden eurokolikoiden kanssa. Turkin *varainhoito- ja talousarviota* koskevien säännösten lähentäminen yhteisön säännöstöön siihen sisältyvien periaatteiden ja toimielinten osalta on edistynyt hyvin.